

OULUN KAUPPAHALLI

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

ARKKITEHDIT M3 Oy

Kannen kuva: Kauppahallin päätyikkunaan asennettu ilmanvaihtuventtiili. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto. 1970-luku, kuvaaja tuntematon.
Sisäkannen kuva: Kauppahalli kesäillan auringossa vuonna 2017.

SISÄLLYS

PERUSTIETOLOMAKE	4
I JOHDANTO	8
II SIJAINTI JA KAAVAHISTORIA	10
Vesijättömaasta kaupankäynnin keskuksesi	11
III TOIMINNALLINEN HISTORIA	17
Kauppa siirtyy torilta halliin	17
Kauppahallin suunnittelukilpailu	19
Arkitekturbyrå K.Lindahl & V.Thomé	19
Kauppahalli rakennustyyppinä	21
Hallikauppa käynnistyy	28
Kauppahalli osaksi torimiljöötä	30
Vuosisadan lopun haasteista nykyhetkeen	32
IV RAKENNUSHISTORIA JA MUUTOSVAIHEET	35
Rakennusprosessi	35
Arkkitehtuuri	37
Vuosisadan alun muutokset	38
Laajennuksia, muutoksia ja ensimmäinen peruskorjaus	42
1990-luvun saneeraus	48
Viime vuosikymmenten muutokset	51
V NYKYTILA	52
VI SÄILYNEISYYSKAAVIOT	84
VII YHTEENVETO	86
VIII LÄHTEET	88

Janne Pihlajaniemi, arkkitehti SAFA, TkT
Harri Ryyänen, arkkitehti SAFA, TaM
ark. yo Ella Kantola

27.1.2018

Tilaja: Liikelaitos Oulun Tilakeskus

PERUSTIETOLOMAKE

OULUN KAUPPAHALLI

Kiinteistötunnus: 564-1-35-7

Osoite: Kauppatori, 90100 Oulu

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Karl Lindahl & Walter Thomé

Urakoitsijat: Oulun ammattiopiston kivityömiehet, O. Kylmelin,
M. Petterson

Rakennuttaja: Oulun kaupunki

Suunnitteluvuosi: 1899-1900

Valmistumisvuosi: 1901, otettiin käyttöön 1.5.1901.

Muutokset:

Keskuslämmityslaitos ja polttoainevarasto, 1929,

Oulun kaupungin rakennuskonttori,
J.W.Miesmaa

Wc-tilat siirretään hallin yhteyteen, kylmäsäilytystilojen laajennus,

1931, Oulun kaupungin rakennuskonttori,
J.W.Miesmaa

Vahtimestarin ullakkoasunto, 1946,

Oulun kaupungin rakennustoimisto,
kaupunginarkkitehti Martti Heikura

Muutos liha- ja kalahalliksi, kahvila, 1972,

Oulun kaupungin rakennusvirasto, taloussuunnitteluosasto
kaupunginarkkitehti Esko Tuulos

Vahtimestarin asunnon muutos sosiaalituloiksi, 1975,

Oulun kaupungin rakennusvirasto, taloussuunnitteluosasto,
kaupunginarkkitehti Esko Tuulos

Saneeraus 1994-1995

Oulun kaupungin tekninen keskus, Tilahallinta, Ylläpito ja
Rakentaminen, hankearkkitehti Kari Parkkinen

Arvottaminen: Valtakunnallisesti arvokas.

valtakunnallisesti merkittävä rakennus, RKY 2009

valtakunnallisesti merkittävä alue, RKY 2009

Arviointi: MRKY2015: R,H,M,S,I

Rakennushistorialliset arvot

Historialliset arvot

Maisema- ja ympäristöhistorialliset arvot

Säilyneisyysarvot

Identiteetti- ja symbolimerkitykset

Kauppahalli liittyy Rantakadun rakennusten ja ranta-aittojen ympäristökokonaisuuteen, ja se on Pohjois-Pohjanmaan ainoa rakennustyyppin edustaja.

Alkuperäinen käyttötarkoitus: kauppahalli

Nykyinen käyttötarkoitus: kauppahalli

Kiinteistön omistus: Liikelaitos Oulun Tilakeskus Oy

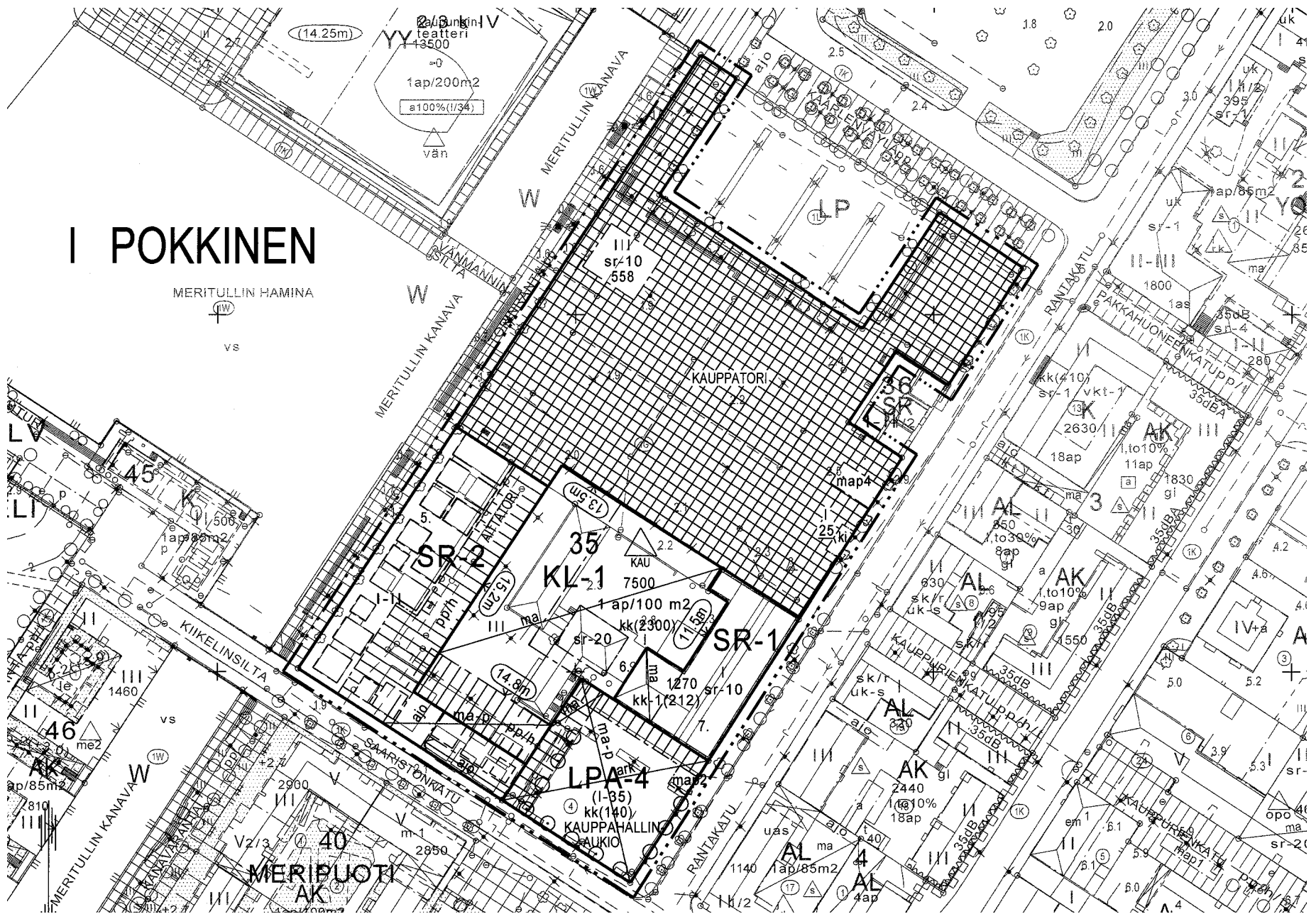
Alueella on voimassa 20.9.2013 vahvistettu asemakaava, 564-2063

Kohteen koko: 1270 m², kk 212 m²

Suojelutilanne: Asemakaavalla suojeltu, rakennuslailla suojeltu

Kuva 1. Oulun kauppahalli 1900-luvun alussa alkuperäisessä asussaan ennen ensimmäisiä laajennuksia. Kuva on otettu todennäköisesti heti valmistumisen jälkeen, sillä vuoden 1902 asemakartassa näkyviä puuistutuksia ei ole vielä kuvassa. Taustalla näkyvissä rannan aittoja ja makasiineja nykyisen Meritullin modernin kerrostaloalueen paikalla. Oulun yliopisto arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

I POKKINEN

MERITULLIN HAMINA

Kuva 2. Voimassaoleva kaava, 20.9.2013, Oulun kaupunki

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET

23-1		LIKERAKENNUSTEN KORTTELIALUE. ALUEELLE SAADAAN RAKENTAA HOTELLI- JA RAVINTOLATILOJA.	122-2		MAANALAINEN PYSÄKÖINTIPAIKKA.
57-4		AUTOPAIKKOJEN KORTTELIALUE. KORTTELIALUEEN KAUTTA SAADAAN JÄRJESTÄÄ AJOYHTEYS SIIHEN RAJOITUVILLE KORTTELIALUEILLE.	124		MAANALAIISIIN TILOIHIN JOHTAVA AJOLUUKKA.
72-1		SUOJELTAVIEN RAKENNUSTEN KORTTELIALUE. KORTTELIALUEEN KÄYTTÖTARKOITUKSEN TULEE EDISTÄÄ ALUEEN RAKENNUSTEN RAKENNUSTAITEELLISTEN, KULTTUURIHISTORIAALISTEN TAI KAUPUNKIKUVAALLISTEN ARVOJEN SÄILYMIÄ.	124-7		ALUEEN OSA, JOLLE SAA RAKENTAA MAANALAISEN PYSÄKÖINTILAITOKSEN/VAESTONSUJAN HENKILÖLIKENTEEN SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUKSEN JA RAITISILMAKULUN. RAKENNUKSEN TULEE SOVIITAA HENOVARAISESTI KESKUSTAN ARVOKKAASEEN KAUPUNKITILAAN JA -YMPÄRISTÖÖN JA SEN TULEE OLLA ILMEELTÄÄN KEVYT.
72-2		RAKENNUSSUOJELUALUE. ALUEELLA OLEVIA RAKENNUKSIA, AITOJA TAI MUITA RAKENTEITA EI SAA PURKAA TAI MUUTATA NIIN, ETTÄ NIIDEN HISTORIAALINEN/KULTTUURIHISTORIAALINEN/RAKENNUSTAITEELLINEN ARVO HEIKKENEE. KORTTELIALUEEN KÄYTTÖTARKOITUKSEN TULEE SOPEUTUA KOHTEEN KULTTUURIHISTORIAALISIIN ARVOIHIN. KORJAUSTOIDEN SEKÄ KÄYTTÖTARKOITUS- JA MUIDEN MUUTOSTEN SUUNNITELMISTA ON PYYDETTÄVÄ MAAKUNTAMUSEONMUSEOVIIRASTON LAUSUNTO ENNEN RAKENNUKSEN TAI TOIMENPIDELUPAA KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN ANTAMISTA.	124-9		ALUEEN OSA, JOLLE SAA RAKENTAA MAANALAISEN PYSÄKÖINTILAITOKSEN HENKILÖLIKENTEEN SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUKSEN, RAITISILMAKULUN JA KIOSKIN. RAKENNUKSEN TULEE SOVIITAA HENOVARAISESTI KESKUSTAN ARVOKKAASEEN KAUPUNKITILAAN JA -YMPÄRISTÖÖN JA SEN TULEE OLLA ILMEELTÄÄN KEVYT.
82		3 M KAAVA-ALUEEN RAJAN ULKOPUOLELLA OLEVA VIIVA.	135-5		SÄILYTETTÄVÄ JA TÄYDENNETTÄVÄ PUURVI.
82-1		3 M SEN ASEMAKAAVA-ALUEEN ULKOPUOLELLA OLEVA VIIVA, JONKA SISÄPUOLELTA ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET POISTETAAN.	137		KATUAUKIO/TORI.
84		KORTTELIN, KORTTELINOSAN JA ALUEEN RAJA.	141-2		YLEISELLE JALANKULULLE JA POLKUPYÖRÄILYLLE VARATTU ALUEEN OSA, JOLLA HUOLTOAJO ON SALLITTU.
85-1		ERI ASEMAKAAVAMÄÄRÄYSTEN ALAISTEN ALUEENOSIEN VÄLINEN RAJA.	147		AJOYHTEYS.
86-1		OHJEELLINEN ERI ASEMAKAAVAMÄÄRÄYSTEN ALAISTEN ALUEENOSIEN VÄLINEN RAJA.	150		YLEISELLE JALANKULULLE VARATTU ALUEEN OSA.
91-2		KAUPUNGINOSAN NUMERO.	163		MERKINTÄ OSOITTAA, KUINKA MONTA KERROSLANELIÖMETRÄÄ KOHTI ON RAKENNETTAVA YKSI AUTOPAIKKA.
92-2		KAUPUNGINOSAN NIMI, JOKA EI VAHVISTU.	165-5		SULUISSA OLEVAT NUMEROT OSOITTAVAT SEN KAUPUNGINOSAN JA KORTTELIN, JONKA AUTOPAIKKOJA ALUEELLE SAA SJOITTA.
93		KORTTELIN NUMERO.	170-6		ARKEOLOGISEN TUTKIMUKSEN KANNALTA ERITYISEN MIELENKIINTONEN ALUE, JOLLA TULEE VARAUTUA ARKEOLOGIAISIIN TUTKIMUKSIIN MAAPERÄÄN KAJAAMINEN TÖTÄ TEHTÄESSÄ. ALUETTA KOSKEVISTA TOIMENPITEISTÄ JA SUUNNITELMISTA ON KUULTAVA MUSEOVIIRASTOA.
95		KADUN, TIEN, KATUAUKION, TORIN, PUISTON TAI MUUN YLEISEN ALUEEN NIMI.	171-10		SUOJELTAVA RAKENNUKSEN RAKENNUKSEN ON KORJATTAVA SEN KULTTUURIHISTORIAALIISET JA RAKENNUSTAITEELLIISET ARVOT SÄILYTTÄEN SISÄ- JA ULKOPUOLISISSA KORJAUSTOISSA TULEE KÄYTTÄÄ ALKUPERÄISIÄ TAI NIITÄ VASTAAVIA MATERIAALEJA. KORJAUS- JA MUUTOSTOIMENPITEISTÄ TULEE PYYTÄÄ MAAKUNTAMUSEONMUSEOVIIRASTON LAUSUNTO.
96		RAKENNUSOIKEUS KERROSLANELIÖMETREINÄ.	171-20		SUOJELTAVA RAKENNUKSEN RAKENNUKSEN ON KORJAUS- JA MUUTOSTOIDEN YHTEYDESSÄ KORJATTAVA SEN KULTTUURIHISTORIAALIISET JA RAKENNUSTAITEELLIISET ARVOT SÄILYTTÄEN. JULKISUKORJAUKSISSE TULEE KÄYTTÄÄ ALKUPERÄISIÄ TAI NIITÄ VASTAAVIA MATERIAALEJA. SISÄTILOISSA VOIDAAN TEHDÄ TOIMINNAN VAATIMIA MUUTOKSIA. KORJAUS- JA MUUTOSTOIMENPITEISTÄ TULEE PYYTÄÄ MAAKUNTAMUSEONMUSEOVIIRASTON LAUSUNTO.
100		ROOMALAINEN NUMERO OSOITTAA RAKENNUSTEN, RAKENNUKSEN TAI SEN OSAN SUURIMMAN SALLITUN KERROSLUVUN.	200-92		KAU- MERKINNÄLLÄ VARUSTETULLA KORTTELIALUEELLA ON NOUDATETTAVA SEURAAVIA MÄÄRÄYKSIÄ: TEKNISIÄ LAITTEITA JA TILOJA EI SAA SJOITTA RAKENNUSTEN YLIMMÄN KERROKSEN YLÄPUOLELLE. UUDISRAKENNUSTEN JULKISIVUMATERIAALIEN, VÄRITYKSEN JA MITTAKAAVAN TULEE SOPEUTUA KULTTUURIHISTORIAALISTEN RAKENNUSTEN JA YMPÄRISTÖN HENKEEN. KAUPPAHALLI ON RAKENNUSSUOJELULAIN NOJALLA SUOJELTU RAKENNUKSEN VIEREISEN TONTIN RAKENTAMISELLA EI SAA HEIKENTÄÄ KAUPPAHALLIN KAUPUNKIKUVAALLISTA, RAKENNUSTAITEELLISTA EIKÄ KULTTUURIHISTORIAALISTA ARVOA. TONTILLE NRO 6 RAKENNETTAVAT UUDISRAKENNUKSET TULEE TOTETTAVAA NIIN, ETTÄ NE TUKEVAT KAUPPATORIN TOIMINTOJA YMPÄRIVUOTISENA JA KATETTUNA NS. TALVITORINA. UUDISRAKENNUKSEEN ON JÄRJESTETTÄVÄ LÄPIKUUKU KAUPPATORILTA.
110		RAKENNUKSEN JULKISIVUN ENIMMÄISKORKEUS METREINÄ.	301		TONTTIJAKOMERKINNÄT: SITOVAN TONTTILAJON MUKAINEN TONTTI.
113		RAKENNUSALA.			
113-101		OHJEELLINEN RAKENNUSALA.			
115-2		RAKENNUSALA, JOLLE SAA SJOITTA KIOSKIN.			
120		MAANALAINEN TILA.			
120-1		KELLARIKERROS, JONON SAADAAN SJOITTA KERROSLAAN LASKETTAVAA TILAA. SULUISSA OLEVA LUKU ILMOITTA SIIHÄ SALLITUN KERROSLANENELIÖMETREINÄ.			
120-3		KELLARIKERROS, JONON SAADAAN SJOITTA RAKENNUKSEEN SALLITUN KERROSLANENELIÖMETREINÄ LISÄKSI RAKENNUKSEN PÄÄKÄYTTÖTARKOITUKSEN MUKAISIA TILOJA. SULUISSA OLEVA LUKU ILMOITTA KELLARIKERROKSESSA SALLITTUJEN RAKENNUKSEN PÄÄKÄYTTÖTARKOITUKSEN MUKAISTEN TILOJEN PINTA-ALAN NELIÖMETREINÄ.			

OULUN KAUPUNKI

TEKNINEN KESKUS

ASEMAKAAVAN MUUTOS

I KAUPUNGINOSAN
KORTTELI 35
JA TORIALUE

KORTTELIALUEELLE ON OSOITETTU ASEMAKAAVASSA SITOVA TONTTILAJOKO, JOKA ON ESITETTY TARKEMMIN TONTTILAJOKARTALLA.

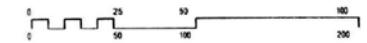
ALUEELLA ON VOIMASSA 28.8.1996 (1505) VAHVISTETTU ASEMAKAAVA.

POHJAKARTTA ON KAAVOITUSMITTAUSASETUKSEN N:O 1284 / 23.12.1999 MUKAINEN JA VASTAA OLOSUHTEITA 1.2.2011

APULAIKAUPUNGINGOODRETTI

EERO PESKI-OJA

MITTAKAAVA 1:1000
POIST.MERK. 1:2000

ASEMAKAAVOITUS

AM2063 <97209>	22.11.2010	14.3.2011	22.3.2011	9.5.2011	13.6.2011
MIKKO TÖRMÄNEN		TUULA-MARI KURIKKA		TUULA-MARI KURIKKA	
MATTI KARIHULA					

I JOHDANTO

Rakennushistoriaselvityksen kohteena on Oulun kauppahalli, joka sijaitsee Oulun keskustassa I kaupunginosassa Kauppatorin laidalla. Selvitys on tehty koska kauppahallin välittömässä läheisyydessä on käynnistymässä mittavia uudisrakentamisprojekteja jotka aiheuttavat kauppahalliin mm. lattiarakenteiden muutoksia.

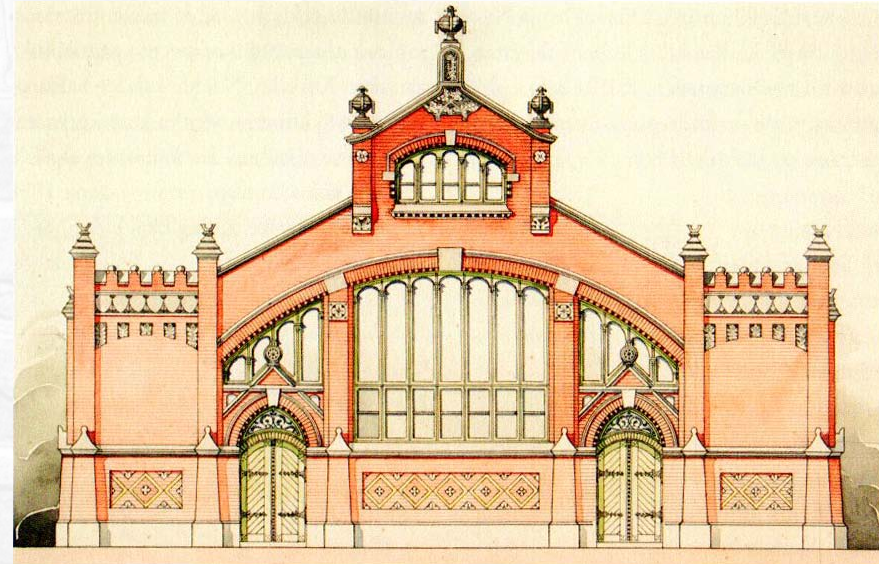
Selvityksessä on käytetty aineistoa Oulun kaupunginarkistosta, Oulun maakunta-arkistosta, Oulun kirjaston mikrofilmiarkistosta ja kokoelmista, Museoviraston journalistisesta ja kansantieteen kuvakokoelmasta, Arkkitehtuurimuseon ja Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmista, Kansallisarkiston digitoidusta sanomalehtikokoelmasta sekä Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkistosta.

Oulun kauppahalli valmistui ja avasi ovensa vuonna 1901. Kauppahalli on siis seissyt paikallaan Oulun torinrannassa jo yli 116 vuotta ja toiminut keskeisenä kauppapaikkana oululaisille torin makasiinien ja kojujen ohella.

1800- ja 1900-lukujen vaihdos olikin Suomessa niin kutsuttua kauppahallien rakentamisen kukoistusaikaa. Oulun lisäksi kauppahallit saivat noihin aikoihin muun muassa Helsinki, Kotka, Vaasa, Tampere, Turku ja Viipuri. 1900-luvun puoleen väliin mennessä Suomeen oli rakennettu kauppahalleja peräti 70.¹ Oulun kauppahalli oli Helsingin ja Turun kauppahallien jälkeen kolmas suomeen rakennettu rakennustyyppin edustaja².

¹ Gyllenberg, 2007, s. 24; Flinck & Mäkelä 2001, s. 3

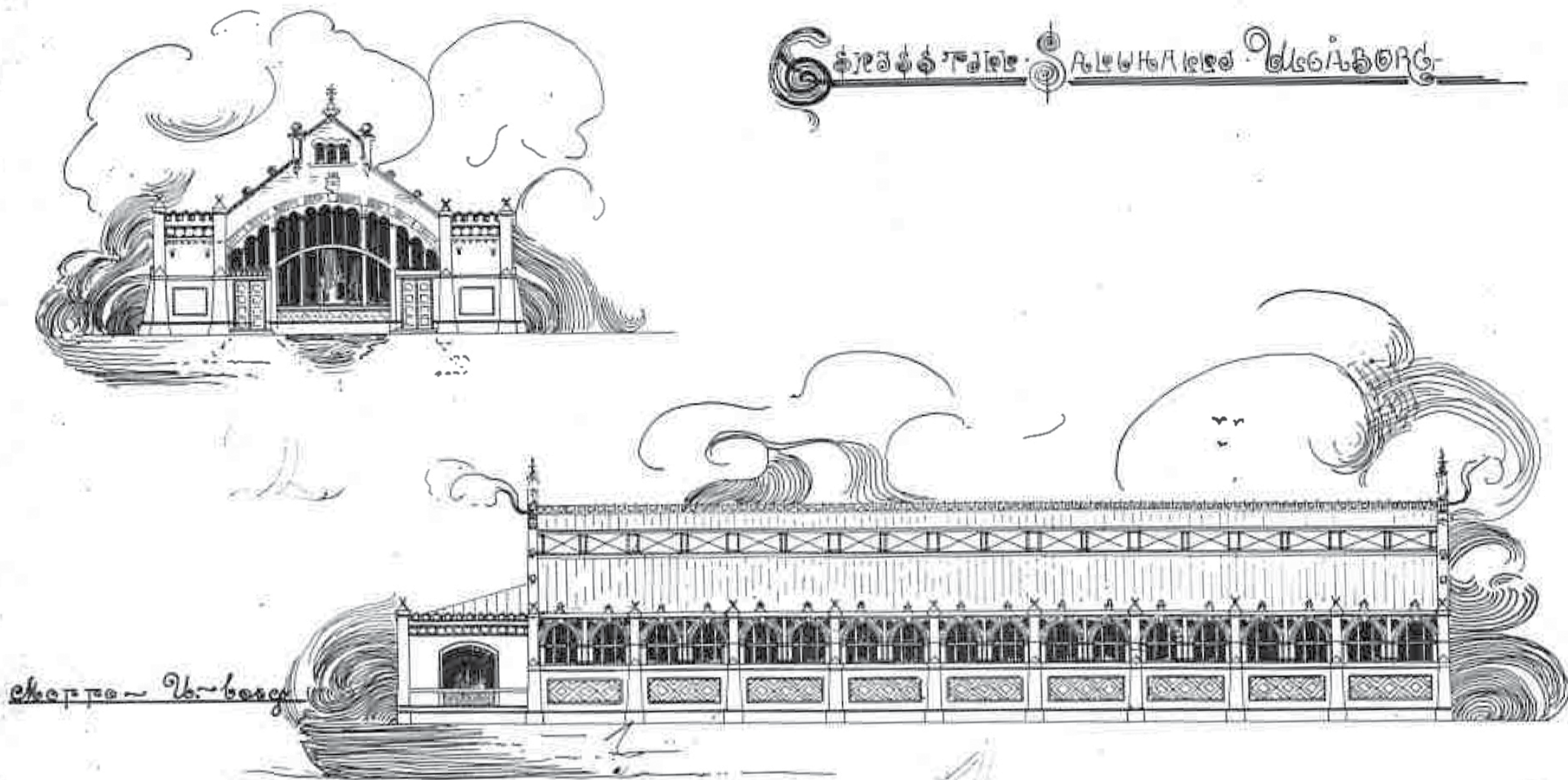
² Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo, 2012, s. 25

Kuva 3. Oulun kauppahallin päätyjulkisivupiirustus, Arkitekturbyrå K.Lindahl & V.Thomé, 1900. Oulun maakunta-arkisto.

Rakennushistoriallisessa selvityksessä käsitellään Oulun kauppahallin toiminnan historiaa torikaupan siirtymisestä halliin 1900-luvun alussa ja hallikauppaa nykyhetkeen saakka. Työssä tarkastellaan myös kauppahallin rakennushistoriallisia muutosvaiheita kronologisesti sekä lisäksi hallirakennuksen arkkitehtuuria ja rakennushistoriallista arvoa. Selvitys käsittää myös kauppahallin nykytilan ja säilyneisyyden arviointia.

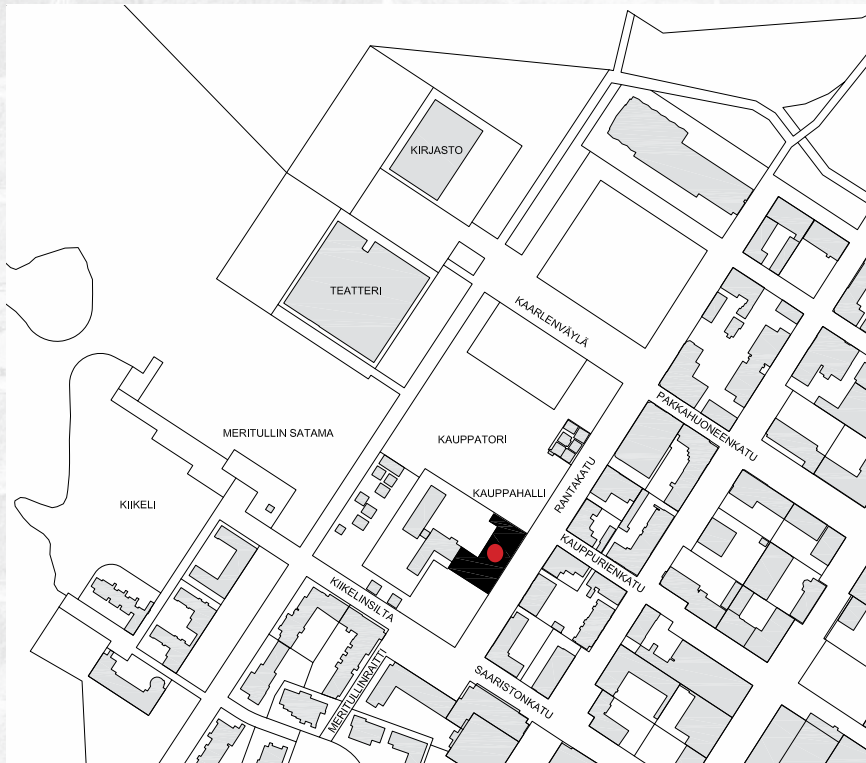
Rakennushistoriaselvitys on tehty Liikelaitos Oulun Tilakeskuksen toimeksiannosta ja Arkkitehdit M3 Oy:n toimesta. Työtä olivat mukana tekemässä professori Janne Pihlajaniemi, arkkitehti Harri Ryyänen ja arkkitehtuurin ylioppilas Ella Kantola

Kuva 4. Oulun kauppahallin julkisivuluonnokset. Lopullisissa piirustuksissa (kuva 3) rakennuksen päätyikkunoiden jaottelu, koko sekä ovet ikkunoineen poikkeavat huomattavasti luonnosvaiheen kuvista. Arkitehturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1899. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

II SIJAINTI JA KAAVAHISTORIA

Oulun kauppahalli sijoittuu Oulun ydinkeskustan ruutukaava-alueelle Kauppatorin etelälaidalle. Sen pohjoispäädyn sisäänkäynnit avautuvat torille ja eteläpäädyn Kiikelin sillan ja Rantakadun kulmaan sijoittuvalle pysäköintialueelle. Idän pitkää julkisivua rajaa Rantakatu ja länsipuolella Meritullinraitti, joka kulkee kauppahallia ja sen viereisiä makasiinirakennuksia yhdistävän katoksen alta sekä toriaukion halki.

Kuva 5. Piirros kauppahallin sijainnista Oulun keskustassa. (Ella Kantola)

Kuva 6. Kauppahallin sijainti Oulun keskustassa. Oulun kaupungin opaskartta.

Kuva 7. Rantakadun historiallisia rakennuksia ja aittoja, kauppahalli, Kiikelinsaari sekä Kaupunginteatteri.

Kuva 8. Kauppatorin vanhaa rantaviivaa. Kuva Matti Poutvaara, 10.9.1952. Mu-seoviraston kuvakokoelmat, Kansantieteen kuvakokoelma.

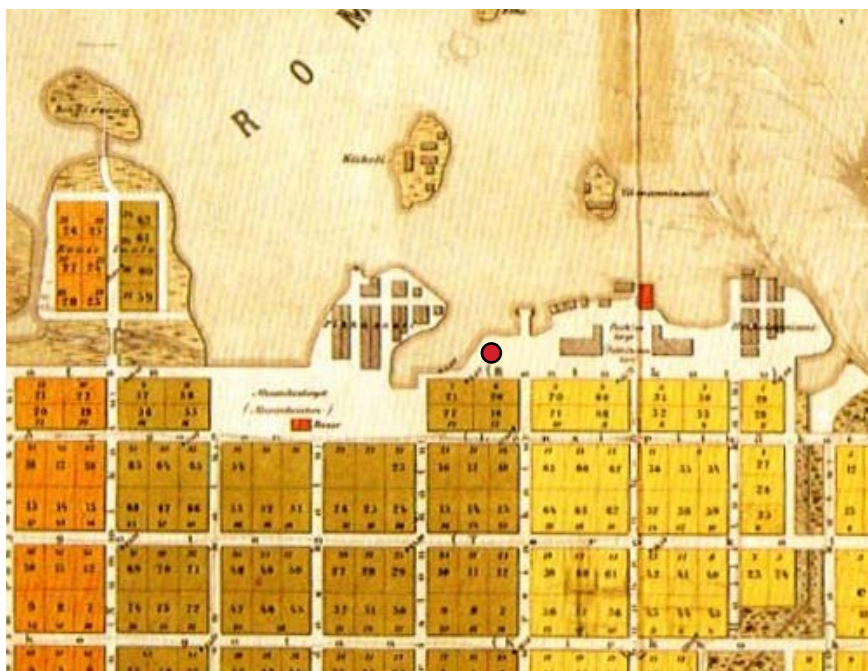
Oulun Kauppahalli sijaitsee siis osana merkittävää Oulujoen suistoon sijoittuvaa miljöökokonaisuutta, jonka muodostavat kauppahallin ohella toriaukio, ranta-aitat, makasiinit sekä Rantakadun historiallisten rakennusten rajaama katunäkymä.

Vesijättömaasta kaupankäynnin keskukseksi

Oulu sai rajoitetut ulkomaankauppaoikeudet eli tapulioikeudet vuonna 1765 ja niiden myötä tuli tarve pakkahuoneen rakentamiselle. Kaksikerroksinen, puinen pakkahuone rakennettiin Heikolan-niemeen³, Hahtiperän vanhan sataman eteläpuolelle. Kolmatta ja neljättä sekä suuressa osassa toista kaupunginosaa vaivaava vesiperäisyys aiheutti kuitenkin liikenteelle ja rakentamiselle suuria ongelmia⁴, joten asemakaava-alueen lammikoita ja vesijättömaita oli ryhdytty kuivaamaan.

³ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 36

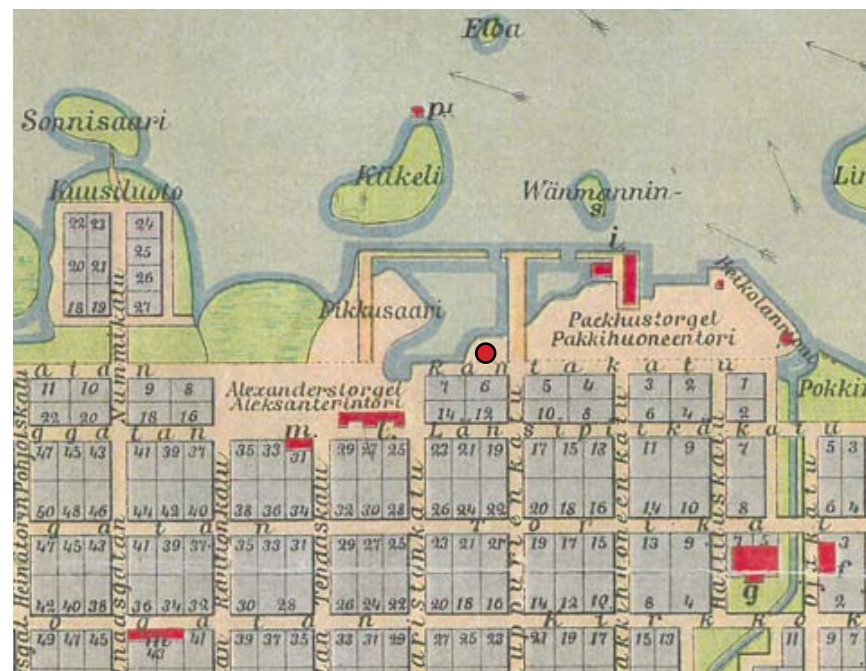
⁴ Halila, 1953, s. 75

Kuva 9. Claes Kjerrströmin laatimassa kaupunkikartassa Oulusta vuodelta 1876 torin rannan rantaviiva seuraa vielä luonnollisia muotojaan. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

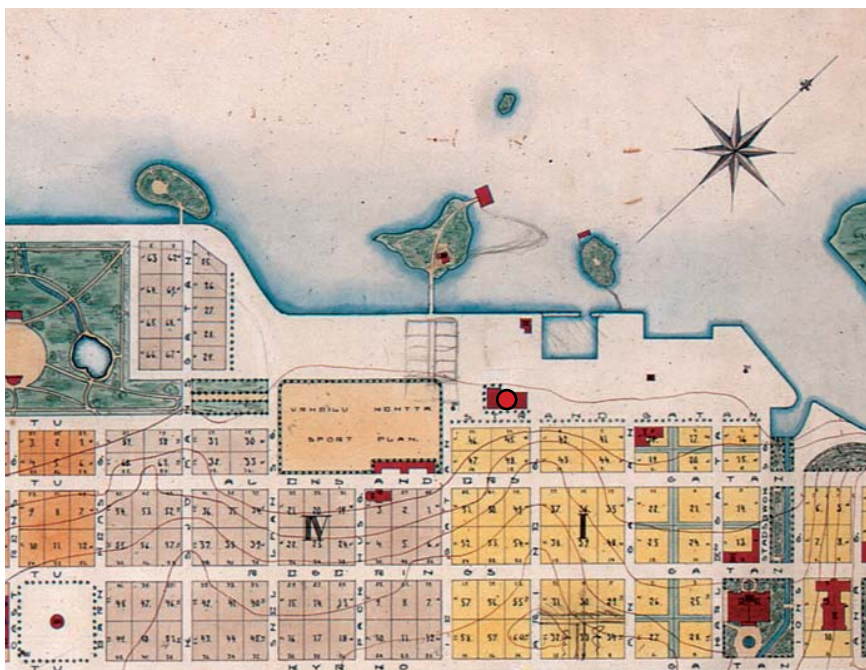
Kun Oulusta tuli läänin pääkaupunki Pohjanmaan läänin jaon yhteydessä vuonna 1776, ryhtyi maaherra Tandefelt perustelliseen asemakaavan uudistamiseen. Maanmittari Henrik Holmblom laati vuonna 1786 uuden asemakaavan kaupungista. Kaupungin mahtavimpiin porvareihin kuuluneen kauppias Engmanin mielestä kaupunkiin tarvittiin uusi kauppatori Kaupunginojan eteläpuolelle, ”työmies Pullin talon edustalle, sitten kun kauppias Franzénin merriaitta oli poistettu.” Uuden kauppatorin alue oli saatettu rakennuskiellon alaiseksi vuosisadan alkupuolella juuri uutta toria silmällä pitäen.⁵

⁵ Halila, 1953, s. 73

Kuva 10. G.W. Liljebadin vuonna 1888 laatimassa kartassa kauppatorin rantaviiva on alkanut muuttua muotoaan uusien laitureiden kurottaessa kohti Kiikelin ja Wännmannin saaria. Kauppahallin tuleva sijoituspaikka oli vielä tällöin vesijätömaata, mikä heijastui korkeisiin perustamiskustannuksiin. Oulun maakunta-arkisto.

Vuoden 1822 palon jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan välittömästi kaupungin jälleenrakentamista. Maanmittarit Jeremias Lagerborg ja Anders Bergner laativat säännönmukaisen ruutukaavan, joka lähetettiin vahvistettavaksi vuonna 1822. Keisari Aleksanteri I ei ollut tyytyväinen kaavaan, jonka suurena heikkoutena pidettiin luonnonmukaiseksi jätettyä rantaviivaa. Uuden kaavan valmistelusta vastasivat valtioneuvos Johan Ehrenström ja arkkitehti Carl Engel. Vuonna 1825 vahvistetussa kaavassa rantaviiva olikin suoristettu, tosin ulkopuolelle jäivät osittain palolta säästyneet Hahtiperä niemellä sijaitsevat sataman aitat ja pakkahuone. Uuden kaavan sisäpuolelle

Kuva 11. Todennäköisesti Oulun kaupungin oman työnä laatima vuoden 1902 asemakartassa rantaviiva on suoristunut maantäyttäjien ansiosta ja kauppahalli on esitetty nykyisellä paikallaan. Kauppahallin ympärille on merkitty vuonna 1901 istutetut puurivistöt (vrt. Kuva 1) sekä vuonna 1900 rakennetun paalulaiturin rajaama satama-allas. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

jäävät aittarakennukset määrättiin purettaviksi.⁶

1800-luvun puolenvälin jälkeen alkoi torikauppa siirtyä historialliselta kauppatorilta eli Kirkkotorilta (nyk. Franzénin puisto) Pakkahuoneentorille, joka oli tähän tarkoitukseen tilavampi. Veneillä tuotua tavaraa ei saanut tuoda muualle kuin pakkahuoneen rantaan ja Koskenniskaan, joten maaseudulta vesitse tulevaa tavaraa tuli molempiin runsaasti.⁷ Vilkas torikauppa, 56 makasiinia sekä laivaliikenne lisäsivät kuitenkin ahtautta Pakkahuoneentorilla sekä

⁶ Niskala ; Okkonen, 2002, s.48-50

⁷ Hautala, 1976, s. 138-139

Kuva 12. Kaupungin rakennustoimiston laatima vuoden 1907 asemakartta. Asemakartta on valmistettu samana vuonna vahvistetun kaavan pohjalta jonka laativat kaupungininsinööri Alexander Brandt ja lääninarkkitehti Victor J. Sucksdorff, kaava-asiantuntijana arkkitehti Bertel Jung. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Kauppurienkadun ja Pakkahuoneen välillä. Oman lisänsä tilanpuutteeseen toi vaakahuoneen rakentaminen torikauppioiden kuormien punnitsemiseen. Torin siirtämistä kaupungin varoilla pohdittiin useaan otteeseen kaupunginvaltuustossa, mutta vuoden 1882 suurpalo tuhosi suuren osan puodeista ja makasiineista ratkaisten näin tilaongelman.⁸ Samassa suurpalossa tuhoutuivat ensimmäinen, toinen ja kolmas kaupunginosa kokonaisuudessaan sekä puolet neljännessä. Perustuksiaan myöten tuhoutui 330 taloa, jättäen yli 3000 oululaista asunnottomiksi.⁹

⁸ Hautala, 1976, s. 141-142

⁹ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 46

Kuva 13. Oulun asemakartassa vuodelta 1940 on näkyvissä kauppahallin länsipuolelle rakennettu uudisrakennus, sekä uusi linja-autoasema. Kauppatorin satama-allas on täytetty ja rantaviiva on suoristunut pakkahuoneeseen asti. Osa aitoista on kartassa merkitty Rantakadun varrelle lähelle nykyisiä sijoituspaikkojaan. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Palon jälkeen vahvistettiin uusi rakennusjärjestys, joka oli hengeltään vuoden 1856 kaupunkien yleisen rakennusjärjestyksen mukainen. Vuonna 1880 laadittu kaava vahvistettiin vuonna 1882, mutta sen katsottiin olleen utopistinen sekä väljän rakentamisen että äärimmilleen vietyjen paljontorjuntavaatimusten takia. Kaupunkilaisesti vastustivat uutta asemakaavaa koska laajat puistovyöhykkeet sekä palokujat olisivat vieneet runsaasti rakennusmaata. Kritisoidusta asemakaavasta toteutui vain paloalue, muutama kortteli Heinäpäässä sekä Uuden Heinätorin puistovyöhyke.¹⁰

¹⁰ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 58

Palosuojelua ylikorostava vuoden 1882 asemakaava ei saanut Oulussa kannatusta, joten vuoden 1904 aikana aloitettiin uuden asemakaavan laadinta kaupungininsinööri Alexander Brandtin, arkkitehti Victor J. Sucksdorffin ja kaava-asiantuntijaksi kutsutun arkkitehti Bertel Jungin toimesta. Vuonna 1908 vahvistetussa kaavassa oli palattu kehittyneen palosammutuskaluston ansiosta takaisin tiiviimpään korttelikokoon. Kaavassa nimettiin katuja uudelleen ja Rantakadun rinnakkaiskatu Länsi Pitkäkatu sai nimekseen Aleksanterinkatu.¹¹ Rannan vesijättömaita täytettiin ja Kauppatorin rantaviiva oli jo oikaistu pakkahuoneelle saakka. Vänmannin saaren kohdalle oli rantaan jätetty vielä pieni satama-allas. Tätä suojaisaa pienvenesatamaa pystyivät torilla ja kauppahallissa tarpeitaan myyvät kauppiat käyttämään.

Otto-livari Meurmannin ja Arne Ervin vuonna 1947 laaditussa asemakaavassa tavoiteltiin toimivaa ja taiteellisesti arvokasta keskustaa. Sodan pommitusten tuhojen jälkeisen suunnitelman mukaan Kauppatorille johtavat Pakkahuoneenkatu ja Kauppurienkatu muutettaisiin puistomaisiksi kävelykaduiksi. Aikaansa edellä olevat suunnitelmat toteutuivat osittain vasta vuonna 1987 Rotuaarin kävelykadun avautuessa ja täydentyivät vuonna 1995, kun kävelykatua jatkettiin Kauppurienkatua pitkin Kauppatorille saakka.¹² Varsinkin kesäisin kävelykadut ovat nykyään vilkkaassa käytössä keskustan ja torialueen välillä jalkaisin ja polkupyörillä liikkuvista ihmisistä.

1960-luvulla Kauppatorin ympäristön kehittäminen sai uuden suunnan, kun kaupunki järjesti arkkitehtuurikilpailun alueelle, jonka tarkoituksena on aikaansaada Oulun läänin pääkaupungin arvoa vastaava hallinto- ja kulttuurikeskuksen suunnitelma Oulujoen

¹¹ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 64

¹² Niskala ; Okkonen, 2002, s. 68

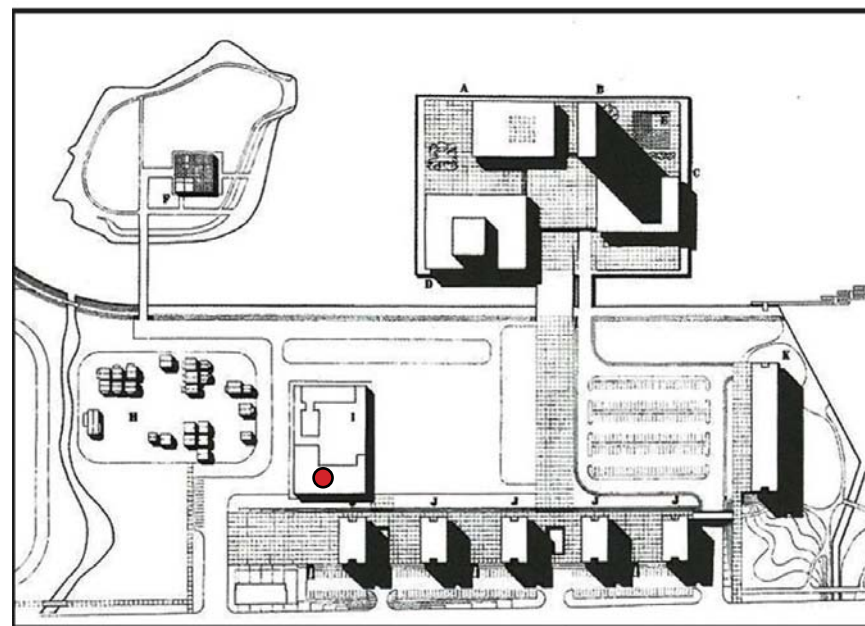

Kuva 14. Meurmannin ja Ervin asemakaavassa vuodelta 1947 kauppatorin ranta on saanut uuden altaan maantäytön seurauksena ja torin rakennuskanta on laajentunut. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

suiston muodostaman vesi- ja viheralueen äärelle.¹³ Kilpailun voitti Marjatta ja Martti Jaatisten kilpailuehdotus "Saari" vuonna 1962. Tässä 60-luvun suoraviivaista betoniarkkitehtuuria edustavassa ehdotuksessa laajennettavaan Vänmanninsaareen rakennettaisiin teatteri- ja konserttitalo, kirjasto, kaupungintalo 22-kerroksisine virastotorneineen. Uudistettavalle torille suunniteltiin laajoja parkkikenttiä, sen pohjoisreunalle korkea valtion virastotalo ja Rantakadun sekä Aleksanterinkadun kortteleihin viisi 7-kerroksista liike- ja konttorirakennusta.¹⁴ Jaatiset laativat kilpailuehdotuksen perusteella asemakaavan vuonna 1965, jonka muutoksen selostuksessa yhteenvetona todetaan suunnitelman erään johtoajatuksen olleen,

¹³ Jaatinen, Marjatta ; Jaatinen, Martti, 1965, s. 1

¹⁴ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 102

Kuva 15. Marjatta ja Martti Jaatisten kilpailuehdotuksen pohjalta vuonna 1965 laaditussa asemakaavassa rantakadun korttelit olisi korvattu korkeilla tornitaloilla, aittarakennukset olisivat siirtyneet kauppahallin eteläpuolelle. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

että kaupungin siltojen eteläpuoleiset vapaamuotoiset ja istutetut saaret saavat perinteiseen ruutuasemakaavaan liittyvään ja sen muotoja toistavalle monumentaalikeskussommitelmalle riittävän voimakkaan kontrastin, korostaen julkisten rakennusten ryhmää kaupungin huipentumana.¹⁵

Vänmanninsaaren rantoja täytettiin Jaatisten suunnitelmien mukaisesti ruutukaavaa noudattelevaksi, säännölliseksi suorakulmioksi ja sille nousivat teatteri- ja kirjastorakennukset. Kauppatorin pohjoispuolelle nousi korkea hotellirakennus. Kauppatorin itäpuolelle suunnitellut liike- ja konttorirakennukset jäivät kuitenkin toteutumatta, sillä Rantakadun rakennusten suojelun puolesta syntyi

¹⁵ Jaatinen, Marjatta ; Jaatinen, Martti, 1965, s. 2

Kuva 16. Kauppatori Kaupunginteatterin suunnalta. Kesän vilkas torikauppa ja monimuotoisten tapahtumien väliaikaiset rakenteet muuttavat Kauppatorin näkymiä ja tunnelmaa lähes viikoittain.

voimakas kansanliike, jonka tavoitteena oli säilyttää kaupunkikuvalisesti tärkeät vanhat rakennukset.

Rantakadulla säilytettiin vuoden 1978 asemakaavassa vuoden 1882 palon jälkeen rakennetut rakennukset. Kaupunkilaisten jatkettua vanhojen arvorakennusten purkamisen vastustamista, hyväksyi Ympäristöministeriö Rantakadun kortteleita 3 ja 4 koskevan suojelukaavan. Historiallisten Rantakadun kortteleiden säilymisen voidaankin katsoa olevan pitkälti kaupunkilaisten ja kansalaisjärjestöjen aktiivisen toiminnan ansiota.¹⁶

¹⁶ Niskala ; Okkonen, 2002, s. 104

III TOIMINNALLINEN HISTORIA

Kauppa siirtyy torilta halliin

Kaupankäynnissä elettiin 1800-luvulla vapautumisen aikaa, kun vuoden 1879 elinkeinovapausasetus tasa-arvoisti kauppiaiden asemaa.¹⁷ Toisaalta saman vuoden terveydenhuoltoasetus ja sen tarkka valvonta asetti uudenlaisia hygieniavaatimuksia elintarvikemyynnille, mikä vaikutti olennaisesti ajatukseen kaupankäynnin siirtämisestä torilta sisälle kauppahalliin.¹⁸

Torikaupalla ja markkinoilla oli merkittävä rooli sekä oululaisille että lähiseudun asukkaille 1800-luvun lopulla. Kauppatori oli kaupungin kaupallinen keskus. Se sijaitsi vuosisadan puoleen väliin saakka nykyisen Franzénin puiston paikalla, mutta siirrettiin tämänhetkisellem paikalleen Pakkahuoneen toriksi kutsutulle, entistä paikkaa tilavammalle alueelle.

Oululaiset ostivat torilta kaikenlaisia elintarvikkeita, kuten tuoretta ja säilöttyä lihaa ja kalaa, vihanneksia, juureksia, marjoja, leipomotuotteita ja vaatteita. Liha tuotiin torille lähialueen teuras-tajilta. Sen kuljetukseen ja kauppaamiseen liittyi kuitenkin epäkoh-tia, sillä ne eivät täyttäneet voimaan astuneita viranomaisen hygie-niamääräyksiä.^{19 20}

Uleåborgs Tidning kuvaa lihankäsittelyä vuonna 1889 näin:
”—Kun lihakuormat sitten tulevat torille, seisovat ne siellä kesällä

17 Hautala, 1976, s. 76

18 Gyllenberg, 2007, s. 19

19 Hautala, 1976, s. 138-139

20 Hautala, 1976, s. 143-44

Kuva 17. Silakkaneilikoita pinottuna silakkamarkkinoiden aikaan kauppatorilla. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma, Kaleva, 21.9.1933.

auringon paahteessa ja hiekka ja tomu laskeutuu lihapaloille. Li-säksi tulevat kärpäset ja muut lentävät olennot. Sitä paitsi ympäröivät odottamatta kaupungit koirat lihakuormia ottaakseen niistä makupaloja.”²¹

Oululaisten keskuudessa esiintyi myös runsaasti vatsa- ja suolisto-sairauksia, joiden arveltiin johtuvan puutteellisesta hygieniasta li-han käsittelyssä.²²

Lisäksi tilanpuute vaivasi torikauppaa ja asetti haasteita hygienian ylläpidolle; tavallisestikin ruuhkainen torialue kävi entistä ahtaam-

21 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 3

22 Kaleva, 28.4.2001

Kuva 18. Syystuotteiden myyntiä kauppatorilla. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma, Kaleva. 2.10.1933.

maksi markkina-aikaan, joka oli kahdesti vuodessa.²³ Vastaukseksi hygienian ja tilan puutteeseen syntyi ajatus kauppahallin rakentamisesta Ouluun. Innoittajana toimivat vastikään Turkuun (1896) ja Helsinkiin (1889) rakennetut kauppahallit.²⁴ Kauppahallin rakentamisesta päästiin yksimielisyyteen, mutta sijoituspaikka aiheutti kiistaa. Sijoituspaikkaehdotuksia oli kolme: ensimmäinen oli Aleksanterintorin eteläkulma johon halli tulisi Torikadun suuntaisesti, toinen paikka oli Pakkahuoneentorilla Pakkahuoneenkadun suuntaisesti Petrellin talosta rantaan päin (nykyinen Ahtisaarenaukio) ja kolmas oli niin kutsuttu Nordgrenin ranta.²⁵

Nordgrenin ranta valikoitui suosikiksi syrjäisemmän sijaintinsa ja tilavuutensa vuoksi, sillä nykyinen kauppatori alkoi käydä liian ahtaaksi. Rakennuksen perustamiskustannukset nousisivat kuitenkin liejuisen maaperän vuoksi alkuperäisestä 12 300 markasta 20 000 markkaan. Tämän takia kaupunginvaltuusto hylkäsi ehdotuksen. Rakentamissuunnitelmista ei luovuttu, mutta sijoituspaikasta jäätiin kiistelemään lähes kymmeneksi vuodeksi.²⁶

Myös muualla Suomessa käytiin pitkällistä keskustelua tonteista – Turun hallikysymystä punnittiin lähes parikymmentä vuotta. Jotkut hallihankkeet jäivät kokonaan toteuttamatta.²⁷

Päätös Oulun kauppahallin rakentamisesta tehtiin lopulta vuonna 1900, rakennus valmistui huhtikuussa 1901.²⁸

²³ Hautala, 1976, s. 143

²⁴ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 3

²⁵ Hautala, 1976, s. 143-144

²⁶ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 3

²⁷ Gyllenberg, 2007, s. 19

²⁸ Hautala, 1976, s. 144-145

Kauppahallin suunnittelukilpailu

Vuonna 1889 Oulun kaupunginvaltuusto hyväksyi maistraatin ehdotuksen kauppahallin perustamisesta hygieniapäkohtien poistamiseksi. Oulun kauppahallin luonnospiirustusten laatimisesta järjestettiin palkintokilpailu vuonna 1899. Kilpailun tuomariston jäseninä olivat tohtori S. Granberg, kauppias F. A. Riecki ja arkkitehdit Hugo Lindberg, Lars Sonck sekä Onni Törnqvist.²⁹

Kilpailuun tuli seitsemän ehdotusta. Toisen palkinnon, 400 markkaa saivat arkkitehdit Valter Thomé ja Karl Lindahl ehdotuksellaan ”U:borg”. Kolmannen palkinnon, 300 markkaa sai arkkitehti Gustaf Estlander ehdotuksellaan ”Oulu”. Ensimmäistä palkintoa ei päätetty jakaa, koska jokaisesta ehdotuksesta oli tehty painavia muistutuksia, eikä mitään ehdotusta voitu arvostelujen perusteella ehdottaa rakennettavaksi ilman suurempia muutoksia. Tuomaristo lausui myös vakavan muistutuksen kilpailuohjelmassa vaaditun täydellisten kustannuslaskelmien epätarkasta ja huolettomasta toteutuksesta muiden kuin ehdotus Louhen osalta.³⁰

Moitteista huolimatta Lindahlin ja Thomén suunnitelman katsottiin vastaavan parhaiten kilpailuohjelman vaatimuksia, koska se oli tarkoituksenmukainen, halpa rakentaa ja lisäksi arkkitehtuuriltaan miellyttävä.³¹ Rahatoimikamari suoritti kustannusarvioiden teon ja hallin piirustusten laatijaksi valittiin helsinkiläiset arkkitehdit Karl Lindahl ja Valter Thomé.³²

²⁹ Suomen teollisuuslehti, 6/1899

³⁰ Suomen teollisuuslehti, 10/1899

³¹ Gyllenberg, 2007, s. 21

³² Flinck & Mäkelä, 2001, s. 3

Kuva 19. Arkkitehti Karl Lindahl. Kuva Daniel Nyblin, Museoviraston kuvakokoelmat, Historian kuvakokoelma.

Kuva 20. Arkkitehti Valter Thomé. Kuva Museoviraston kuvakokoelmat, Historian kuvakokoelma.

Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé

Pitkäaikaiset opiskelu- ja yhteistyökumppanit³³ Valter Thomé ja Karl Lindahl valmistuivat molemmat arkkitehdeiksi vuonna 1898 Helsingin Polyteknillisestä opistosta. He osallistuivat yhdessä lukuisiin suunnittelukilpailuihin arkkitehtuurin, kaavoituksen, muotoilun ja huonekalusuunnittelun saralla, usein varsin hyvällä menestyksellä.³⁴ Arkkitehdit tekivät ehdotuksen Oulun kauppahallin kilpailuun vuoden 1899 aikana. Ehdotuksen ”U:borg” saatua toisen palkinnon sekä sen valinta toteutukseen asti oli todennäköisesti K.Lindahl & V.Thomé Arkitekturbyrå:n käynnistäjä, joka toimi vuosien 1900-

³³ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 5

³⁴ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 13

Kuva 21. Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnan talo eli Vanha Poli Helsingissä, Karl Lindahl ja Valter Thomé, 1902. Kuva: Wikimedia Commons, <http://lib.aalto.fi/en/materials/images/>

1905 välisenä aikana Helsingissä. Arkkitehtuurisuunnittelun lisäksi he tekivät yhdessä useita sisustussuunnitelmia huonekaluineen mm. kauppaneuvos August Snellmannille Ouluun sekä tirehtööri Birger Serlachiukselle Pietarsaareen, jonka talonkin miehet olivat suunnitelleet.³⁵

Toimiston tärkeimpinä töinä voidaan pitää vuonna 1902 suunniteltua Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnan taloa eli Vanha Polia Helsingissä, joka on tyyliltään selkeää kansallisromanttikkaa, sekä viimeiseksi yhteisessä toimistossa tehdyksi työksi jäänyttä vuonna 1905 suunniteltua kustannusosakeyhtiö Otavan

³⁵ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 57

jugendtyylistä graniittista toimitaloa Helsingissä, joka on edelleen saman omistajan hallinnassa alkuperäisessä käytössään. Kaksikko suunnitteli vielä toimitalon laajennuksen rakennukseen viereisille tonteille vuonna 1907.³⁶ Omien toimistojen perustamisesta huolimatta yhteisiä hankkeita miehillä oli ainakin vuoteen 1908 asti.³⁷ Vuonna 1907 he suunnittelivat Jungin veljesten piirtämän Mäntän tehtaiden päärakennuksen viereen myöhäisjugendia edustavan apteekin ja vuonna 1908 Pietarsaareen tulli- ja pakkahuoneen sekä Pietarsaaren kaupunginhotellin.³⁸

Valter Thomé teki suunnittelutöitä omassa toimistossaan vuosina 1905-10, asuntorakentamista veljesten Udd kanssa vuosina 1909-12, sekä piti yhdessä toimistoa veljensä Ivar Thomén kanssa vuodesta 1912 lähtien vuoteen 1918 saakka.³⁹ Valter Thomé keskittyi selkeästi pankkirakentamiseen, sillä vuosien 1908-1917 aikana suunnitteli kolmisenkymmentä pankkirakennusta sekä niiden muutossuunnitelmia ympäri Suomea mm. Ouluun, Tornioon, Kotkaan, Raaheen, Hankoon ja Helsinkiin.⁴⁰ Valter Thomén monipuolinen tuotanto sisälsi myös yksityisiä huviloita, asuin- ja liikehuoneistoja, muutossuunnitelmia, kaupparakennuksia, teollisuusrakennuksia sekä asemakaavoitusta ympäri maata.⁴¹ Veljekset Valter ja Ivar sekä William Thomé ystävineen kuolivat sisällissodassa 1.2.1918 Vihdissä pyrkiessään pääsemään sodan jaloista punaisten linjojen läpi Helsingistä kohti Pohjanmaata.⁴²

Karl Lindahl sai Suomen kansalaisuuden vuonna 1905, joka mahdollisti oman toimiston pitämisen Suomessa.⁴³ Hän on suunnit-

³⁶ Hovi-Wasastjerna, 2009, s. 25-41

³⁷ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 16

³⁸ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 132

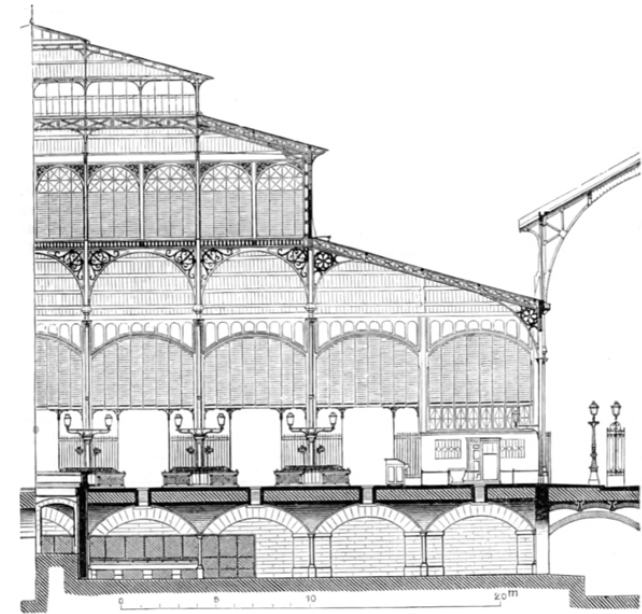
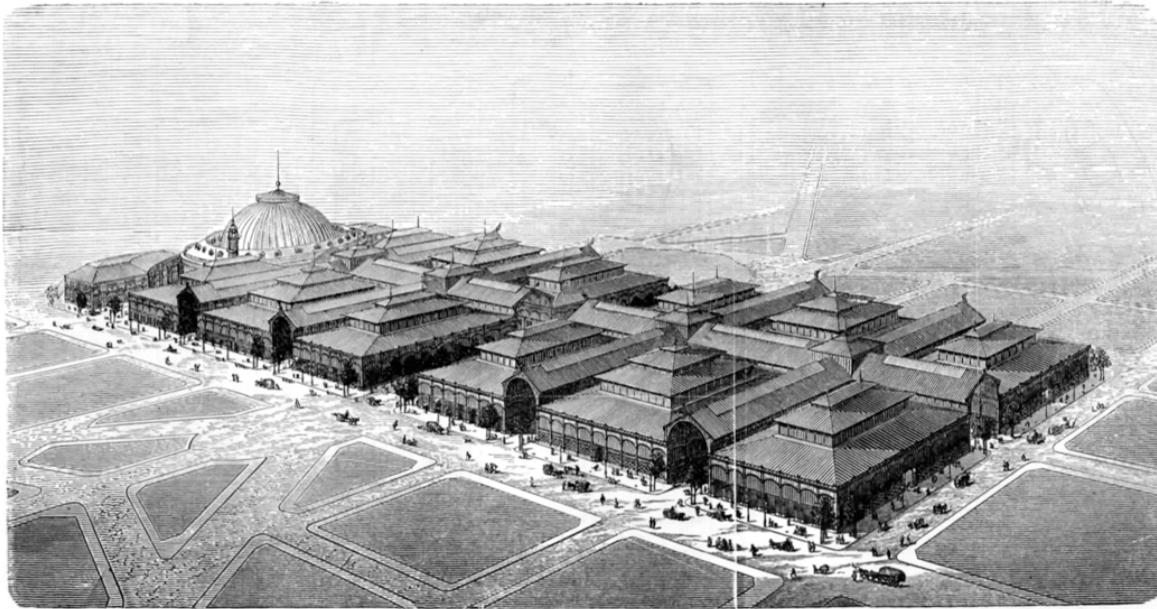
³⁹ Arkkitehtuurimuseon kokoelmat, Thomén kokoelmatiedot

⁴⁰ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 20

⁴¹ Hovi-Wasastjerna, 2009, s. 183-185

⁴² Hovi-Wasastjerna, 2009, s. 23

⁴³ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 16

Kuva 22. Pariisin Les Halles. Perspektiivikuva ja osaleikkaus yksittäisestä kauppahallista sekä katetusta yhdyskäytävästä. Baltard, 1853. *Baukunde des Architekten II.1*, 1897.

tellut omassa toimistossaan vuodesta 1910 lähtien Helsinkiin lukuisia kerrostaloja, asuin- ja liikehuoneistoja sekä toimitaloja. Hänen tuotantoonsa kuului myös eri puolille Suomea suunniteltuja julkisia rakennuksia, teollisuusarkkitehtuuria ja -yhdyskuntia, voimalaitoksia, huviloita, yksityisrakennuksia sekä sisustuksien ja niiden yksittäisen elementtien suunnitteluun asti.⁴⁴ Yksi huomattavimmista töistä on kilpailuvoittaja ”Honka” eli jugendtyylinen graniittijulkisivuinen Helsingin työväentalo vuodelta 1908. Tähän kilpailuun osallistui myös Valter Thomé, tullen ehdotuksellaan kolmanneksi.⁴⁵ Toinen merkittävä kohde on Suomi-yhtiön toimitalo Kauppatorin kulmalla Helsingissä vuodelta 1912.⁴⁶

44 Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 6, s. 240-243

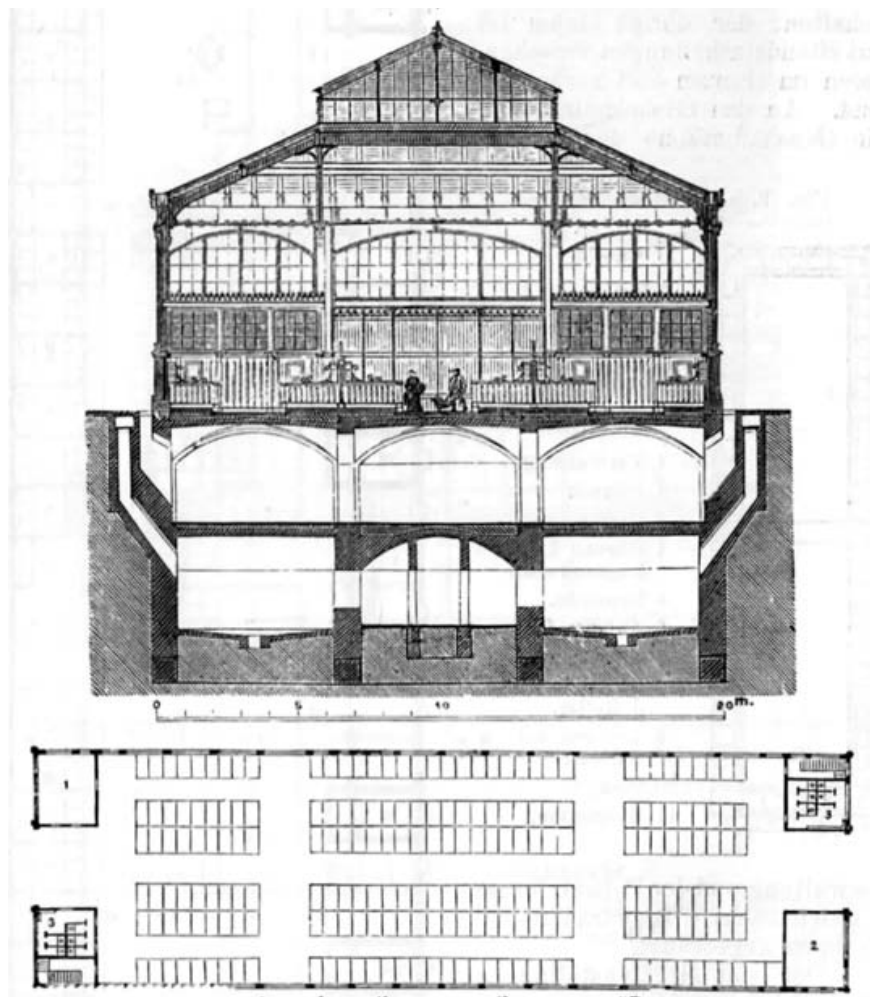
45 Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 81

46 Hovi-Wasastjerna, 2015, s.233

Kauppahalli rakennustyyppinä

Kauppahallien arkkitehtonisena edeltäjänä Suomessa pidetään pysyviä tai uudelleenpystytettäviä torikojuja sekä toriportiikkia, joka oli aina pysyvä tiilestä muurattu tai puusta rakennettu. Toriportiikissa saman katon alla oli useita myymälähuoneita. Yleisemmin Suomessa rakennettiin kuitenkin vaatimattomampia puisia portiikkeja ilman pylväikköä ja niitä rakennettiin vielä kauppahallienkin aikana.⁴⁷ Ouluunkin tällainen oli suunnitteilla jo vuonna 1864 J. Boströmin toimesta. Siinä puurakenteiseen toriportiikkirakennukseen sijoittui 14 puotia yhteisen katon alle. Rakennusta reunusti puurakenteinen käytävä, jota suojausi pylväiden kannattelema katos. Tätä suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu, vaan se rakennettiin myö-

47 Gyllenberg, 2007, s. 16

Kuva 23. Wienin kauppahalli, leikkaus ja pohjat. Haussmann, 1873. *Baukunde des Architekten II.1*, 1897.

hemmin muutettuna nimellä Narikka.⁴⁸ Oulun maistraatissa päätettiin Aleksanterintorin pienten torikojujen tilalle rakennettavasta narikkarakennuksesta 30.5.1873, jonka suunnitelmat laati lääninarkkitehti F.W. Lüchou. Narikkarakennusta päästiin rakentamaan

48 Okkonen, Ritva ; Okkonen, Ilpo, 1985, s. 100

vuonna 1883 ja se toimi vuosikymmenet eräänä kaupungin kaupakeskuksista.⁴⁹

Varsinainen kauppahalli rakennustyyppinä oli saanut jo laajan jalansijan Euroopassa ja Pohjoismaissa jo 1800-luvun loppupuolella. Kauppahalleille oli tyypillistä riittävä valonsaanti, ilmanvaihto ja vedottomat sisäänkäynnit, pestävät seinä- ja lattiapinnat, vedensaanti sekä liittymä yleiseen viemäriverkkoon⁵⁰ sekä riittävät kylmäsäilytystilat. (Kuvat 22, 23, 24 ja 25)

Oulun kauppahallin ensimmäisenä historiallisena verrokki- na voitaneen pitää Covent Garden Marketin suunnittelijan, arkkitehti Charles Fowlerin suunnittelemaa vuosina 1830-33 rakennettua Hungeford Market:ia. Rakennuksen keskimmäinen osa eli Great Hall oli kivirakenteinen basilika, jossa galleria ja sivulaivat olivat kauppakojuille tarkoitettuja. Kattorakenteet olivat tässä vielä puuta, toisin kuin kauppahallin joenpuoleisessa päädyssä sijaitsevassa kalamarketissa. Siinä oli käytetty valurautarakenteista, itsenäistä, seinistä irrallaan vapaasti seisovaa kattorakennetta jonka huipulla oli klerestorio-ikkunat.⁵¹ Tämän jälkeen raudan käyttö kantavissa – ja kattorakenteissa alkoi yleistyä, mahdollistaen valtaviin kauppahallien rakentamiseen. Rautarakenteiden ansiosta kauppahallien katonkannattimien jännevälit kasvoivat, jolloin lattiatilaa vapautui kaupankäynnin tarpeisiin. Ehkä kuuluisin jättimäisistä rauta-lasirakenteisista kauppahalleista oli arkkitehti Victor Baltardin vuoden 1853 suunnitelmien mukaan toteutettu Pariisin Les Halles vuodelta. Massiivinen kauppahallikompleksi toteutettiin vuosien 1853-58 välisenä aikana ja se perustui rakenteellisesti 1840-luvun loppupuolel-

49 Hautala, 1976, s.147-148

50 Gyllenberg, 2007, s. 17

51 Pevsner, 1984, s. 240

Kuva 24. Berliinin 5. kauppahalli, julkisivu. Blankenstein ja Lindemann, 1888. August Lindemann: Die Markthallen Berlins. 1899.

lella kehitettyihin rautarakenteisiin.⁵² (Kuva 22)

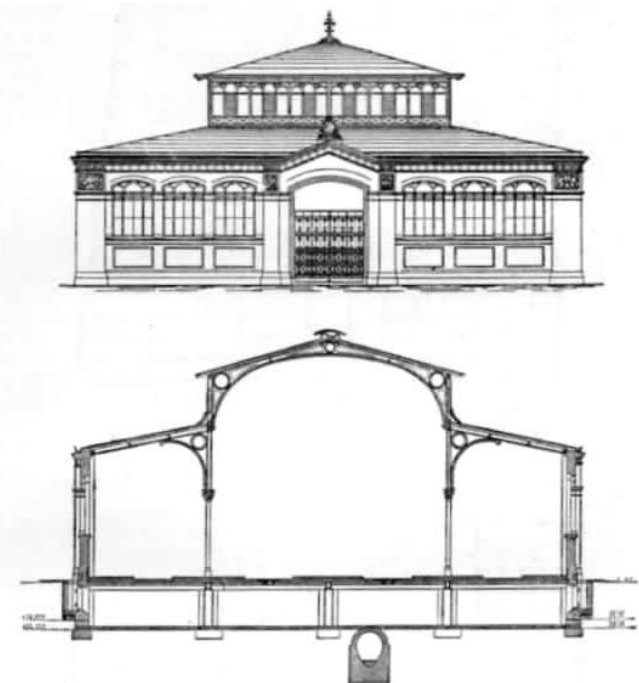
Pienemmän mittakaavan kauppahalleista joihin Oulunkin halli luontevasti vertautuu, voidaan nostaa esiin arkkitehti Haussmannin suunnittelema Wienin kauppahalli vuodelta 1873 (Kuva 23), sekä arkkitehtien Blankenstein ja Lindemann suunnittelema Berliinin viides kauppahalli Magdeburger Plazilla vuodelta 1888⁵³, jota voidaan pitää erityisen selkeänä tyylillisenä ja kokoluokan esikuvana Oulun kauppahallille. (Kuvat 24 ja 25)

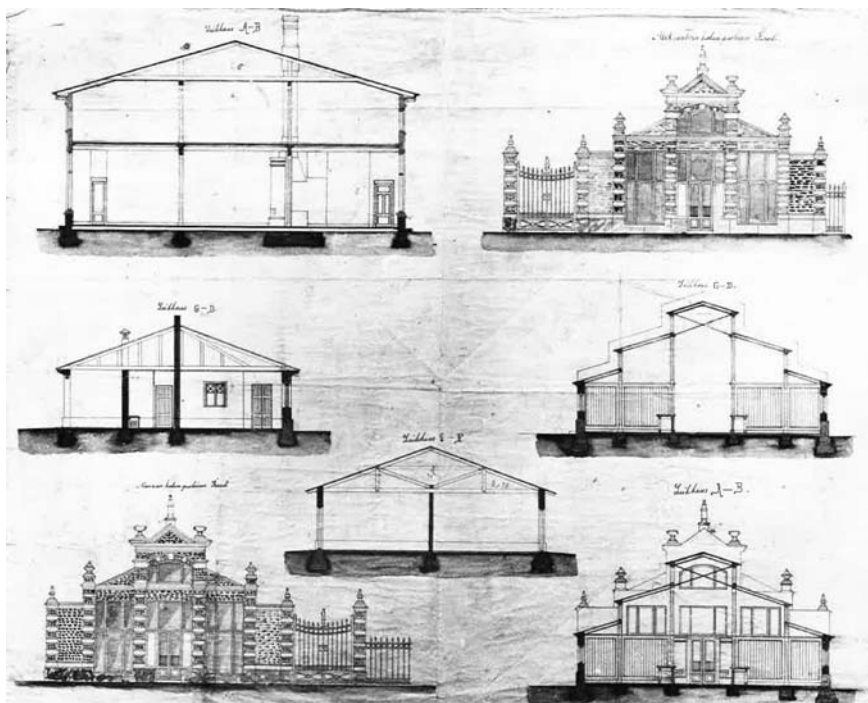
Rautarakentamisen Suomen julkisiin rakennuksiin tuoneen (esim. Helsingin valtionarkisto 1890, Helsingin yliopiston kirjaston Rotunda 1902-1906), pitkäaikaisen Polyteknillisen instituutin lehto-

⁵² Pevsner, 1984, s. 243

⁵³ Baukunde des Architekten II.1. s. 411, 424

Kuva 25. Berliinin 5. kauppahalli, päätyjulkisivu ja leikkaus. Blankenstein ja Lindemann, 1888. Baukunde des Architekten II.1, 1897.

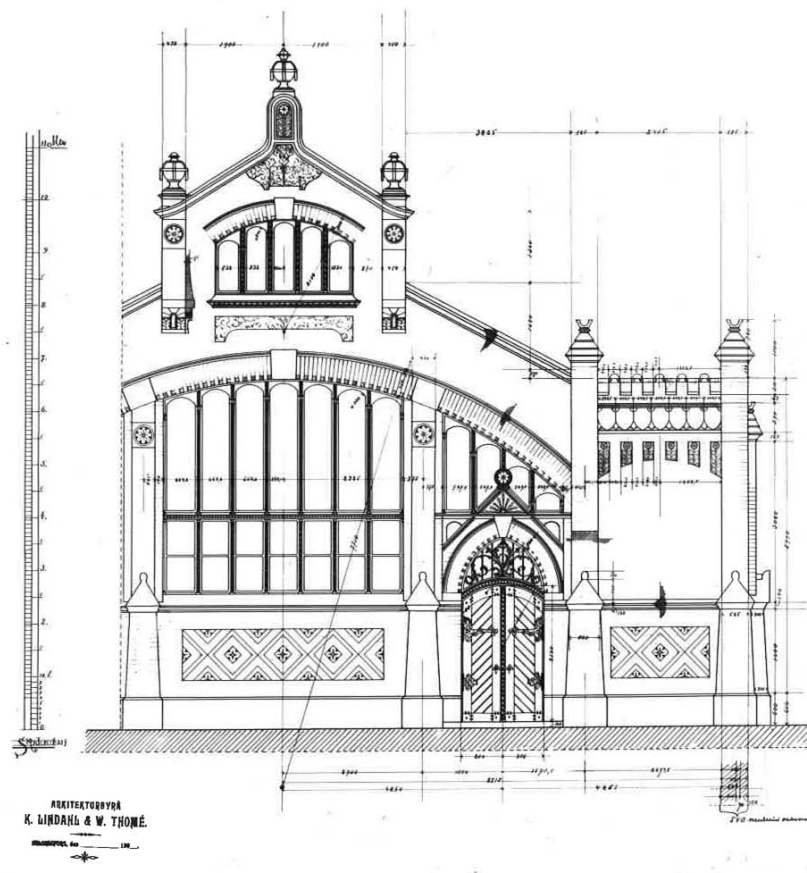

Kuva 26. Oulun kauppahallin julkisivupiirros- ja leikkausehdotuksia, Arkitehtuurbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1899. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

rin ja professorin, arkkitehti Gustaf Nyströmin vaikutus oli uusien rakennetyyppien omaksumisessa maassamme voimakas. Hänen mukaansa vuosisadan lopulla syntyneissä suurissa rakennustyypeissä, kuten rautatierakennuksissa, näyttelyhalleissa ja kauppahalleissa oli raudan käyttö rakennusmateriaalina saumattomasti yhteydessä niiden yleisiin tehtäviin. Hän painotti rakennusten mitasuhteita, sisätilojen avaruutta sekä vapautta tukirakenteista jota niiden käyttötarkoitus ja taloudellinen toiminta edellytti. Uuden rakennusmateriaalin käyttö ja toiminnan vaatimusten toteuttaminen vaati ratkaisevaa poikkeamista kaikista edellisten aikakausien aikaansaannoksista tiukan taloudellisuuden, käytännöllisyyden, es-

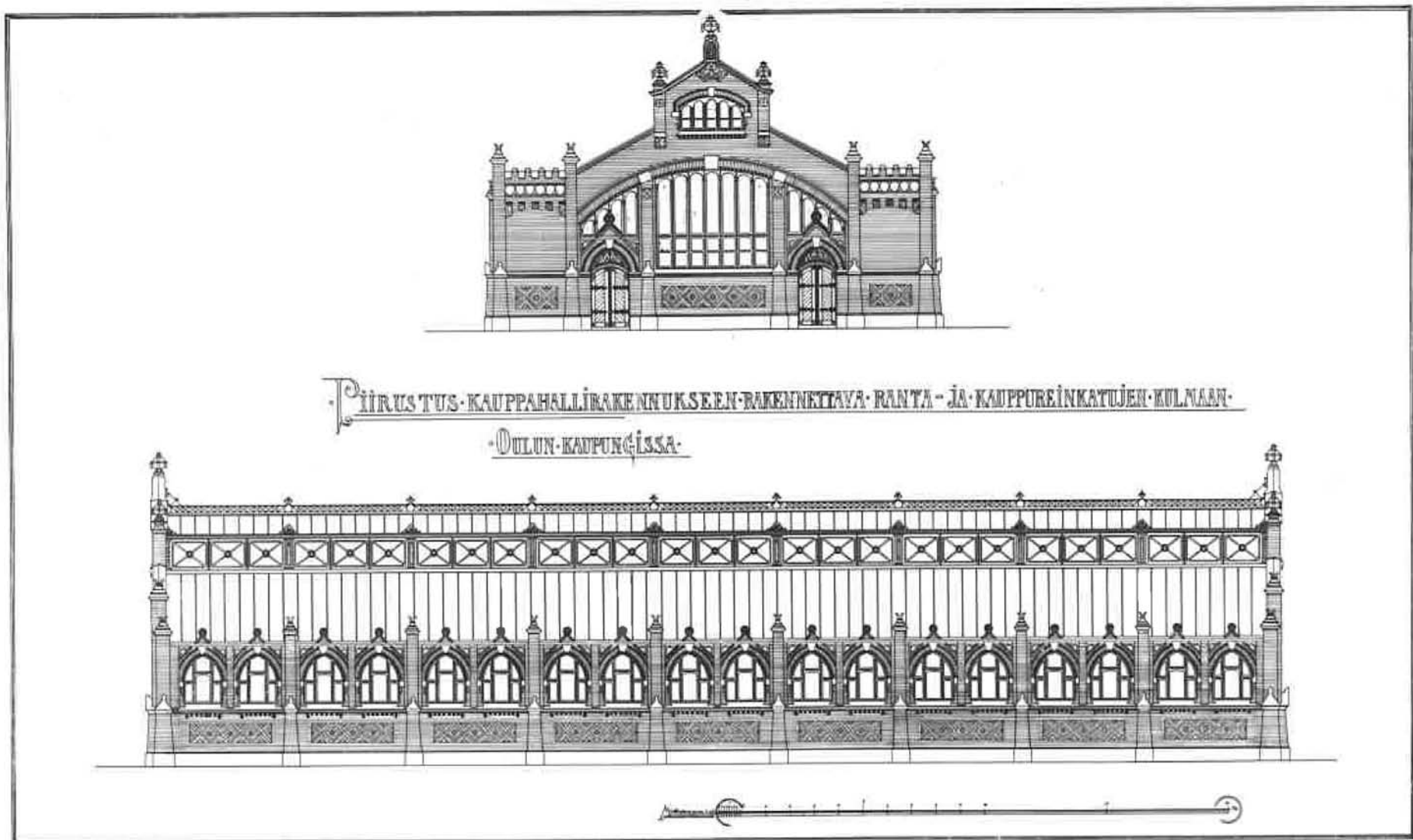
SISÄÄNKÄYNNIN MITTAPIIRROKSET

Kuva 27. Sisäänkäynnin mittapiirroksset. Arkitehtuurbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

teettisyyden, sekä ennen kaikkea puhtaasti teknisen näkökulman hallitsevuuden osalta.⁵⁴

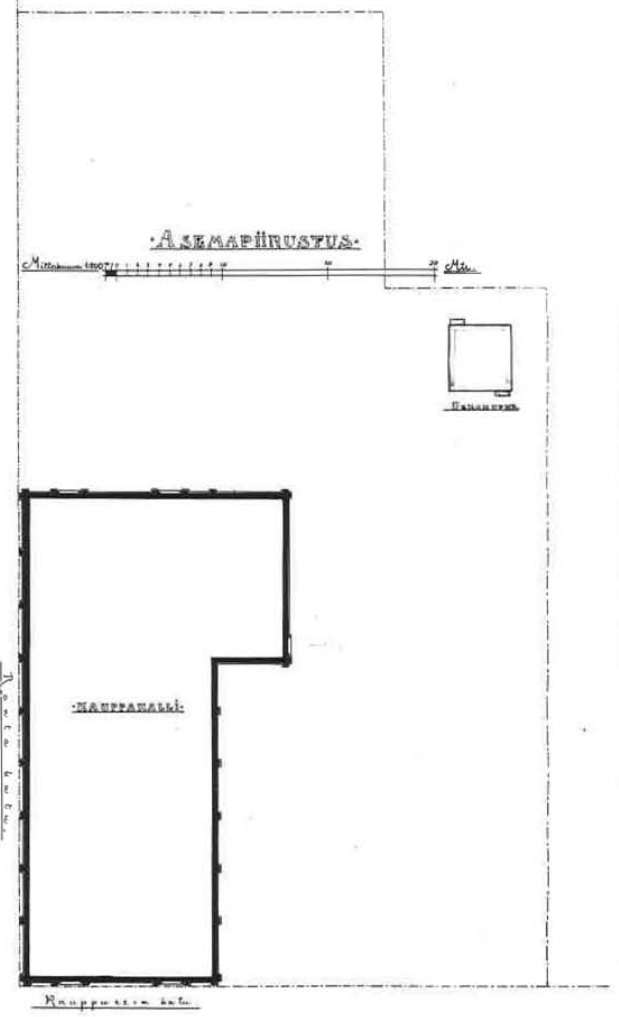
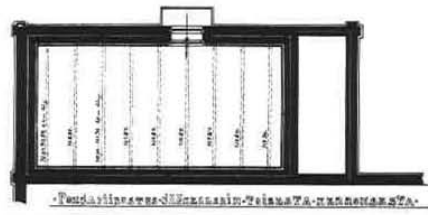
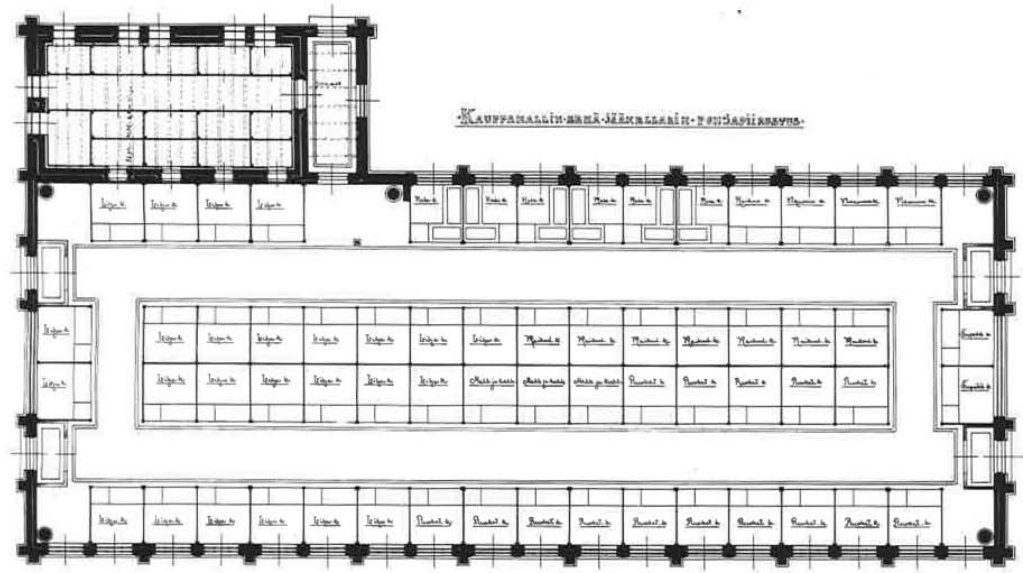
⁵⁴ Rautaiset rakenteet, 1998, s.20-25

Kuva 28. Julkisivupiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1901. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

PIIRUSTUS KAUPPAHALLIRAKENNUKSEEN RAKENNETTAVA RANTA —

JA KAUPPUREINKATUJEN KULMAAN OULUN KAUPUNGISSA.

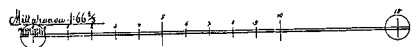
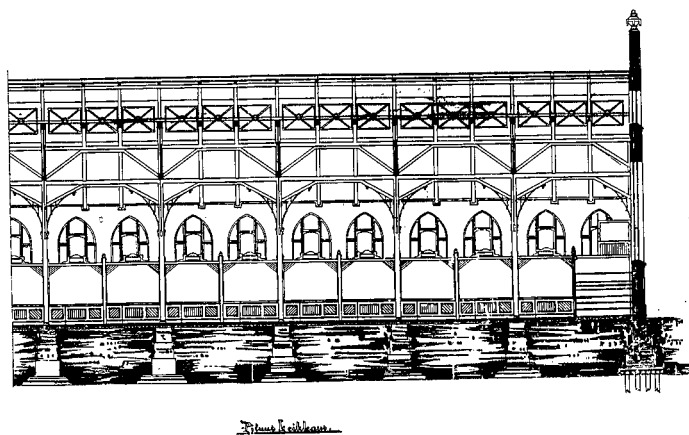
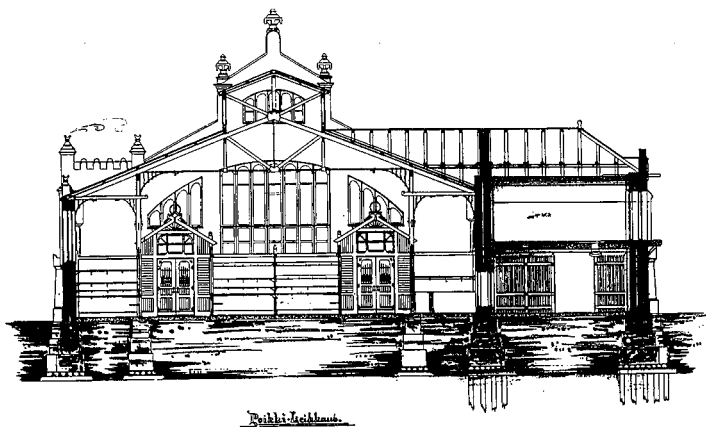

ARKITEKTURBYRÅ
K. LINDAHL & W. THOMÉ

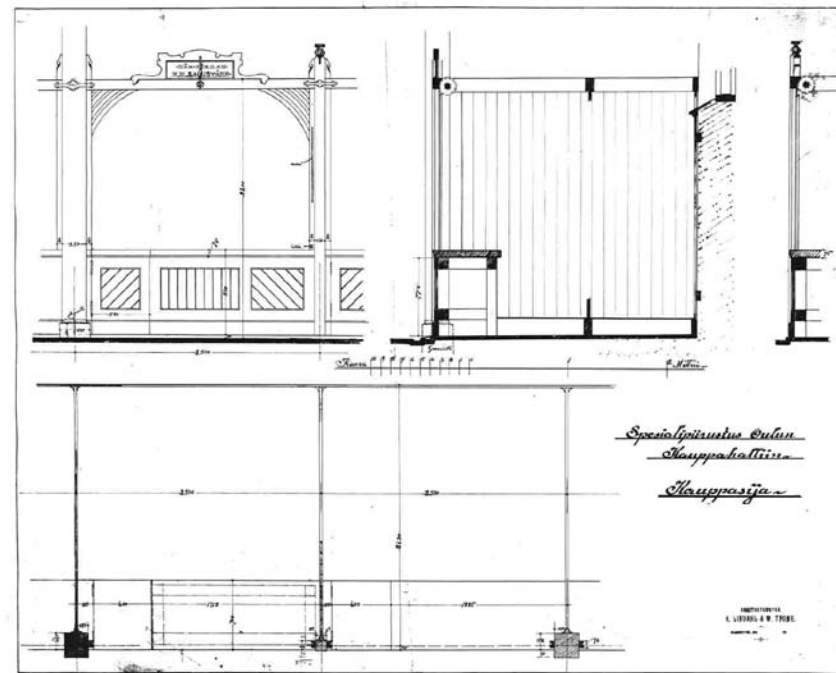
Kuva 29. Pohja- ja asemapiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1901. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

PIIRUSTUS KAUPPAHALLIRAKENNUKSEEN RAKENNETTAVA RANTA-

JA KAUPPAREINKATUJEN KULMAAN OULUN KAUPUNGISSA.

Kuva 30. Leikkaukset, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Kuva 31. Myyntitiskiä detailjipiirustus, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Kauppahalli

on tästä päivästä lähtien avoinna, josta täten kauppaa tekeväille yleisölle ilmoitetaan. Oulun kaupungin Rahatoimikamariissa, Toukokuun 8 p:nä 1901.

Käskystä :

P. J. Helsingius.

Kuva 32. Ilmoitus kauppahallin avaamisesta. <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 08.05.1901, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Hallikauppa käynnistyy

Uuden kauppahallin toiminta ei käynnistynyt täysin vaivattomasti. Kaupunki tarjosi myyntipaikat torimyyjille huutokaupalla, joita jouduttiin järjestämään kahdet, sillä ensin kaikki tarjoukset hylättiin liian matalina.⁵⁵

Halli avattiin 1.5.1901, mutta se jäi avajaispäivänään vielä tyhjäksi. Rahatoimikamari oli laatinut tiukat järjestyssäännöt hallin toimintaa koskien, joissa käsiteltiin muun muassa aukioloaikoja, tuotteiden myyntiä ja hygieniavaatimuksia.⁵⁶ Esimerkiksi järjestyssääntöjen kohdat 3, 4 ja 8 kuvaavat elintarvikkeita ja niiden puhtautta koskevia vaatimuksia:

”--3) Myymälöissä saadaan kaupaksi tarjota ainoastaan sen laatuista tuotteita, jotka vuokralle annettaessa ovat kullekin myymälälle

⁵⁵ Kaleva 26.4.1901, Kaleva 4.5.1901

⁵⁶ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 4

Kuva 33. Järjestyssääntöjen mukaisesti pukeutuneita ruokatavarain kauppiaita ja lihakauppiaita. Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat, kuva ajoittamaton.

Kuva 34. Kauppahallin itäinen käytävä, näkymä pohjoiseen. Kauppiaiden asut ovat vuosien varrella muuttuneet keveämmiksi, osin varmasti parantuneen lämmityksen myötä. Marraskuu 2017.

Kuulutus.

Julkisella Mahatoimikamarissa Lauantaina kuluwan Toukokuun 23 päivänä klo 11 päivällä toimitettavalla huuto-kaupalla tarjotaan kauppaosin myymälät vuokralle vuodeksi ensitulevan Kesäkuun 1 päivästä lufien, joista täten ilmoitetaan.

Oulun Mahatoimikamarissa, Toukokuun 18 p:nä w. 1903.

Rästyistä:

P. S. Helsingius.

Nyt tulleita

Messinan

Appelsiinia

laatikoittain ja vähittä'n myy

A. K. Aho,

Kauppahallissa N:o 35—62.

Kuva 36. Kauppahallissa myytiin eksotisia hedelmiä, kuten appelsiineja ja rypäleitä. <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 11.04.1903, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Kuva 35. Kauppahallin myymäläpaikkojen huutokauppailmoitus. <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 22.05.1903, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

määrätyt; ja on myyjien sekä tässä kohden että järjestyksen että puhtauden ylläpitämistä tarkoittavien toimien suhteen noudattaminen niitä määräyksiä, joita heille antaa hallin vartija, joka tunnetaan virkamerkistään. 4) Sellaisia ruokatavaroita, joista paha haju leviää sekä joista sen takia voivat turmella muita ruoka-aineita tai suuremmassa määrin pilata ilmaa hallissa, ei saa siellä kaupaksi tarjota. --- 8) Ruokatavarain kauppiasten pitää noudattaa suurinta puhtautta ja siisteyttä sekä kaikkien olla puettuna puhtaisiin, valkoisiin tarpeeksi pitkiin ja leveisiin esiliinoiniin, ja lihakauppiaiden sitäpaitsi hihoilla varustettuun puseroon. ---"⁵⁷

Järjestyssäännöt koettiin kuitenkin rajoittavina ja torikauppiat jatkoivat protestina niitä vastaan myyntiä ulkona torilla. Kauppiat jouduttiin miltei ajamaan torilta halliin sotilaiden valvonnan alla.⁵⁸ Tämän jälkeen hallikauppa kuitenkin käynnistyi 55:ssä piirroksiin

57 Oulun Kaupunki, 1903, s. 35-36

58 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 4

Kuva 37. Kauppahallin käytäväpinnat olivat aluksi asvaltoituja, käytävillä ja kojussa oli sähkövalot. Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat, kuva ajoittamaton.

Kuva 38. Kauppahallin itäinen käytävä, näkymä etelään. Lattialaatoitus on osin uusittu vuoden 1994-95 remontissa. Samassa remontissa siirrettiin kahvila nykyiselle paikalleen. Heinäkuu 2017.

Kuva 39. Syysmarkkinoiden aikaan Kauppatori oli täynnä myyntikojuja. Tasakattoinen kivirakenteinen linja-autoasema näkyy kuvassa keskellä. Museoviraston kuvakoelmat, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva, 29.9.1937.

merkityistä 62:sta noin seitsemän neliön myyntikojuista (Kuva 29). Hallikauppiat myivät lihan lisäksi muun muassa kalaa, juureksia, vihanneksia, kukkia, leipomo- ja tupakkatuotteita. Eri elintarvikkeet oli ryhmitelty omille myyntialueilleen.⁵⁹

Kauppahallin järjestyssäännöissä määriteltiin myös, että myytävien tuotteiden tulisi olla ensisijaisesti paikallisia. Siirtomaatavarakaupatuotteiden, kuten kahvin ja sokerin myynti, sallittaisiin vain, mikäli kaikki myyntipaikat eivät menisi vuokraksi ruokatavara kauppiaille.⁶⁰ Myyntipaikkoja tarjottiin myös maaseudun kauppiaille vastaukseksi valitukseen liian korkeista torimaksuista. Maaseutukauppiaille oli mahdollisuus harjoittaa vähittäiskauppaa kauppahallissa tietyn ajanjakson, vaikkapa vain yhden päivän ajan, pientä päivämaksua vastaan.⁶¹

⁵⁹ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6

⁶⁰ Oulun Kaupunki, 1903, s. 35-36

⁶¹ Hautala, 1976, s. 145

Kauppahalli osaksi torimiljöötä

Kauppahallin vuokralaiset olivat aluksi pääosin teurastamoja ja osuuskuntia, esimerkiksi Lihakunta, Karjapohjola, Kotivara, Osuusliike Arina ja Oulun Osuuskauppa. Kauppioiden joukkoon liittyi myöhemmin myös yksityisyrittäjiä – ennen sotia yrittäjiä oli jo lähes 30.⁶²

Hallinmyynnin käynnistyessä torikauppiaitten ja kauppahallin myyjien välinen rooli ei ollut selkeä ja kaupankäynnin sääntöjä noudatettiin vastahakoisesti. Asiakaskäyttämisen myötä tilanne alkoi kuitenkin muuttua. Kun torilla asiointiin tottuneet oululaiset uskaltivat halliin ostoksille, alkoivat myös kauppiat yhä enemmän panostaa tuotteiden laatuun. Vaikka tuotteet olivat pitkälti samoja kuin torilla myydyt, herrasväki alkoi suosia kauppahallin jalostusasteeltaan korkeampia tuotteita. Hallimyyjät havahtuivat tekemään tuotekehittelyä ja yhä jalostetumpien elintarvikkeiden tarjoami-

⁶² Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6-8

Kuva 40. Kauppahallin kylmävarasto ja jäähdytysosasto alkuperäisessä asussaan ennen talonmiehen asunnon laajennusta kuvan oikeassa reunassa. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma, Kaleva, 5.12.1934.

Oulu — Uleåborg

*Rauhollista Joulua
loivattavat Evi ja Vikta Ahlundt.O.*

Kuva 41. Pororaito Oulun Kauppahallin rannassa noutamassa rahtia ylimaihin 1900-luvun alussa. Poromiesten takana näkyy kylmävaraston ja jäähdytysosaston länsipääty ennen talonmiehen asunnon laajennusta. Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat.

seen.⁶³ Kauppahalli ei kuitenkaan vienyt torin asiakkaita, vaan ne täydensivät tuotevalikoimillaan toisiaan ja loivat Oulun torinrantaan vilkkaan kaupankäynnin keskuksen ja eri sosiaaliluokkien kohtaustapaikan.

Oulun linja-autoasema sijaitsi 1900-luvun alussa kauppatorin yhteydessä (Kuva 39) ja sekin omalta osaltaan elävöitti torialuetta ja sen kauppaa. Linja-autolla myös maaseudun asukkaat pääsivät helposti vierailemaan ja tekemään ostoksia hallissa sekä myymään omia tuotteitaan torilla.⁶⁴

63 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6-8

64 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6-8

Kuva 42. Sotien jälkeistä osuusliikkeiden kauppaa kauppahallissa. Myyntikojuissa vielä alkuperäiset puukaihtimet, sekä helmiponttipaneelein koristellut kasetit tiskien alapuolella. Kuvan perusteella kaihtimissa on ollut huomattavasti nykyistä tummempi sävy, mahdollisesti petsattu ja lakattu pinta. Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat.

Vuosisadan lopun haasteista nykyhetkeen

1920-luvulta lähtien 1960-luvulle saakka tori ja kauppahalli olivat johtavia maataloustuotteiden ja halpatavaroiden myyntipaikkoja; siellä menivät kaupaksi sekä erikoistuotteet että tavalliset maataloustuotteet. Aika ajoin järjestettävillä markkinoilla ja sirkuksilla oli myös osansa alueen vetovoimaisuuteen.⁶⁵

Suurten markettien ja kauppakeskusten rakentaminen 1960-luvulta lähtien ja niiden aikaansaamat muutokset kaupan alalla vaikuttivat myös Oulun kauppahallin asemaan. Kaupan painopiste hivuttautui vaivihkaa muualle.⁶⁶ Vuonna 1978 rakennettiin

65 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6-8

66 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 6-8

Kuva 43. Ukkosmyrskyn tuhoamia myyntikojuja kauppatorilla. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva. 24.7.1961.

Ouluun ensimmäinen kauppakeskus Raksilaan.⁶⁷ Heräsikin kysymys, mikä oli kauppahallin rooli markettien rinnalla.⁶⁸

Kalakauppa siirrettiin 1970-luvulla kokonaan kauppahalliin, mikä kasvatti hiipunutta liiketoimintaa jonkin verran⁶⁹. Kuitenkin pitkäaikaisen kauppahallin kalakauppiaan Heikki Kuhan mukaan kauppahallin vaikeimmat ajat olivat siitä huolimatta 1970-luvun loppupuolella ja 1980-luvun alussa⁷⁰. Kauppatorilla keskeisellä paikalla sijainnut linja-autoasemakin (Kuva 44) muutti pois torilta 1980-luvun puolessa välissä⁷¹.

67 Kalevan kuva-arkisto, 2015

68 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 8

69 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 8

70 Kaleva, 26.5.1995

71 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

Kuva 44. Kauppatorin ympäristö muuttui voimakkaasti 1970- ja 80-luvulla. Uusi kaupunginteatteri on saamassa seurakseen kaupunginkirjaston, vielä toiminnassa oleva linja-autoasema kuvassa vasemmassa alareunassa. Kuva Jarmo Kontiainen. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva. 29.08.1980.

Kauppiaiden ja oululaisten keskuudessa syntyi ideoita hallikaupan piristämiseksi; pienten erikoistuneiden puotien, kuten leipä- ja juustomyymälöiden, perustamisesta ja vanhanaikaiseksi koettujen sekatavarapuotien luopumisesta käytiin keskustelua. Elintarvikelain valvonnan alla tuotevalikoiman monipuolistaminen koettiin kuitenkin hankalana⁷². Kauppias Pirjo Pekuri arvioi lohikeittolounaan lisäävän asiakasvirtaa ja kasvattavan muidenkin tuotteiden myyntiä. Sen tarjoamiseen ei kuitenkaan ollut terveystieteiden lupaa. Pentti Tiri vuorostaan ehdotti oman pankki- ja postipisteen perustamista halliin⁷³.

72 Kaleva, 21.3.1987

73 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

Kuva 45. Presidentti Kekkonen maistelemassa Pullin kalakaupan herkkuja. Maistiaisia presidentille tarjoamassa Hilka Markkanen. Kuvassa näkyvät myyntikojujen kankaiset kaihtimet, joilla puiset korvattiin 1972-75 peruskorjauksessa. Kuva Tapio Maikkola, Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva. 3.9.1976.

Kauppahalli onnistui kuitenkin säilyttämään pitkäaikaisen vetovoimansa ja asemansa Oulun kaupunkikuvassa vuosituhannen loppupuolen haasteista huolimatta. Hallin toimintakonsepti muuttui ja vuosituhannen alun päivittäistavaraa ostava tasainen asiakasvirta vaihtui vakioasiakkaisiin ja sesonkiluontoisempaan toimintaan.⁷⁴

Kauppahalli ei pystynyt liittymään markettien jatkuvaan tarjouskilpailuun, joten se panosti entisestään laatuun, tuoreuteen, asiakaspalveluun ja tuotekehittelyyn⁷⁵. Asiakkaita houkuttelivat juuri kiireetön palvelu ja erikoistuotteet, kuten nahkiaiset ja savunauta sekä sesongin mukaan vaihtuva kalavalikoima⁷⁶. Myös oululaisuutta

74 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

75 Kaleva, 7.5.1981

76 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

ja oululaisia tuotteita hyödynnettiin tuotekehittelyssä; lihakauppias Hannu Kylmänen kuvaa myymäänsä oululaista erikoisuutta, maha-syltityä: ”ulkonäkö ei ole huikean herkullinen, mutta maku kyllä kilpailee ulkomaisten ihmeruokien kanssa”⁷⁷. Vielä 1980-luvulla myös kotimaisuus oli tärkeä arvo kauppahallin tuotevalikoimassa ja tuotteet tulivatkin pitkälti Oulusta ja sen naapurikunnista. Helsingin Sanomissa 7.3.1987 Oulun kauppahallia kuvatessa todetaankin, että: ”Oulun kauppahallista eivät tuulahda vastaan siirtomaatavarakaupan eksoottiset tuoksut”.⁷⁸

1980-luvun loppuun tultaessa kauppahalli oli päässyt jo hiukan rapistumaan, se oli energiataloudeltaan vanhentunut ja se kaipasi perusparannusta. Kauppahallin saneeraustyöryhmä perustettiin jo vuonna 1987, mutta vielä vuonna 1989 hanke oli suunnitteluvaiheessa. Tuolloin saneerauksen kaavailtiin käynnistyvän vuonna 1991.⁷⁹

Torialueen ja kauppahallin rakennushistoriallinen arvo huomioitiin ja saneeraus aloitettiin 1990-luvun puolivälissä Oulun kaupungin toimesta. Rahoitus hankkeeseen saatiin kaupungin peruskorjausmäärärahoista ja budjettiarvioksi tuli 30 miljoonaa markkaa⁸⁰. Saneeraushanke nähtiin merkittävänä investointina turismin, kaupunkikuvan ja elintarvikealan parantamiseksi. Perusparannuksen perimmäisenä tavoitteena oli peruskorjauksen ohella luoda hallin tunnelmaa kodikkaammaksi ja enemmän alkuperäisen kaltaiseksi⁸¹. Saneeraus lujitti omalta osaltaan - turismin kasvun ja torialueen kehittämisen ohella - kauppahallin asemaa erikoiselintarvikkeiden myyjänä ja osana rakennushistoriallisesti arvokasta torimiljöötä.⁸²

77 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

78 Helsingin Sanomat, 7.3.1987

79 Kaleva, 9.7.1989

80 Kaleva, 3.1.1995

81 Kaleva, 27.5.1995

82 Kaleva, 3.1.1995

IV RAKENNUSHISTORIA JA MUUTOSVAIHEET

Rakennusprosessi

Oulun kauppahallin rakentaminen aloitettiin vuonna 1900, kymmenen vuoden tonttikiistan jälkeen. Arkkitehdeiksi vahvistettiin helsinkiläiset arkkitehdit Karl Lindahl ja Valter Thomé, jotka Oulun rahatoimikamari oli nimennyt suunnittelutehtävään jo vuonna 1889, kun kauppahallin rakentamista ensimmäistä kertaa käsiteltiin kaupunginvaltuustossa. Lindahl ja Thomé olivat jo laatineet piirustukset hallille vuosina 1899-1901.⁸³

Pääasiallisina rakennusmateriaaleina olivat tiili, puu ja teräs.

Alkuperäisen kauppahallin käsitti suorakulmainen, korkea hallitila, jonka myyntitiskit jakoivat kahteen pituussuuntaiseen käytävään. Käytävien varrella olivat 62 myyntikojuja. Länsijulkisivun erilliseen siipirakennukseen sijoittui jääkellari.⁸⁴ Rakennus rakennettiin ilmeisesti pääpiirteittäin arkkitehdin piirustusten mukaan, mutta jääkellarin yhteyteen liitettiin vielä wc-tilat⁸⁵.

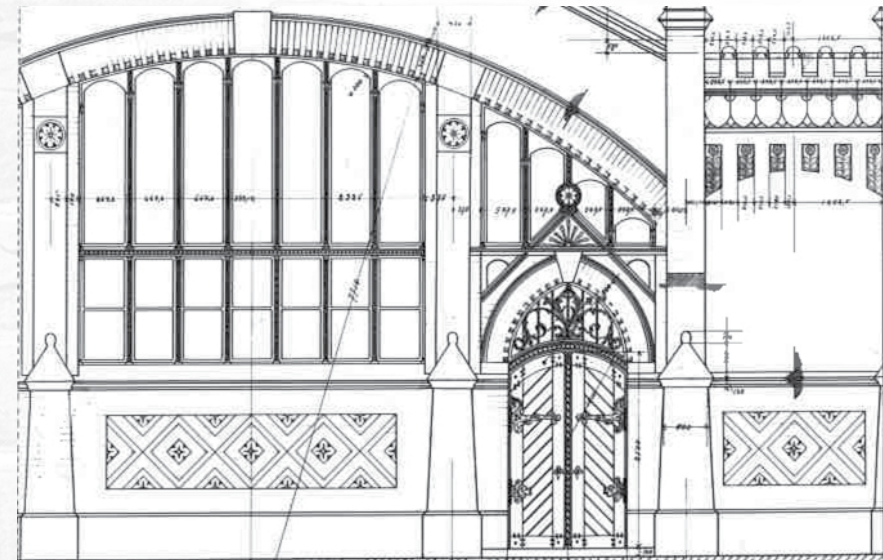
Myöskään julkisivujen alaosaan piirrettyä vinoneliömuurausta (tai koristerappauskenttää) (Kuva 46) – jollaista löytyy Helsingin Eteläsataman kauppahallin julkisivusta - ei Oulun kauppahalliin toteutettu⁸⁶. Ulko-ovet toteutettiin todennäköisesti ikkunoilla varustettuna

83 Hautala, 1976, s. 144-145, Lindahl & Thomé, 1899-1901, piirrokset

84 Tilakeskuksen projektipankki, pohjapiirros 1901

85 Oulun kaupunki, 1903, pohjapiirros

86 Gyllenberg, 2007, s. 28

Kuva 46. Osa julkisivun detaljipiirroksista. Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Kuva 47. Osasuurennos kuvasta jossa erottuvat lasitetut ulko-ovet sekä lasitusten suojarauhoitukset. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma, Kaleva, 5.12.1934.

(ks. kuvat 33 ja 37) heti valmistumisen aikaan, viimeistään kuitenkin vuonna 1934 (Kuva 47). Lisäviitteen ulko-ovien lasi-ikkunoista antaa pannuhuoneen portaiden alle kasatut ikkunoiden suojaraudat, jotka ovat todennäköisesti poistuneet käytöstä ovien uusimisen yhteydessä vuoden 1952 aikana (Kuvat 54 ja 55).

Valmistuttuaan kauppahallin käytävien lattiapinta-ala on reilut 300 m² ja hallin kokonaispinta-ala yli tuhat neliometriä⁸⁷.

Kauppahallin perustusten kaivamisesta ja siihen liittyvästä työstä vastasi tarjouksen tehneet Oulun ammattiopiston Kivityömiehet. Itse perustusten rakentamiseen ja asentamiseen rahatoimikamari määräsi myöskin kirjalliset tarjouspyynnöt jättäneet urakoitsijat O. Kylmelinin ja M. Pettersonin⁸⁸.

Elokuun 1900 aikana kauppahalliin vedettiin myös jätevesiviemäri, johon läheisten talojen asukkaat saivat myös luvan liittyä, kunhan rakennustöitä valvottaisiin lokaviemärirakennusvaliokunnan antamien ohjeiden ja määräysten mukaan.⁸⁹

Vuoden 1901 vaihtuessa olivat rakennukset tiilimuuraukset valmiit ja katon rakentaminen käynnistynyt⁹⁰. Oulun Kauppahalli valmistui huhtikuussa 1901 ja sen toiminta alkoi toukokuun alussa⁹¹.

Kalevassa 22.4.1901 juuri valmistunutta kauppahallia kuvattiin näin: ”Oulun kauppahalli on valmistumassa. Tänään se on ensi kerran

87 Oulun Maakunta-arkisto 1931, pohjapiirros; Kaleva, 3.1.1995

88 Kaleva, 31.3.1900; Kaleva, 10.4.1900

89 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 22.08.1900, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

90 Kaleva, 28.12.1900

91 Flinck & Mäkelä, 2001, s. 4

yleisön nähtävillä. Ja näkemistä ne ansaitsevatkin tällaiset laitokset. Rakennus on tiilestä, valoisa ja avara. Käytävä kiertää ympäri hallia ja sen kahtapuolta on myyntikopperoita kaikkiaan 62. Niistä muutammat ovat kalamyyntiä varten, muutamat lihan. ’Jääkellari’ on sivulla, jonne pääsee joistakin kopeista suoraan sekä erityisestä käytävästä. Työ on päältä nähden puhdasta. Enemmän huomiota herättää myyntikoppien keinotekoisesta marmorista tehdyt paksut pöydät sekä vallan upeat lämmitysuunit. Mitä pikaisella silmäyksellä käsitystä hallista saa, täytyy sanoa: isoisilla on isoiset ’rustingitkin’. Ja maksaakin tuo komeus. Siihen 150 000 markan korville hinta nousee (kustannusarvio oli hiukan alle 100 000 markan).”⁹²

Suunnitelmissa oli myös, että kaupungin rakennuskonttori hankkisi kauppahalliin yhtenäisen kaluston ja puhtaanapitovälineet, kuten vesiammeet, käsikärryt, ruiskut ja kastelulaitokset⁹³. Kuitenkin jo entuudestaan suuriksi nousseiden rakennuskustannusten vuoksi kalusteiden hankinta jäi hallikauppiaiden omalle vastuulle. Puhtaanapitokalusto supistuikin höyry- ja puhdistuskärryistä kastelukannuksi⁹⁴. Sähkövalaistuksen ja puhelimen Oulun kauppahalli kuitenkin sai⁹⁵. Juoksevaa vettä ei kauppahalliin kuitenkaan ilmeisesti saatu ja vuonna 1902 korkeiden vesimaksujen takia (mahd. kanto-vesi) rakennuskonttorin toimeksi annettiin laatia kustannusarvio vesijohtoputken ja pumpun hankkimista varten.⁹⁶

92 Gyllenberg, 2007, s. 28

93 Oulun Kaupunki, 1903, s. 39

94 Flinck & Mäkelä, s. 6

95 Oulun kaupunki, 1903, s. 13; Flinck & Mäkelä

96 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 23.05.1902, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Vesitse kauppatorille ja kauppahalliin kulkevien kauppiaiden toiminta helpottui, sillä vuonna 1900 hyväksyttiin esitys määrärahalle Kauppahallin kohdalle rakennettavaa uutta paalulaituria varten.⁹⁷

Vastavalmistuneen kauppahallin ympäristöä kohennettiin vuoden 1901 aikana rakentamalla sen viereiset katukäytävät tavallista leveämmiksi, asvaltoimalla ne sekä istuttamalla puurivistöt rakennuksen sivuille.⁹⁸

Arkkitehtuuri

Suosittuja 1800-luvun lopun rakennustaiteessa olivat niin kutsutut kertaustyyli eli historistiset tyyli, kuten uusgotiikka, uusbarokki ja uusrenessanssi. Vuosisatojen vaihteeseen sijoittuvan kauppahallin rakentamisen kukoistuskautena hallit edustivat tyyliä pääosin juuri uusgotiikkaa ja uusrenessanssia. Oulunkin kauppahalli edustaa keskiaikaista rakennustyyliä jäljittelevää uusgotiikkaa.⁹⁹

Hallin pääasiallinen rakennusmateriaali on tiili, kuten monissa muissakin sen aikakauden kauppa- ja tehdashalleissa. Tiili ja näkyviin jätetyt teräsrakenteet olivat tyyppillisiä aikakauden hyötyrakennuksen materiaaleja.¹⁰⁰

Muotona on käytetty varhaiskristillisen basilikan muotoa: pitkä keskilaivaa ja sen sivujen valoa halliin tuovia yläikkunoita, matalampia sivulaivoja sekä molempiin pätyihin sijoitettavia sisäänkäyntejä¹⁰¹. Myös päätyjulkisivun tukipilarit, päätykolmiot ja vaale-

Kuva 48. Arkkitehtonisia yksityiskohtia. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto. Kuvaaja ja aika tuntematon.

97 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Louhi, 18.05.1900, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

98 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Louhi, 21.05.1901, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

99 Gyllenberg, 2007, s. 24

100 Gyllenberg, 2007, s. 24

101 Kaleva, 21.6.1985

aksi rapatut koristeet ovat tyyliltään selkeää uusgotiikkaa¹⁰².

Oulun kauppahalli sai vaikutteita erityisesti Gustaf Nystömin arkitekhtuurista, muun muassa hallin rappaamattomiin tiiliseiniin, vaaleiksi rapattuihin koristevyöhykkeisiin ja päätyä hallitsevaan kaariaiheeseen. Nyström suunnitteli muun muassa Helsingin Eteläsataman kauppahallin ja Turun kauppahallin.¹⁰³ Vaikka Oulun kauppahalli edustaa muotokieleltään uusgottilaista tiiliarkkitehtuuria, sen detaljiikassa on kuitenkin havaittavissa myös jugendin piirteitä.

1900-luvun alussa elettiin rakennustaiteen murroskautta. Vaikka halli rakennettiin muutama vuosi ennen jugendin todellisen valtakauden alkamista, sen tietyt yksityiskohdat voidaan selvästi jo liittää jugendin ihanteisiin. Tiili on yhdistetty jugendissa suosittuihin katon puu- ja teräskonstruktioihin. Sisätilan puiset kasvikoristeet ja ulkopuolen valusementtiset kukat viittaavat myös jugendiin, jossa kasvit ja eläimet yleistyivät koristeaiheina. Rantakadun julkisivujen ikkunoiden suippokaaret edustavat gotiikkaa, kun taas niiden matalakaariset jaot jugendia.¹⁰⁴

Vuosisadan alun muutokset

Kauppahallia on vuosien varrella peruskorjattu Oulun kaupungin toimesta. Kauppahallin varsinainen hallitila on pysynyt samankaltaisena kuin 1900-luvun alun piirustuksissa, mutta sen yhteyteen on lisätty vuosien varrella aputiloja. Lisäksi alkuperäisen jääkellarin

Kuva 49. Kauppahallin jäähdytysosasto. Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma, Kaleva, 1.1.1936.

siipi on laajentunut kylmäsäilytystä parannettaessa.¹⁰⁵

Vesijohdon rakentaminen kauppahallille saatiin viimein käynnistymään vuonna 1910 kun talonomistajatkin sitoutuivat ottamaan osaa sen rakennuskustannuksiin. Kauppurienkatua pitkin vedetyn vesijohdon kustannuksista 4000 mk maksoivat yksityiset ja 3700mk kaupunki.¹⁰⁶

Vuonna 1923 terveydenhoitolautakunta esitti kellarin huonokuntoisen ja usein korjatun lattian kunnostamista. Lattian alle kaivamiensa käytävien kautta olivat rotat päässeet tekemään tuhojaan ruokatarvikkeissa aiemmista korjausyrityksistä huolimatta. Esitetyn

102 Gyllenberg, 2007, s. 28

103 Gyllenberg, 2007, s. 24-28

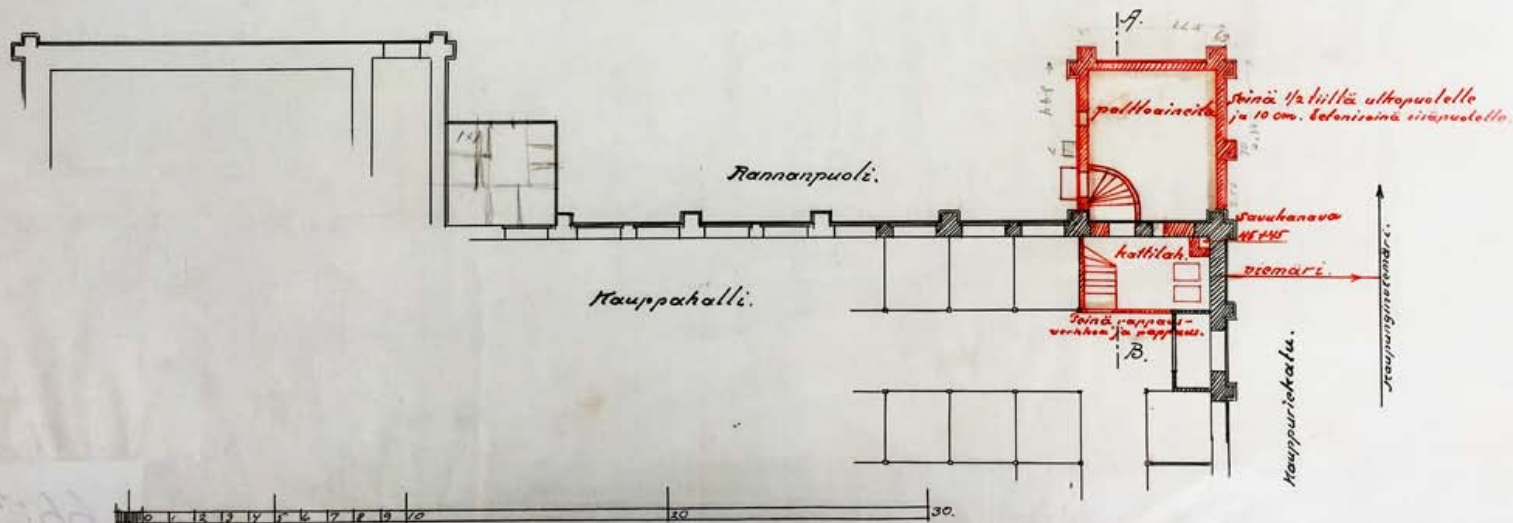
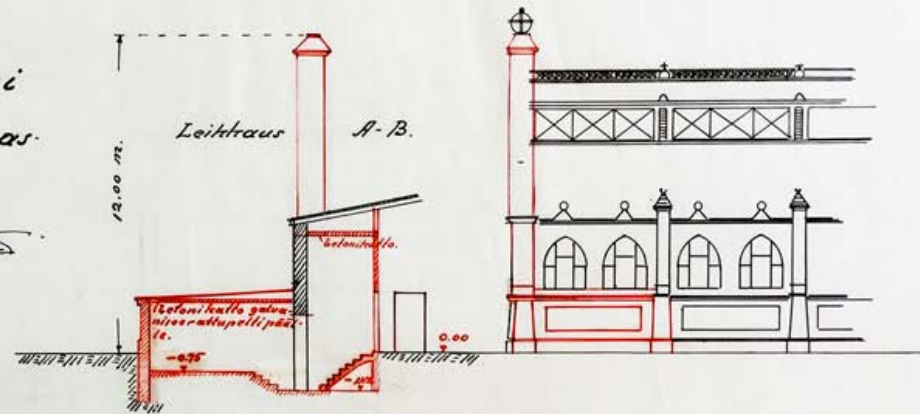
104 Kaleva, 21.6.1985

105 Ahonen, 1981, s. 3

106 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaleva, 27.05.1910, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Ehdotus kauppahallin laajentamiseksi
keskuslämmityslaitosta ja poltto-ainevaras-
toa varten.

Kaupungin Rakennuskonttoriin puolesta 19/9/29. *J. W. Miesmaa*

Kuva 50. Kauppahallin keskuslämmityslaitoksen ja polttoainevaraston muutospiirustukset, J. W. Miesmaa 18.9.1929, Oulun kaupungin rakennuskonttori. Oulun maakunta-arkisto.

rautabetonivalun ja sementtilaattapinnoitteen (10 250 mk)¹⁰⁷ sijaan korjauksiin myönnettiin 5000 mk, joka riitti betonivalujen tekemiseen.¹⁰⁸

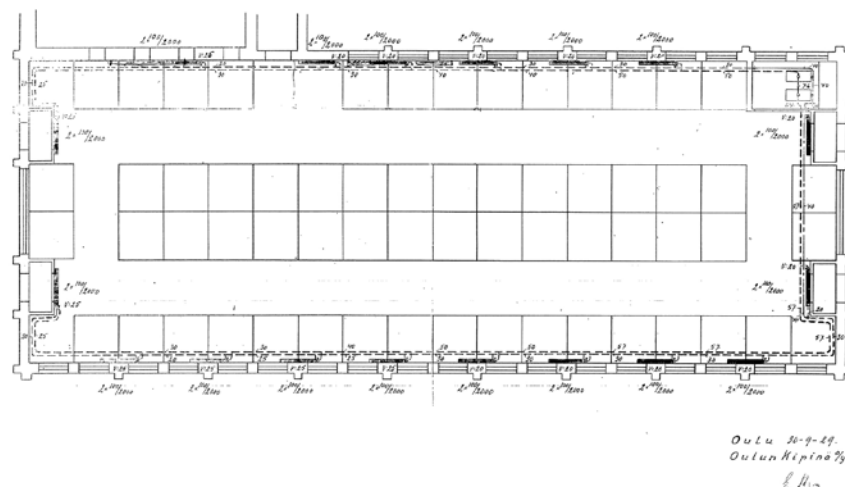
Loppuun kuluneiden ja savuttavien kamiinoiden aiheuttaman toistuvan seinien ja katon maalaustarpeen vuoksi Oulun kaupungin terveydenhoitolautakunta ehdotti syyskuussa 1928, että seuraavalle vuodelle otettaisiin määräraha keskuslämmityslaitoksen hankkimista varten. Samassa yhteydessä haluttiin uusia myös kellarin sähköinen ilmanvaihtolaitteisto painovoimaiseksi kosteuden aiheuttamien toimintahäiriöiden vuoksi.¹⁰⁹

Lämmityslaitteistojen parannustöihin ryhdyttiin vuonna 1929 ja rannan puoleiselle julkisivulle lisättiin toinenkin siipirakennus, kun kauppahalliin rakennettiin oma keskuslämmitys. Siipeen kuului polttoainevarasto ja pannuhuone sekä uusi, korkeampi savu-
piippu. Aikaisemmin lämmitys oli hoidettu uunien avulla¹¹⁰, joiden savuhormit oli muurattu piirustusten perusteella lähimpiin tukipilareihin. (Kuvat 4, 29 ja 30). Samassa yhteydessä kauppahallin sisäpinnat maalattiin ja tehtiin myös pienempiä kunnostustöitä. Näihin muutoksiin ja korjauksiin oli myönnetty vuonna 1929 114 000 mk.¹¹¹

Vuoden 1931 pohjapiirroksissa wc-tilat oli siirretty hallitilan yhteyteen ja niiden entisellä paikalla nykyisten jätteenkäsittelytilojen kohdalla oli säilytystila liha-altaille.¹¹²

Oulun Kaupungin Kauppahallin
Höyrykeskuslämpölaitos.

1:100.

Kuva 51. Höyrykeskuslämpölaitoksen lämmityslaitteistosuunnitelma ilman polttoainevarastolaajennusta. 30.9.1929, Oulun Kipinä Oy. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Kauppahallin käytävien asfalttipinnoitetta ja lattiaita jouduttiin korjaamaan useaan otteeseen mm. vuoden 1923 tulvien aiheuttamien vaurioiden vuoksi vuonna 1924¹¹³. Asfaltointia korjattiin myös vuosina 1926¹¹⁴, 1927¹¹⁵ ja 1930¹¹⁶. Vuonna 1932 käytävän latioista poistettiin asfalttipinnoite ja tilalle asennettiin kulutusta kestävätkeraamiset Metlacher-laatat.¹¹⁷ Myyntikojuissa asfalttilattia kuitenkin säilyi, sillä sitä korjattiin vielä 1934¹¹⁸. Myyntikojut ovat ilmeisesti saaneet uuden laattapermannon vuonna 1938.¹¹⁹

107 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaiku, 10.06.1923, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

108 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Uusi Pohjan Kansa, 03.07.1923, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

109 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Pohjan Voima, 16.09.1928, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

110 Oulun maakunta-arkisto 1929, pohjapiirros

111 <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Kaiku, 12.10.1929, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

112 Oulun maakunta-arkisto 1931, pohjapiirros

113 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1924, s. 170

114 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1926, s. 172

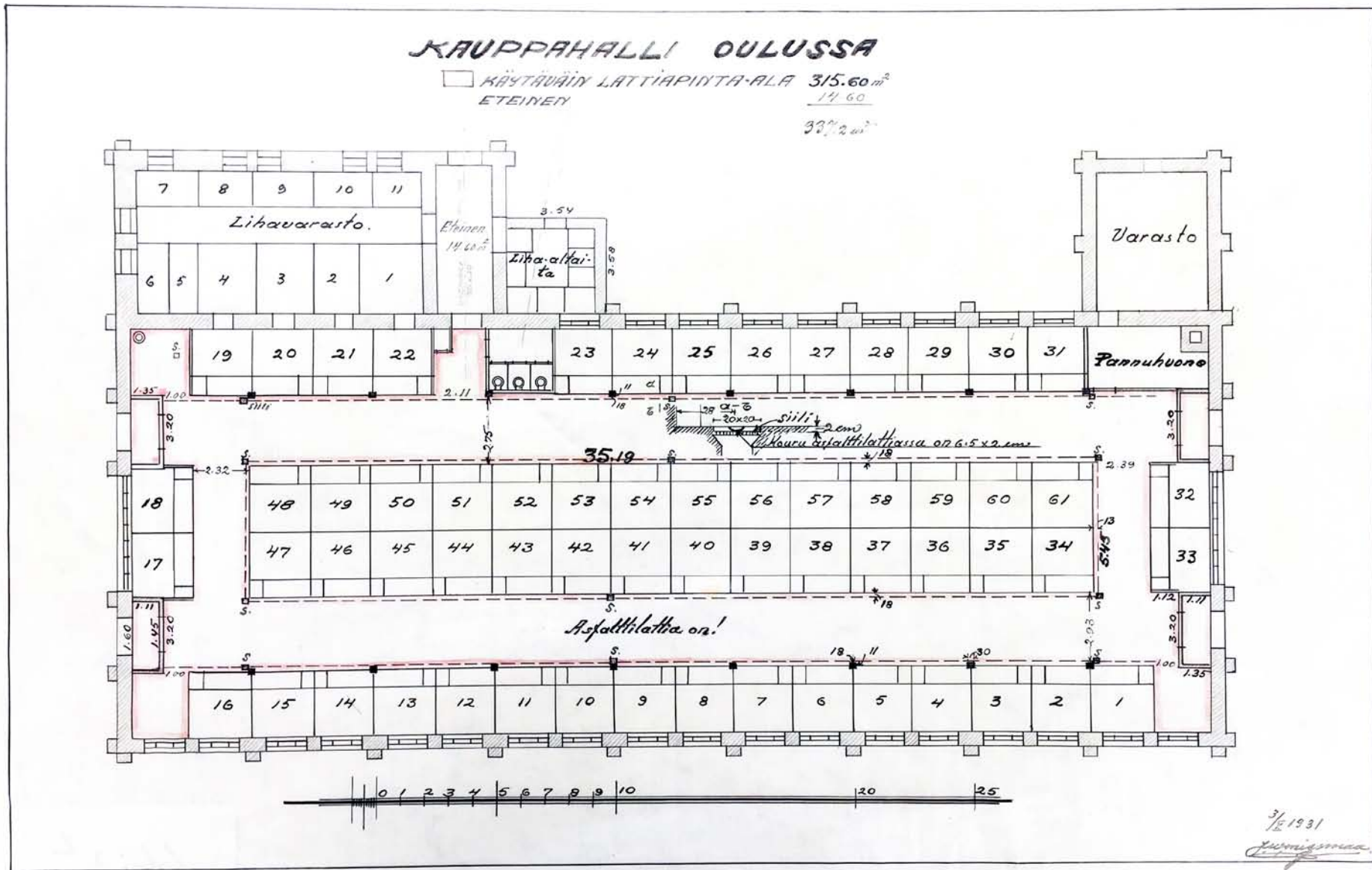
115 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1927, s. 197

116 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1930, s. 213

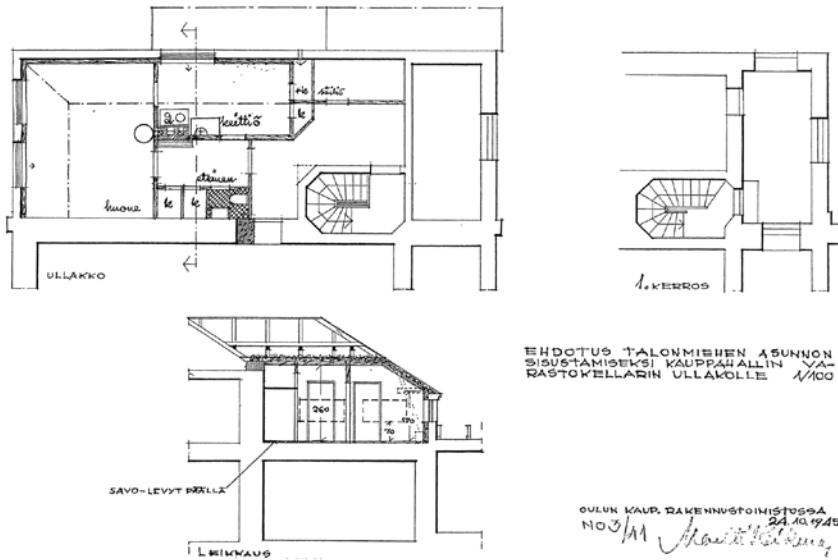
117 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1932, s. 122

118 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1934, s. 126

119 Oulun kaupungin kunnalliskertomus 1938, s. 79

Kuva 52. Kauppahallin pohjapiirroksessa näkyvät sisään siirretyt yleisö-wc:t, sekä liha-altaat sisältävä laajennus. Lattiapinnat hallissa ovat olleet asfalttia. J.W.Miesmaa, 3. 10. 1931, Oulun maakunta-arkisto.

Kuva 53. Suunnitelmat talonmiehen asunnon laajennukselle ja sisustukselle. Martti Heikura, 24.10.1945, Oulun kaupungin rakennustoimisto. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

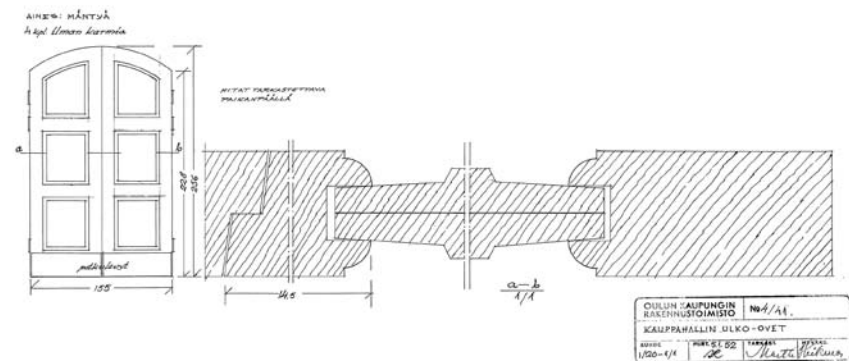
Laajennuksia, muutoksia ja ensimmäinen peruskorjaus

Kauppahallin kylmäsäilytystilojen maanpäällisen osan päälle rakennettiin ullakkoasunto talonmiehelle vuonna 1946¹²⁰. Nykyään ullakolle on sijoitettu henkilökunnan sosiaalitilat ja toimistotiloja¹²¹.

Kauppahallin ulko-ovet on todennäköisesti vaihdettu uusiin, mäntyisiin kolmipeilisiin parioviin vuoden 1952 jälkeen arkkitehti Matti Heikuran tekemien piirustusten pohjalta (kuva 54). Valokuva-aineiston perusteellahan voidaan varmuudella sanoa, että ulko-ovissa on ollut aiemmin ikkunat. Vanhojen ulko-ovien ikkunoiden suojarauδοitukset ovat kuitenkin todennäköisesti jäljellä pannuhuoneen portaiden alla. (Kuva 55) Vuonna 1955 kauppahallin poh-

120 Oulun kaupunginarkisto 1946, piirrokset

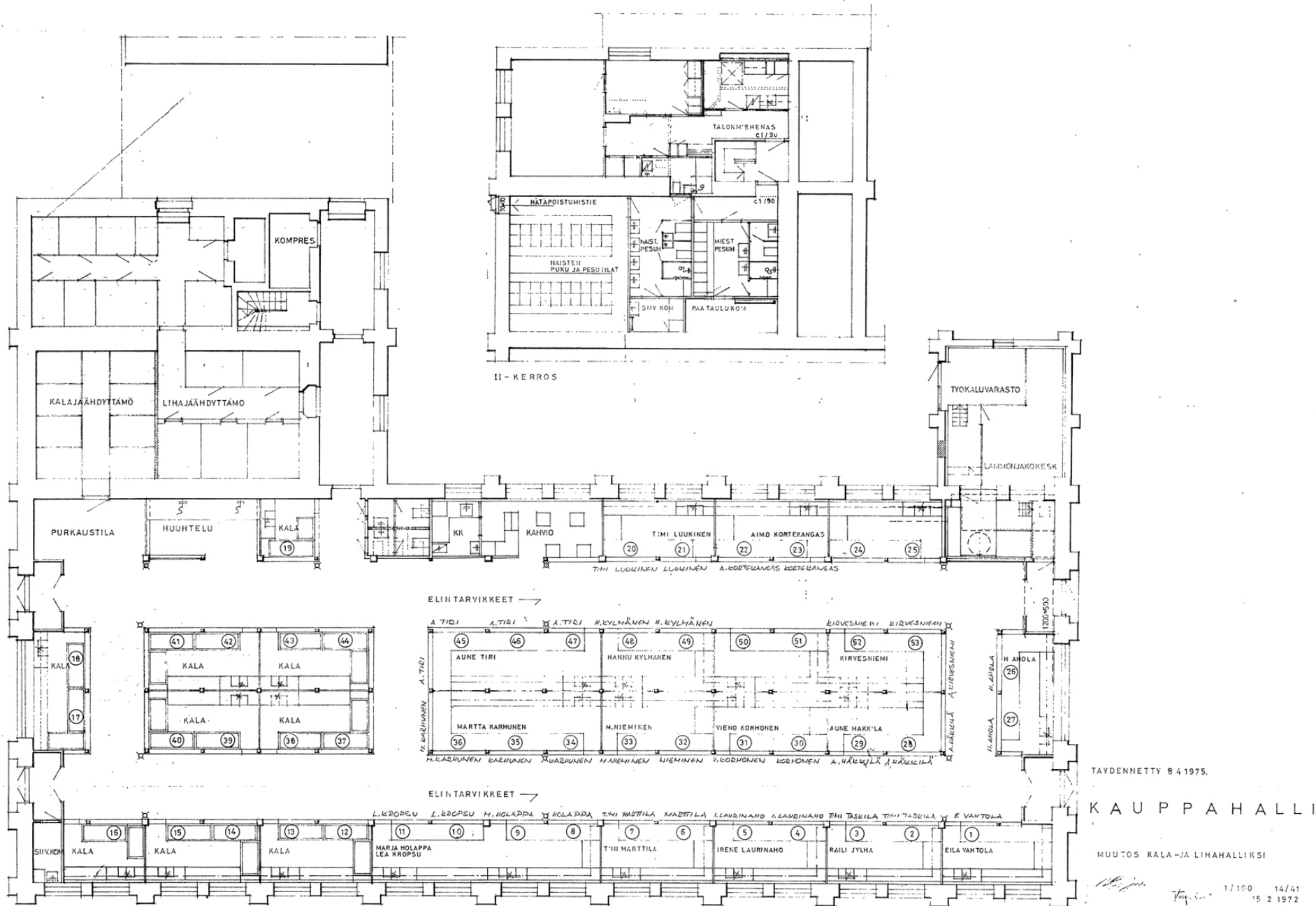
121 Tilakeskus 2009, pohjapiirros

Kuva 54. Mittapiirrokset ja detajli kauppahallin uusista ulko-ovista. Martti Heikura, 5.1.1952, Oulun kaupungin rakennustoimisto. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Kuva 55. Pannuhuoneen portaiden alta löytyneet vanhat ulko-ovien ikkunoiden suojarauδοitukset.

Kuva 58. Muutospiirustukset Kala- ja lihahalliksi vuodelta 1972, täydennetty 8.4.1975. Oulun kaupungin rakennusvirasto, taloussuunnitteluosasto, kaupunginarkkitehti Esko Tuulos. Liikelaite Oulun Tilakeskus.

Kuva 59. Kauppahallin pohjoispäädystä erottuvat nykyään purettu keskuslämmityksen savupiippu sekä ilmastoinnin läpivienti ylimmästä päädyn ikkunasta. Savupiippuun on lisätty rakentamisen jälkeen suojakaiteet nuohoamista varten. Kuva Raimo Ahonen, Pohjois-Pohjanmaan museo, 1972.

joispuolelle torialueelle lisättiin uusi varasto- ja toimistorakennus. Vuonna 1956 pohjoisjulkisivun edustalla olevaa muuntamorakennusta laajennettiin.¹²²

Valokuvien perusteella vesikaton syöksytorvet on jaotettu harvemmalle välille kuin rakennuksen valmistuttua (vrt. Kuvat 1 ja 59). Muutos on tapahtunut vuosien 1934 ja 1972 välisenä aikana, mahdollisesti peltikaton uusimisen tai korjauksien yhteydessä. Samana ajanjaksona on jaettu myös ylimmän päätyikkunan keskimäinen ruutu pienemmäksi ilmanvaihtoputkien asentamista varten. Ilmanvaihdon putki on näkyvissä vielä vuoden 1972 valokuvassa (Kuva 59), mutta se on todennäköisesti poistettu vuosien 1973-75 remontin aikana lämmitysjärjestelmän uusimisen yhteydessä. Tällöin alkuperäistä karmijakoa ole palautettu vaan muutettu ikkuna

¹²² Oulun kaupunginarkisto, 1955-56, piirrokset

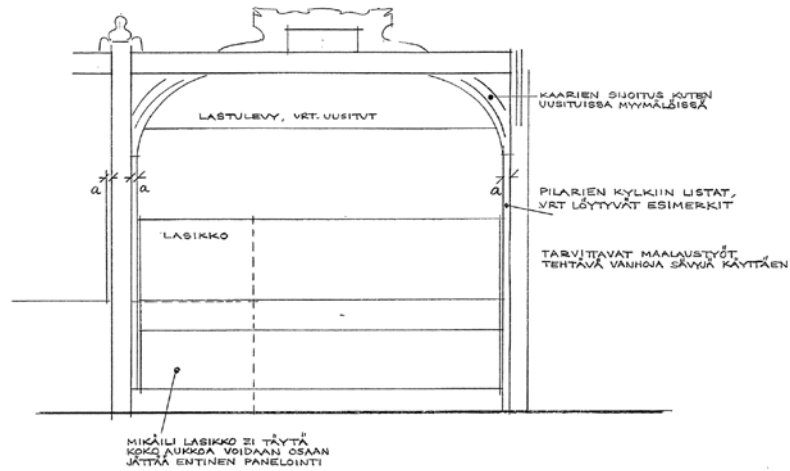
Kuva 60. Merenpuoleisella sivulla klerestorion räystäältä puuttuvat pellistä pakotetut ja juotetut akantuslehtikoristeet, Rantakadun puolella ne ovat vielä jäljellä. (vrt. kuva 59). Vuoden 1994-95 remonttia suunnitelleen arkkitehti Kari Parkkisen mukaan näitä koristeita ei ollut enää lainkaan katolla, vain yksi oli säilynyt Teklin varastolla. Kuva Pekka Päivärinne 1.5.1972, Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

on lasitettu ilmanvaihtoputkien poistamisen jälkeen. Samassa yhteydessä on todennäköisesti purettu myös keskuslämmityksen savupiippu. Sisätiloissa vuosina 1972 ja 1973-75 tehtyjen kohennusten ja peruskorjauksen myötä myyntikojuja yhdisteltiin. Todennäköisesti samaan aikaan myyntitiskien alapuoliset helmiponttipaneelista tehdyt kasetoinnit oli korvattu valkoiseksi pinnoitetulla lastulevyllä.¹²³

Vuonna 1970 hallin julkisivupiirroksessa kuvataan torin puoleisen sisäänkäynnin yläpuolelle tulevaa uutta neon-valokylttiä, johon tulisi teksti "Kauppahalli - kalahalli"¹²⁴ (Kuva 63). Kuvassa 64 on nähtävillä toteutumattomaksi jäänyt ehdotus nimikyltistä vuodelta 1970.

¹²³ Oulu-lehti, 16.4.1972

¹²⁴ Oulun maakunta-arkisto, 1970, julkisivupiirros

Kuva 61. Detaljipiirros kahden pitkittäiskäytävän väliin tehtävän poikkikäytävän aukon avarruksesta. Esko Tuulos, 13.11.1969, Oulun kaupungin rakennustoimisto. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Vuonna 1972 kauppahalli muutettiin liha- ja kalahalliksi (kuva 58), eli myös kalakauppa siirtyi kokonaan torilta hallitiloihin¹²⁵.

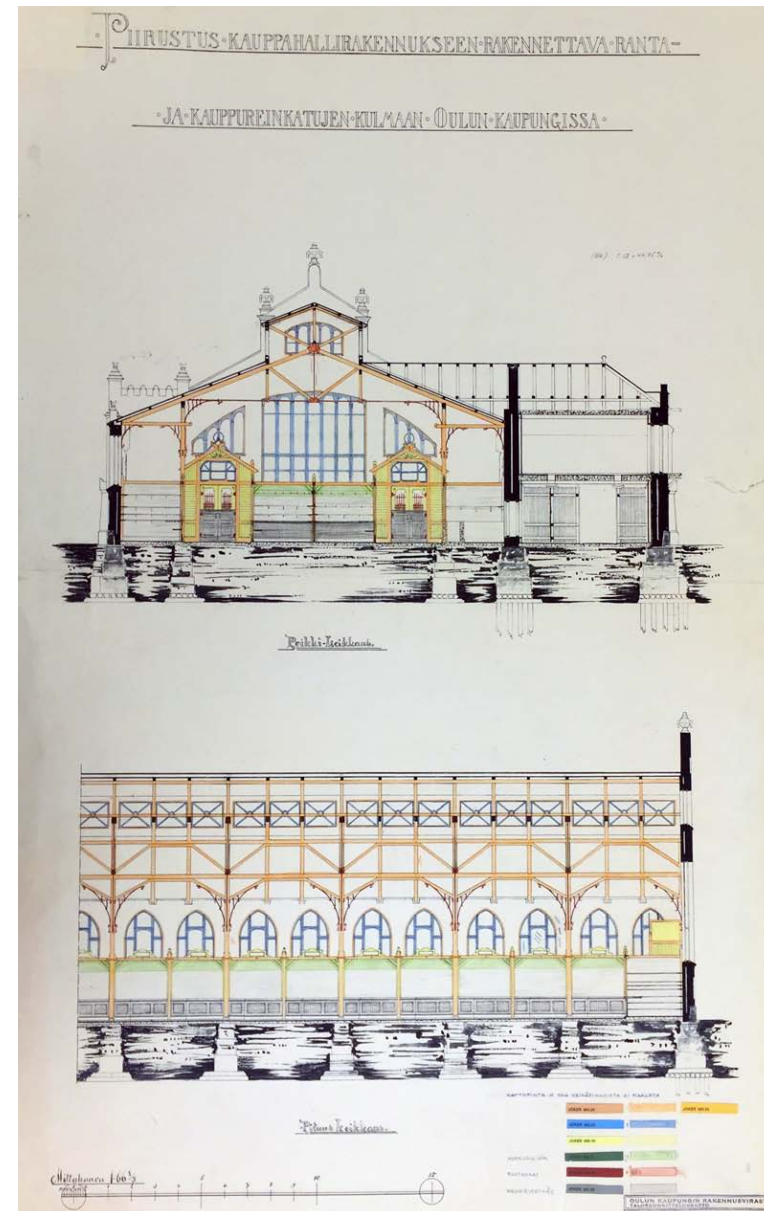
Samana vuonna kauppahallin yleisilmettä kohennettiin myös maalipintoja uusimalla, osittain sekä sisätiloista että ulkoa. Muun muassa ikkunoiden puitteita ja sisätilojen palkistoa maalattiin. Katto ja osa seinäpinnoista säilytettiin entisenlaisina¹²⁶.

Vuosien myötä osa vesikaton räystäiden akatunslehti-aiheisista koristeista on hävinnyt, joko lumen irrottamina tai korjaustöiden yhteydessä 1970-1990 lukujen välissä. (Kuvat 48, 59 ja 60) Myös kauppahallin päätyjen ulko-ovet joutuivat kovalle koetukselle, sillä osa tavaraliikenteestä kulki arkkitehti Kari Parkkisen mukaan niiden kautta.¹²⁷ Kovalle käytölle joutuneet ovet olivatkin pellitetty lähes puoleen väliin 1970-luvulla. (Kuva 60)

¹²⁵ Oulun kaupunginarkisto, 1972, pohjapiirros; Flinck & Mäkelä, 2001, s. 8

¹²⁶ Kaleva, 3.1.1995

¹²⁷ Arkkitehti Kari Parkkisen haastattelu, 8.11.2017

Kuva 62. Väriytysuunnitelma kala- ja lihallin muutossuunnitelmasta, Oulun kaupungin rakennusvirasto, taloussuunnitteluosasto, Tuulos, 12.5.1972. Oulun maakunta-arkisto.

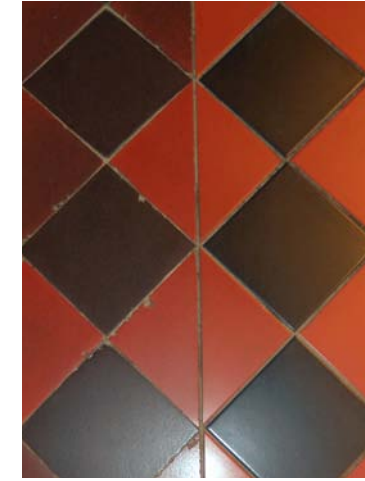
Kuva 63. Kauppahallin ja kalahallin mainoskyltin suunnitelmat. Esko Tuulos, 7.9.1972. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

Kuva 64. Ehdotus Kauppahallin uudeksi neon-valomainokseksi. Oulun kaupungin rakennusvirasto, Taloussuunnitteluosasto. 19.5.1970. Oulun maakunta-arkisto.

Kuva 65. Kauppahallin päätyyn asennettu uusi kyltti. Kuva Raimo Ahonen, 1980. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Kuva 66. Myyntitiskien uusitut kaihtimet. Kuva 67. Remontin yhteydessä vaihdetut ovet. Kuva 68. Remontin alta tyhjentyneet halli. Kuvat 66-68 Jarmo Kontiainen, Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva. 23.5.1995.

Kuva 69. Vanhan ja uuden laatan raja.

Ensimmäinen suurempi hallin peruskorjaus suoritettiin vaiheittain vuosina 1973-1975. Merkittävimpiä muutoksia olivat myyntikojujen yhdistely, väliseinien ja kalusteiden uusinta ja uuden ilmankiertoon perustuvan lämmitysjärjestelmän asentaminen halliin¹²⁸. Vesipisteitä ja valaistusta lisättiin. Ullakon asunnon ja henkilökunnan sosiaalitylöjä uudistettiin¹²⁹. Saneerauksen yhteydessä kauppahalliin myös lisättiin kahvila läntisen kauppakäytävän ulkoseinän puolelle.¹³⁰ Halliin lisättiin yleisö-wc:t vuonna 1981.¹³¹

1990-luvun saneeraus

Seuraavat lähes 20 vuotta halli jatkoi toimintaansa, kunnes 80-luvun lopulla alettiin suunnitella jo hiukan rapistumaan päässeeseen

kauppahallin uutta saneeraushanketta.¹³²

Heinäkuussa 1989 kaupunginhallitus kehotti kokouksessaan saneeraustyöryhmää toimittamaan piirustukset remonttia varten. Tällöin korjaushankkeen yksityiskohdat, kuten määrärahojen tarve, samoin se, olisiko kyseessä pelkkä sisätilojen saneeraus vai myös hallin laajennus, olivat yhä auki. Suunnitelmissa oli kuitenkin säilyttää kauppahallin luonne pienmyymälähallina sekä uudistaa rakenteita ja kahvilatiloja. Myös energiataloudelliset korjaukset olivat suunnitteilla.¹³³ Kauppahallin saneerausta viivästytti kuitenkin esimerkiksi käynnissä oleva Meritullin rakennushanke ja toteutus siirtyi 1990-luvun puoleenväliin¹³⁴. Lopulliset budjettilaskelmat ja piirustukset laadittiin kesän 1994 alussa¹³⁵. Peruskorjausurakasta vastasi kaupungin rakennusmestari Aarne Siivola ja arkkitehtina hankkeessa toimi Kari Parkkinen¹³⁶.

128 Kaleva, 3.1.1995

129 Kaupunginarkisto, 1975, pohjapiirros

130 Kaleva, 3.1.1995

131 Ahonen, 1981, s. 3

132 Kaleva, 9.7.1989

133 Kaleva, 9.7.1989

134 Kaleva, 27.5.1995

135 Kaleva, 11.4.1994

136 Kaleva, 27.5.1995

Kuva 70. Matti Marttila-Tornio uusii katon koristeita. Pekka Ala-aho, 16.5.2007, Kalevan kuva-arkisto.

Kyseessä oli entisöivä korjaushanke. Tavoitteena oli siis palauttaa kauppahalli mahdollisimman lähelle 1900-luvun vaihteen alkuperäistä ulkoasuun. Maalipinnat olivat päässeet kahdenkymmenen vuoden aikana rapistumaan ja sisäpinnat entisöintiinkin kauttaaltaan vähintään maalaamalla. Sisätilojen palkit maalattiin alkuperäistä värisävyä vastaavan vihertäväksi ja myymäläkojujen seiniin asennettiin alkuperäisiä muistuttavat puupaneelit. Tiskien markiisi- tai muovikankaiset rullaverhotkin vaihdettiin takaisin 1900-luvun alun kaihtimia muistuttaviin puihin rullaverhoihin.¹³⁷ Tietoa alkuperäisistä materiaaleista ja kalustosta saatiin vanhoista valokuvista¹³⁸. Palkistojen vihreä sävy saatiin selville raaputtamalla myöhemmin lisättyjä maalikerroksia pois¹³⁹. Myös käytävtilojen

137 Kaleva, 3.1.1995
138 Kaleva, 3.1.1995
139 Kaleva, 27.5.1995

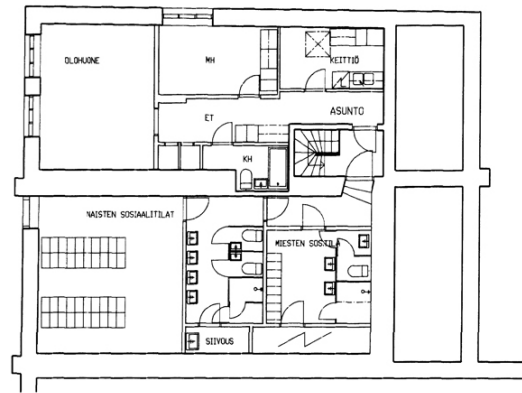

Kuva 71. Uudet rakennusmestari Aaro Vähäkankaan johdolla valetut kattokruunujen koristeosat odottavat asentamistaan. Pekka Ala-aho, 16.5.2007, Kalevan kuva-arkisto 17.5.2007.

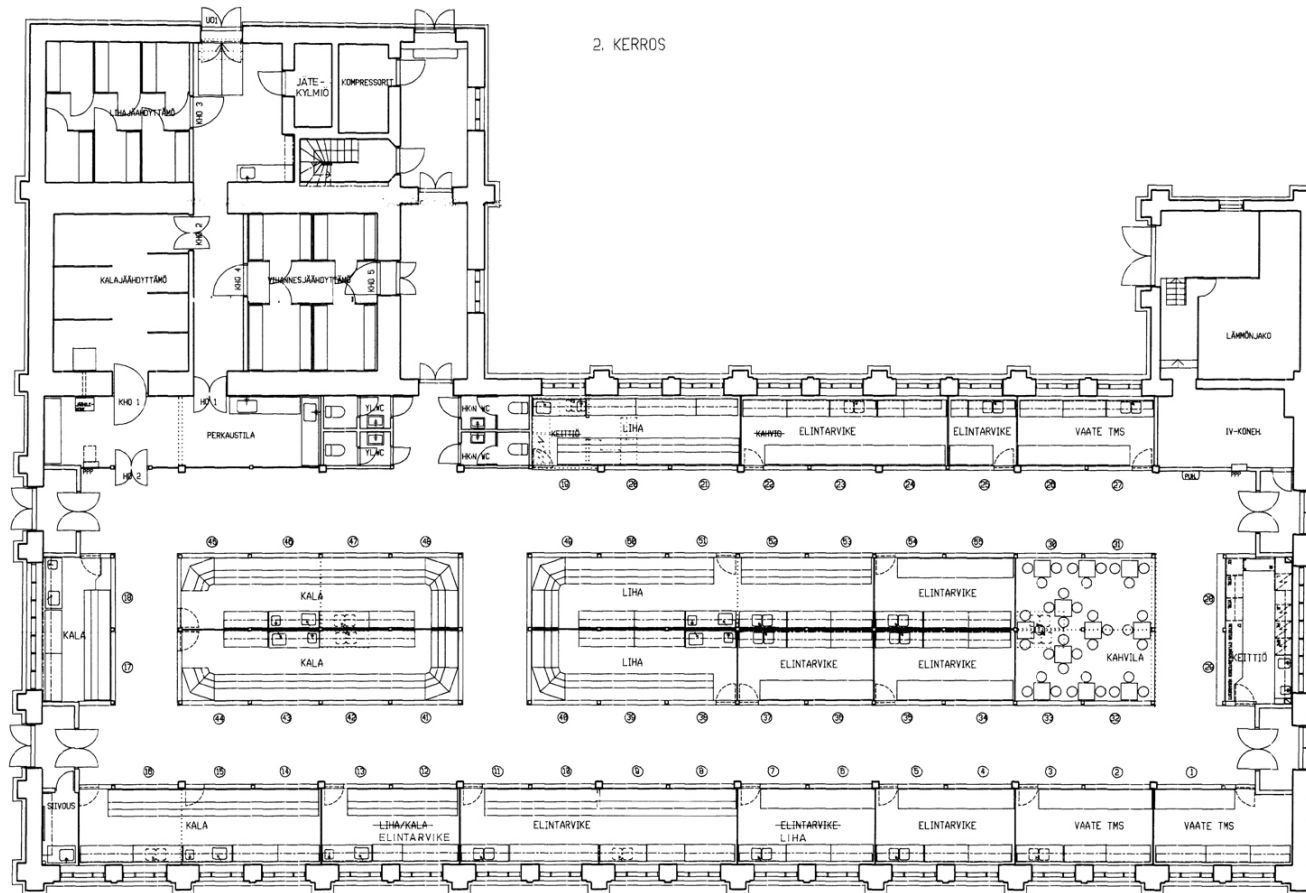
punamustaruudullinen laatoitus uusittiin osittain viemäreiden korjauksen yhteydessä. Käytävien keskelle jätettiin vanhat laatat ja reunoille vaihdettiin uudet, saksasta tilatut laatat.¹⁴⁰(Kuva 69)

Ulkoasun entisöinnin lisäksi hallin LVI-tekniikkaa ja lämmöneristystä parannettiin, sillä esimerkiksi vesiputket vuosivat ja lämpötekniset ominaisuudet olivat huonot¹⁴¹. Yläpohjan puutteellista lämmöneristystä lisättiin sisäpuolelta¹⁴². Kauppahallin vesi, ilmastointi- ja sähkötekniikka uusittiinkin täysin¹⁴³. 1970-luvulta peräisin oleva lämmitysjärjestelmä sen sijaan säilytettiin pääosin entisenlaisena¹⁴⁴. Hallin rakenteet olivat hyvässä kunnossa lukuun ottamatta joitakin lahonneita ja uusimista kaipaavia puuosia katossa. Katon

140 Arkkitehti Kari Parkkisen haastattelu, 8.11.2017
141 Kaleva, 11.4.1994
142 Kaleva, 3.1.1995
143 Kaleva, 27.5.1995
144 Kaleva, 3.1.1995

2. KERROS

Kuva 72. Peruskorjauksen piirustukset. Kari Parkkinen, 15.11.1994. Oulun kaupungin tekninen palvelukeskus, tilahallinta, rakennuttaminen. Liikelaitos Oulun Tilakeskus.

entisöiminen tapahtui käsityönä. Myös hallin länsiosan ikkunoiden puitteet olivat päässeet lahoamaan ja ne uusittiin. Muilla julkisivuilla ikkunoihin vaihdettiin vain uudet lasit. Ikkunoiden lisäksi ovet, myymälöiden kalustus ja valaistus sekä kylmälaitteet- ja tilat uusittiin kokonaan. Kallein yksittäinen muutos oli vesikaton peltien uusiminen.¹⁴⁵ Tilaohjelmaan ei tehty muita muutoksia, kuin kahvilan siirtäminen ja huoltosisäänkäynnin lisääminen hallin eteläpäätyyn, sekä hallin länsipuolelle liitetty jäteaitaus.¹⁴⁶ Uusi helvetica-kirjasintyyppiä kirjoitettu nimikyltti (Kuva 74) korvasi 1970-luvulta peräisin olevan neonvalaistun kyltin.¹⁴⁷ Remontti sujui aikataulujen mukaisesti, vaikka joitakin yllätyksiä hankkeessa kohdattiin, kuten yläpohjarakenteiden ja viemärien huono kunto, ja molemmat jouduttiin alkuperäisestä saneeraussuunnitelmasta poiketen osittain vaihtamaan. Myös tarvittavan tekniikan kätkeminen suuressa hallitilassa loi haasteita. Liha- ja kalamyymälät siirrettiinkin kokonaan hallin eteläpäätyyn ilmastoinnin ja LVI-tekniikan järjestämisen helpottamiseksi.¹⁴⁸ Kauppahallin peruskorjaukseen käytettiin lopulta 5,5 miljoonaa markkaa Oulun kaupungin peruskorjausmäärärahoja.¹⁴⁹ Uudistettu kauppahalli avattiin toukokuun lopussa vuonna 1995 ja parakeissa evakossa olleet hallikauppiat pääsivät takaisin myyntikojuihinsa.¹⁵⁰

Vuosien saatossa klerestorion vesikaton räystäältä kadonneita akantuslehti-aiheisia harjanreunakoristeita ei kuitenkaan saatu katolle palautettua. Teklin varastosta löytyneen alkuperäisen mallin mukaan pellistä pakottamalla ja tinaamalla tehdyt olisivat tulleet

145 Kaleva, 3.1.1995

146 Kaleva, 3.1.1995; Tilakeskus, 1994, pohjapiirros

147 Kaleva, 27.5.1995

148 Kaleva, 3.1.1995

149 Kaleva, 3.1.1995

150 Kaleva, 27.5.1995

hankkeessa liian kalliiksi, eivätkä massasta valetut toimineet ratkaisuna.¹⁵¹ Kokeiluja kuitenkin tehtiin, sillä kuvissa näkyy mallin mukaan valamalla tehty harjanreunuskoriste. (Kuva 71)

Hanketta vetäneen arkkitehti Kari Parkkisen mukaan alkuperäisissä laadullisissa tavoitteissa onnistuttiin hyvin, sillä entisöivä korjaushanke huomioitiin Pohjois-Pohjanmaan museon harkitessa Viisikanta-rakennussuojelupalkinnon saajia. Vanhan mallin mukaan uusittuihin merenpuoleisiin ikkunoihin laitettiin lämpötalouden parantamiseksi umpiolämpölasit ja se esti kauppahallin korjaushankkeen valinnan palkinnon saajaksi, naurahtaa arkkitehti.¹⁵²

Viime vuosikymmenten muutokset

Kauppahallissa on toteutettu 1990-luvun puolivälin suuren saneeraushankkeen jälkeen vain pienempiä muutoksia ja korjauksia.

Vuonna 2001 kauppahalliin tehtiin inva-wc.¹⁵³ Julkisivujen kattokruunut uusittiin kesien 2005-2008 aikana. Pylväiden päihin tulevat koristeet valettiin kaikki silikonimuotteihin alkuperäisten mallien mukaisesti.¹⁵⁴ Kesällä 2007 tehtiin myös pieniä korjaustöitä hallin lattiaan ja myyntitiskeihin.¹⁵⁵

Vuonna 2009 suoritettua remonttia länsipuolen varasto-siiven vanhojen kylmiöiden lattiaita, väliseiniä ja ovia uusittiin. Myös siivoustiloja, myyntikojujen puisia rullakaihtimia, ovien kynnyksiä ja tiivistyksiä vaihdettiin. Länsijulkisivun siipien väliin jäävän jäteaitauksen yhteyteen liitettiin laatikkokatos.¹⁵⁶

151 Arkkitehti Kari Parkkisen haastattelu, 8.11.2017

152 Arkkitehti Kari Parkkisen haastattelu, 8.11.2017

153 Tilakeskus, 2001, pohjapiirros

154 Kaleva, 17.5.2007

155 Kaleva, 17.5.2007

156 Tilakeskus, 2009, pohjapiirros

V NYKYTILA

Oulun Kauppahalli on säilyttänyt saneerauksista ja pienistä muutoksista huolimatta ulkomuotonsa ja yleisilmeensä hyvin samanlaisena kuin se oli vuonna 1901 toiminnan käynnistyessä.

Hyvään säilyneisyyteen on omalta osaltaan vaikuttanut käyttötarkoituksen säilyminen entisen kaltaisena pienmyymälähallina sen yli sadan vuoden pituisen toiminnan ajan. Käyttötarkoituksen vaihdoksen sanelemia muutoksia ei siis ole tarvinnut tehdä. Toinen syy säilyneisyyteen on hallin rakennushistoriallisen arvon tunnustaminen osana torimiljöötä. Sen vuoksi rakennuksen kuntoon ja ylläpitoon on investoitu ja saneeraushankkeet on toteutettu entisöiden ja alkuperäisyyttä vaalien.

Kauppahalli on vuosisadan kuluessa kuitenkin laajentunut ja nykyaikaistunut. Vaikka käyttötarkoitus on pysynyt samana, on toiminta ja konsepti luonnollisesti muuttunut nykypäivän asiakaskuntaa ja kauppiaita paremmin palvelevaksi.

Alkuaikoinaan kauppahallissa oli kauppiaita maalaiskauppiat mukaan luettuina jopa 40-50, kun taas nykyään vakinaisia kauppiaita on 15. Tämä selittyy kasvaneilla myymäläkoilla; entiset 7-14 neliömetrin myymälät ovat laajentuneet 14-49 neliömetrin puodeiksi.¹⁵⁷

Kauppahallin tilojen vuokraajana toimii myös toripaikkoja ja aittarakennuksia vuokraava Oulun Narikka Oy, joka vuokraa myyntipaikko-

¹⁵⁷ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 9

Kuva 73. Asiakkaat tarkastelemassa myyntikojujen tarjontaa.

ja eteenpäin kauppiaille¹⁵⁸.

Myymälävalikoima on laajentunut vuosisadan alkupuolen paikallisista päivittäiselintarvikkeista muun muassa käsityötuotteisiin (maalaukset, vaatteet, taide-esineet) ja matkamuiistoihin. Lisäksi myös etnisiä tuotteita myyviä liikkeitä, ravintoloita ja kahviloita on avattu halliin.¹⁵⁹

Sesonkiluontoisemmaksi muuttunut kaupankäynti säilyy kilpailukykyisenä laajan ja laadukkaan tuotevalikoiman ansiosta.¹⁶⁰

¹⁵⁸ <http://www.oulunliikekeskus.fi/yhteys>

¹⁵⁹ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 10

¹⁶⁰ Flinck & Mäkelä, 2001, s. 10

Kuva 74. Kauppahallin nykyinen nimikyltti ja päätyjulkisivun runsasta tiilimuuraus- ja reliefikoristelua.

Kuva 75. Eteläjulkisivu Rantakadun suunnalta.

Kuva 76. Itäjulkisivu Rantakadun suunnalta.

Kuva 77. Pohjoisjulkisivu Rantakadun suunnalta. Turistien suosima kuvauskohde, kuvanveistäjä Kaarlo Mikkosen Toripolliisi vahtii torin rauhaa.

Kuva 78. Länsijulkisivu Kauppatorin suunnalta.

Läntinen kauppakäytävä

Kauppahallin käytävätilat on suunniteltu kestävään kulutusta sekä usein toistuvaa puhdistamista. Käytäviä leimaa runsas ylä- ja päätyikkunoista tuleva luonnonvalo, kulutusta kestävät lattialaatat, koristeelliset puurakenteet sekä näkyville jätetyt teräksiset kattorakenteet.

Lattia: Keraamiset tiilet, käytävien reuna-alueilla vesikourutiilet, osittain uusittu (punainen ja tummanruskea, uusitut punainen ja musta)

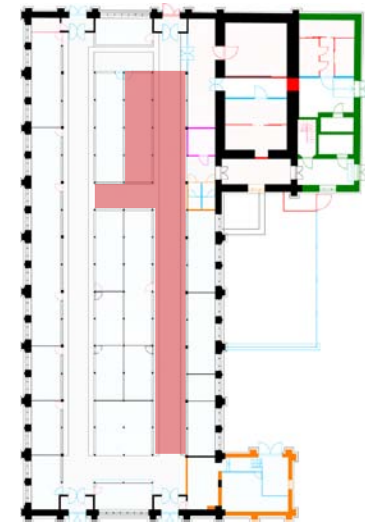
Seinät: Rappaus, lasikuitukangas, maali (valkoinen)

Sisäkatto: Kattoniskat (sammalenvihreä), avoponttipanelointi (valkoinen).

Kattorakenteet: Teräs-puurakenteiset kattokannattajat (musta ja sammalenvihreä).

Ikkunat: Ulkopokat yksilasiset, sisäpokat kaksilasiset umpioikkunat. Läntiset sisäikkunat uusittu, irtopainikkeet ja läpättömät ikkunakilvet (valkoinen). Itäiset sisäikkunat alkuperäiset, siipimutterihelat (valkoinen). Valetut ikkunapenkit vesiurilla (valkoinen). Itä- ja eteläjulkisivujen ikkunoiden sisäpinnoissa vaalea himmennyskalvo.

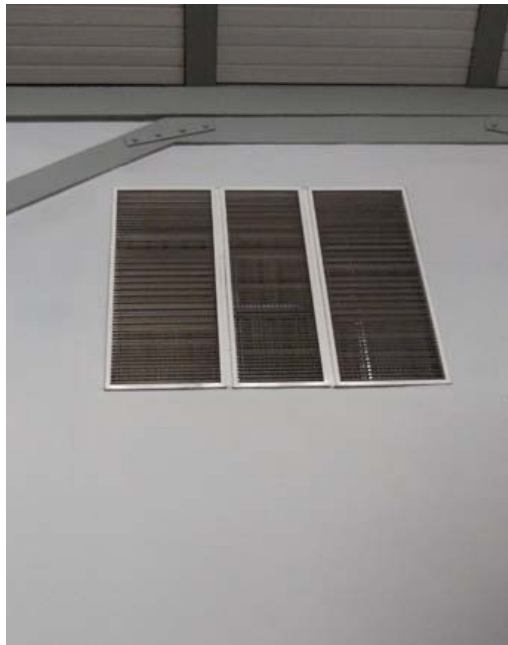
Päätyikkunat: Puurunkoiset, kaksikarmiset puuikkunat. Eteläisissä ikkunoissa vaalea himmennyskalvo. Suorakaiteen muotoisissa ikkunoissa sälekaihtimet, ikkunat todennäköisesti uusittu ja varustettu umpiolasi-ikkunoilla. (valkoinen) Kaari-ikkunat puurunkoisia, kaksikarmisia yksinkertaisella lasituksella varustettuja kitti-ikkunoita (valkoinen)

Myyntikojut: Puurakenteiset käytäviä reunustavat alkuperäiset myyntikojut on kunnostettu, kaihtimet on palautettu puisiksi rullakaihtimiksi. Väriskaala on pyritty toteuttamaan alkuperäisen kaltaisena (sammalenvihreä, harmaa, metalliosat mustat)

Valaisimet: Sisäkattovalaisimet heijastinpinnalla ja lasikuvulla varustettuja, sähköjohdon varaan ripustettuja metallivalaisimia (harmaa). Myyntikojuissa loisteputkivalaisimet (valkoinen), sekä kauppiaiden omia lisävalaisimia.

Tekniset laitteet: Sisäkatossa ja seinissä ilmanvaihdon aukkoja, metalliritilöin peitettyjä. Katon sisäharjalla kaksi huippuimuria. Näkyvät sähköasennukset pinta-asennuksia. Savunilmaisimet tuulikaappien ovien yläpuolella erillisten tukivarsien varassa.

Itäinen kauppakäytävä

Kauppahallin käytävätilat on suunniteltu kestävään kulutusta sekä usein toistuvaa puhdistamista. Käytäviä leimaa runsas ylä- ja päätyikkunoista tuleva luonnonvalo, kulutusta kestävät lattialaatat, koristeelliset puurakenteet sekä näkyville jätetyt teräksiset kattorakenteet.

Lattia: keraamiset tiilet, käytävien reuna-alueilla vesikourutiilet, osittain uusittu (punainen ja tummanruskea, uusitut punainen ja musta)

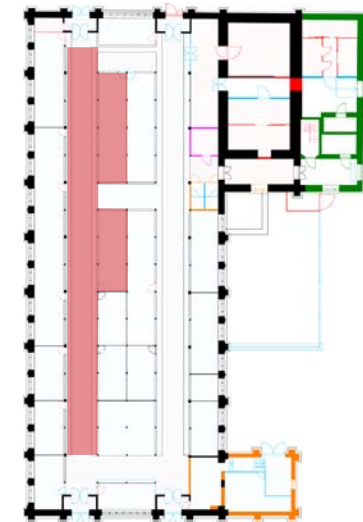
Seinät: Rappaus, lasikuitukangas, maali (valkoinen)

Sisäkatto: Kattoniskat (sammalenvihreä), avoponttipanelointi (valkoinen).

Kattorakenteet: Teräs-puurakenteiset katonkannattajat (musta ja sammalen vihreä).

Ikkunat: Ulkopokat yksilasiset, sisäpokat kaksilasiset umpioikkunat. Läntiset sisäikkunat uusittu, irtopainikkeet ja läpättömät ikkunakilvet (valkoinen). Itäiset sisäikkunat alkuperäiset, siipimutterihelat (valkoinen). Valetut ikkunapenkit vesiurilla (valkoinen). Itä- ja eteläjulkisivujen ikkunoiden sisäpinnoissa vaalea himmennyskalvo.

Päätyikkunat: Puurunkoiset, kaksikarmiset puuikkunat. Eteläisissä ikkunoissa vaalea himmennyskalvo. Suorakaiteen muotoisissa ikkunoissa sälekaihtimet, ikkunat todennäköisesti uusittu ja varustettu umpiolasi-ikkunoilla. (valkoinen) Kaari-ikkunat puurunkoisia, kaksikarmisia yksinkertaisella lasituksella varustettuja kitti-ikkunoita (valkoinen)

Myyntikojut: Puurakenteiset käytäviä reunustavat alkuperäiset myyntikojut on kunnostettu, kaihtimet on palautettu puisiksi rullakaihtimiksi. Väriskaala on pyritty toteuttamaan alkuperäisen kaltaisena (sammalenvihreä, vaaleanharmaa, metalliosat mustat)

Valaisimet: Sisäkattovalaisimet heijastinpinnalla ja lasikuvulla varustettuja, sähköjohdon varaan ripustettuja metallivalaisimia (harmaa). Myyntikojuissa loisteputkivalaisimet (valkoinen), sekä kauppiaiden omia lisävalaisimia.

Tekniset laitteet: Sisäkatossa ja seinissä ilmanvaihdon aukkoja, metalliritilöin peitettyjä. Katon sisäharjalla kaksi huippuimuria. Näkyvät sähköasennukset pinta-asennuksia. Savunilmaisimet tuulikaappin ovien yläpuolella erillisten tukivarsien varassa.

Myyntikojut

Kauppahallin myyntikojut ovat säilyttäneet ilmeensä pääosin alkuperäisen kaltaisena ja vaikka myyntitiloja onkin yhdistelty suuremmiksi kauppatiloiksi ja osin muutettu kahvilatiloiksi, on niiden runkorakenteet säilytetty ennallaan. Hallissa on edelleenkin käytävien molemmin puolin katsottavaa ja ostettavaa, joka on säilyttänyt inttiimin tunnelman.

Lattia: Pinnasta karhennettu klinkkerilaatta (harmaa, ruskein reunoin).

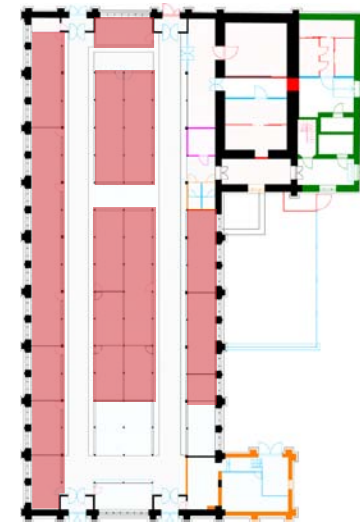
Seinät: Puurunko koristeellisin metallivahvikkein (sammalenvihreä, musta). Sisäseinät paneloitu puoliksi vaakapaneelilla (vaalean harmaa), alemmassa puoliskossa lasitettu seinälaatta (valkoinen), myyntitasojen alapuolisissa ulkoseinissä kasetointi (vaalean harmaa).

Pöytäpinnat: Myyntitiskien etupuoliset laskutasot puuta (tumma sammalenvihreä), laskutasojen alapuolella messinkiset ripustuskoukut. Myyntitiskien materiaalit vaihtelevat lasista teräkseen ja puuhun, riippuen myyntikojusta.

Kaihtimet: Puiset rullakaihtimet palautettu alkuperäistä vastaaviksi vuoden 1995 remontissa. (sammalenvihreä)

Ovet: Puiset yksipeiliset laskutasojen alapuoliset ovet (sammalenvihreä).

Valaisimet: Loisteputkivalaisimet (valkoinen) Osaan kojuista on lisätty erillisiä valaisimia kauppiaiden toimesta. Kojun nimikyltti on taustavalaistu opaalimuovi (valkoinen, mustat kirjaimet) Osassa myyntitiskejä on omat kiinteät valaisimet.

Muuta: Myyntikojujen koristekasetointi on vaihdettu alkuperäisten helmiponttikenttien (ks. Kuva 23) tilalle todennäköisesti vuosien 1973-75 peruskorjauksen aikana. Saman kuvan perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että puisten kaihtimien väri on ollut sotien jälkeen tummempi.

Yleisö-wc:t

Miesten ja naisten wc-tilat noudattelevat ulkopuolen tyyliään ja väritykseltään myyntikojuja, osa runkorakenteista todennäköisesti alkuperäisiä. Myyntiskin ulkopuolinen laskutaso on säilytetty, laskutason alapuolisissa pinnoissa sama kasetointi kuin myyntikojuissa. Inva-wc erottuu pinnoiltaan selkeästi uudempana rakenteena, erityisesti listoituksen ja panelointien osalta.

Lattia: Hitsattu muovimatto (harmaa).

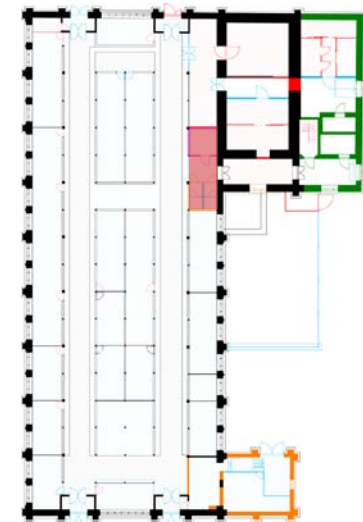
Sisäseinät: Maalattua vaneria (valkoinen).

Ulkoseinät: Puiset runkopalkit (sammalenvihreä), vaaka- ja pystypanelointi (vaalean harmaa), koristedetaljit puuta (vaaleanharmaa), metallivahvikkeet (musta)

Katto: Maalattua vaneria (valkoinen).

Ovet: Laakaovet koristelistoin tehdyin kasetointikoristein, yksinkertaiset, kapeat vuorilaudat (vaalean harmaa), ovissa kolikkotoimiset lukot painikkeineen.

Valaisimet: Opaalilasinen puolipallo kattovalaisimena (valkoinen), pelin päällä loisteputkivalaisin (valkoinen).

Kaakkoinen tuulikaappi

Harjakattoiset sisäänkäyntien tuulikaapit noudattelevat myyntikojujen ulkoasua jossa toistuvat kantavat puiset rakenteet sammalenvihreän sävyyn maalattuina sekä vaaka- ja pystyhelmipontti-paneelien koristellut kentät vaaleaharmaalla sävyllä maalattuna. Paneloinneissa on edelleenkin nähtävissä alkuperäisissä suunnitelmissa toistuva kenttien varionti. Ovien yläosassa ja niiden yläpuolella on suuret ikkunat, jotka antavat tilaan runsaasti luonnonvaloa. Tuulikaapin katonharjalla on puukaiverruksin koristeltu päätte.

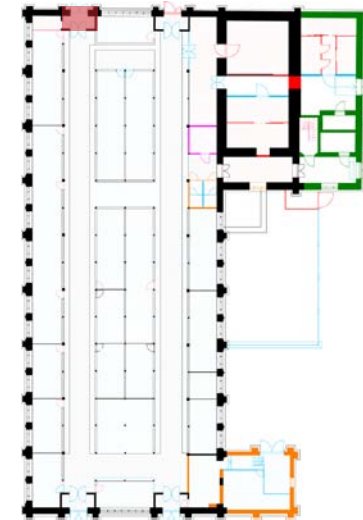
Lattia: Keraamiset tiilet (punainen ja tummanruskea), ulkokynnys vahvistettu metallilistalla (kirkas metalli).

Seinät: Sisäseinät paneloitu maalatulla helmiponttipaneelilla (valkoinen), leveät profiilihöylätyt jalkalistat (sammalenvihreä), yksinkertaiset verholaudat (sammalenvihreä)

Katto: Panelointi, maali (valkoinen)

Ovet: Tuulikaapin uusitut sisäovet avautuvat kahteen suuntaan, ja ne noudattelevat ulkoasultaan alkuperäistä suunnitelmaa. Sisäpuolelta nelipeilissä ovesa yksi peileistä on lasi, kolme pienempää on täytetty helmiponttipaneelien, ulkopuolen peileistä kaksi pienintä on jaettu vielä viiteen pienempään peiliin, alaosan peilin ollessa myös helmiponttipaneelien koristeltu (harmaa). Ovien alareunat ja sisäsvut ikkunoiden korkeudelle asti on vahvistettu ruostumattomasta teräksestä tehdyin suojin (kirkas metalli). Ikkunalaseja suojaavat rautaiset koristeristikot (musta).

Ikkunat: Tuulikaapin ovien yläpuolinen kamaikkuna on yksipokainen, kuusiruutinen puuikkuna kitatuin lasein. Yläkulmistaan pyöristetty ikkuna ja karmi ovat valkoiset.

Valaisimet: Ulkoseinällä on molemmin puolin oviaukkoa puolipyöreä opaalilasivalaisin (valkoinen).

Tekniikka: Savunilmaiset ovien yläpuolelle sijoitetuissa tangoissa (valkoinen), ilmanvaihdon ritilät sekä sisäkattopinnoissa että latti-anrajassa (valkoinen).

Muuta: Pannuhuoneen ilmansuodattimien portaiden alla säilössä mahdollisesti alkuperäiset tuulikaapin ovien metalliristikot.

Käytävä toimistokäytävään

Kauppahallista avautuva käytävä johtaa alkuperäiselle ulko-ovelle, joka noudattelee samaa suippokaarista tyyliä kuin sisempikin. Tila on valoisa, mutta ahdas, sillä sen sisäseinän puoli on varustettu kiintokalustein ja ulkoseinän vierustaa käytetään leipälaatikkojen väli-varastona.

Lattia: Keraamiset tillet (punainen ja tummanruskea, tummanruskein reunoin)

Seinät: Rappaus, maali (valkoinen yläosa, sammalenvihreä koriste-raitta, vaaleanharmaa alaosa, harmaa maalattu jalkalista).

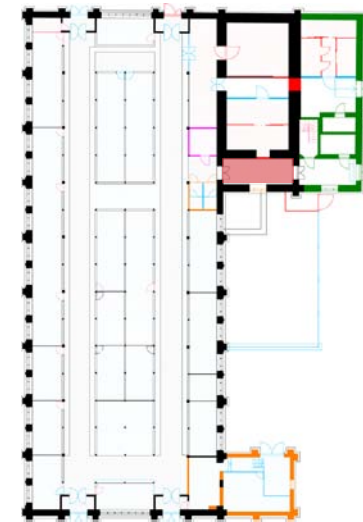
Katto: Kappaholvikatto, rapattu ja maalattu (valkoinen).

Ikkunat: Oven yläpuolella kaksipokainen, kolmilasinen kaari-ikkuna, pokassa säilyneet 1800-luvun loppupuolen tyyppiset kulmaraudat (valkoinen). Käytävällä kaksipokainen, 6-ruutuinen kaari-ikkuna, ylin ikkuna otettu ilmanvaihtokäyttöön (valkoinen). Helat alkuperäiset, sisäpuolella siipimutterilukitus, ulkoikkunoissa ikkunahaat.

Valaisimet: Seinään asennetut puolipallo-opaalilasivalaisimet (valkoinen).

Kiintokalusteet: Käytävän eteläseinällä lukittavat, tuuletetut vaatekomerot (harmaa).

Tekniikka: Uudet sähkövedot pintavetoina sekä asennushyllyillä, ilmanvaihdon ja lämmityksen putkistoa. Tilassa erillinen vesipiste ja teräsrunkoinen ja -kantinen tiskipöytä, tiskipöydän tausta kaakeloitu valkoisin lasitetuin laatoin. Kattoon ja sisäseiniin ripustetut ilmanvaihto- ja lämmitysputket, sekä sähkövedot peittävät suuren osan pinnoista.

Toimistokäytävä ja portaikko 2. kerrokseen

Tila on valoisa ja yllättävän avara ja tunnelmaltaan hyvin lähellä alkuperäistä. Uusi tekniikka on sijoitettu sisäseinän puolelle, ovien yläpuolelle, jolloin ikkunaseinä ja katto on säilynyt pääosin vapaana.

Lattia: Keraamiset tiilet (punainen ja tummanruskea, punaisin reunoin), 2. kerroksen portaikko ja kaksi ulko-oven edustan porrasta maalattua betonia (harmaa).

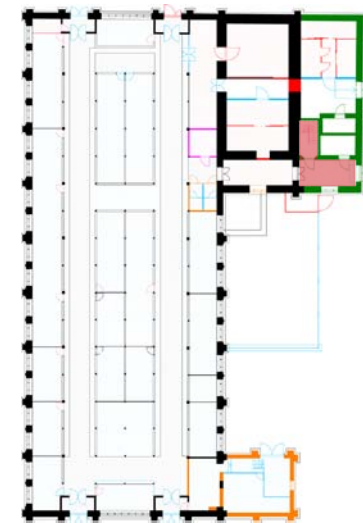
Seinät: Rappaus, kuitukangas, maali (valkoinen yläosa, sammalenvihreä koristeraita, vaaleanharmaa alaosa, harmaa maalattu jalkalista)

Katto: Katot rapattu ja maalattu (valkoinen).

Ovet: Kauppahallin puoleiset ovet kolmipeiliset puuovet, pelit helmiponttipaneelia (harmaa), perusovipainike ja lukkokilpi (niklattu). Teknisen tilan ovi 7-peilinen puuovi (harmaa), 50-luvun perusvedin (niklattu), oven yläosaan naulattu levy peittämään osan peileistä. Ulko-ovet viisipeiliset pariovet, messinkinen putkivedin (mahdollisesti 1950-luvulta), lukko ja ovipumppu 2000-luvulta. Portaikon ovi nelipeilinen puuovi karmeineen (harmaa), ovesa postiluukku, alkuperäinen pinta-asennettu lukko, perusovipainike ja suojalevy (niklattu), vuorilistat profiilihöylätty (sammalenvihreä).

Ikkunat:

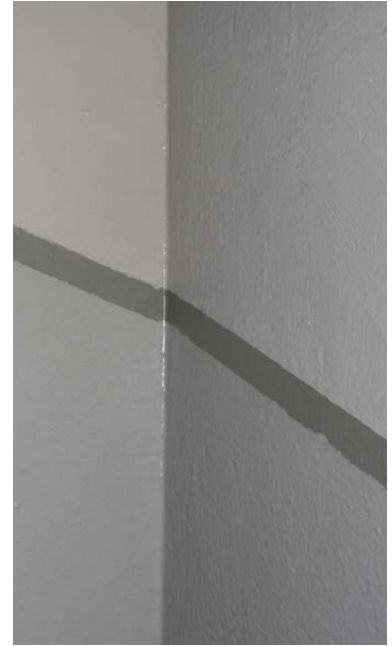
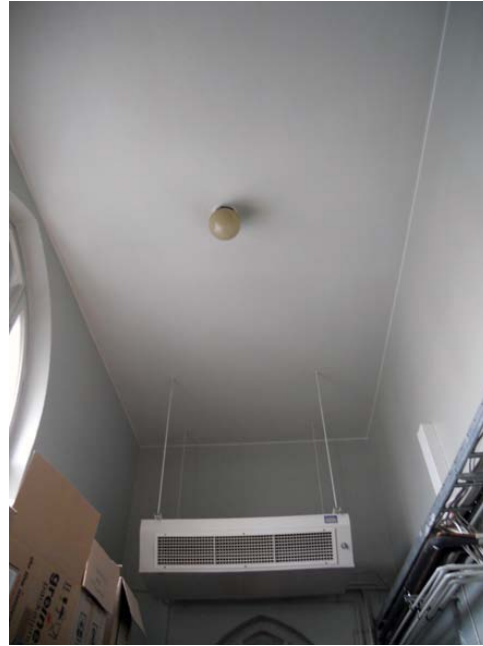
Kauppahallin puoleisen käytävän oven yläpuolella kolmiruutuinen kaari-ikkuna, kahdella puupokalla (valkoinen), sisemmässä ikkuna metalliverkkovahvisteiset lasit. Portaikon oven yläpuolisessa ikkunassa kaksiruutuinen puupoka (valkoinen) kääntyvällä lukkohelalla, portaikon puoleinen poka puuttuu. Käytävällä kaksipokainen,

6-ruutuinen kaari-ikkuna, ylin ikkuna korvattu ritilällä (valkoinen). Helat alkuperäiset, sisäpuolella siipimutterilukitus, ulkoikkunoissa ikkunahaat.

Valaisimet: Opaalilasinen pallovalaisin katossa, seinässä puolipallon muotoiset opaalilasivalaisimet. Portaikossa kaksi puolipallon muotoista opaalilasivalaisinta (valkoinen).

Tekniikka: Uudet sähköt pintavetoina ja sähköhyllyillä ovien yläpuolella. Käytävän katosta ripustettu IV-laite. Jäähdytyslaitteiston konehuone ulko-oven viereisessä huoneessa.

Tavaraeteinen, viileäsäilytystilat ja pakkausten käsittelytila

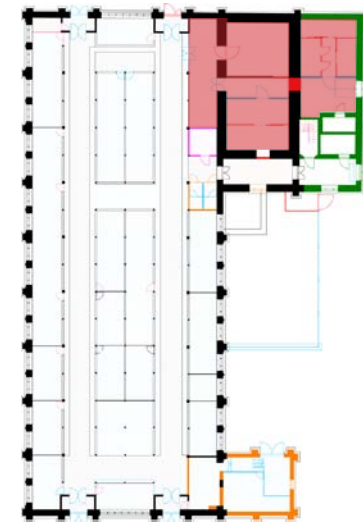
Tilojen ensisijainen tunnelma on helppo puhdistettavuus ja valoisuus. Elintarvikkeiden varastointi ja pakkausten kuljetus on luetta- vissa tarkoituksenmukaisen tilojen pinnoilta.

Lattia: Ulko-ovelle johtaa karhennettu klinkkerin päällystetty ramp- pi. Käytävillä kulutusta kestävä klinkkerit (vaaleanharmaa), viile- ätiloissa (harmaa) ja kalanperkaamossa karhennettu sirote maali (punaruskea). Kalavaraston lattia betonia (harmaa sirote maali). Lat- tioissa lattiakaivot.

Seinät: Käytävän seinät rapattu, kuitukangas, maali (valkoinen), vesipisteiden kohdalta seinät kaakeloitu (valkoinen), kaakeleiden kohdalle seinällä lattian rajassa suojalankku (luonnonväri- nen) tava- rankuljetusvaunuille. Viileätiloissa seinät ovat metallipinnoitteisia eristelevyjä (valkoinen). Kalanperkaamossa seinät kaakeloitu (rus- kea) ja osin levytetty.

Katto: Käytävän katto rapattua ja maalattua betoni (valkoinen), vii- leätiloissa katto on metallipinnoitteinen eristelevy (valkoinen). Pak- kausten käsittelyhuoneessa ei ole kattoa, vaan se avautuu kauppa- halliin.

Ovet: Ulko-ovet viisipeiliset pariovet (harmaa), putkivedin (niklat- tu), alareunoissa metalliset potkulevyt. Käytävän ja pakkausten kä- sittelytilan väliset ovet kahteen suuntaan avautuvat vetimettömät laakapariovet, ovissa kapea ikkuna kasvojen korkeudella (harmaa ja valkoinen). Kalanperkaamoon vievät pariovet kolmipeiliset, helmi- ponttipanelikoristeiset kaksisuuntaiset ovet (harmaa), alareunoissa metalliset potkusuojat (puhdas metalli). Viileätilojen ovet eristetyt laakaovet (harmaa).

Ikkunat: Tiloissa ei ole ikkunoita.

Valaisimet: Loisteputkivalaisimet, loisteputket suojattu muoviku- vulla (valkoinen).

Tekniikka: Viileätilojen jäähdytyslaitteistojen putket vedetty katon rajassa, sähkö ja käyttövesi pintavetoina. Jäähdytyslaitteet ripus- tettu sisäkatosta jokaiseen viileätilaan.

Muuta: Liha- ja vihannesvarastoissa lukittavat erilliset metallihäkki- ovet kauppiaille.

Kahvila

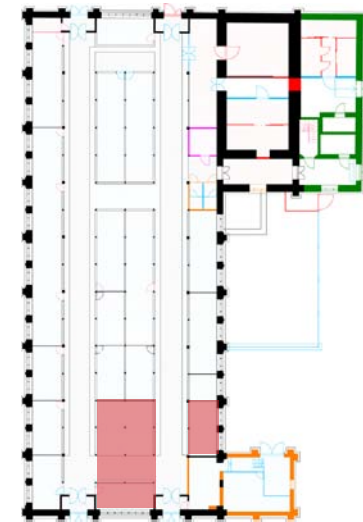
Kauppahallin pohjoispäädyssä sijaitseva kahvila on välittömästi rakennuksen pääsisäänkäyntien vieressä. Suurempi asiakastila sijoittuu kauppakäytävien väliselle alueelle myyntitiskiä vastapäätä, pienempi sijoittuu läntisen kauppakäytävän varrelle. Asiakastilojen avaruutta on parannettu poistamalla myyntikojujen puiset sälekaihtimet, säilyttäen runkorakenteet ja myymäläkyltit.

Lattia: Suuremmissa asiakastiloissa keraamiset tiilet (punainen ja musta), kauppakojun tiloihin tehdyn asiakastilassa pienet keraamiset tiilet (harmaa, punaruskein reunoin)

Seinät: Ulkoseinä rapattu, kuitukangas, maali (valkoinen). Suuremman asiakastilan takaseinä käsittelemätöntä leveää lautaa, pienemmässä asiakastilassa harmaa vaakapanelointi (harmaa) sekä puiset jalkalistat (harmaa).

Ikkunat: Pohjoispäädyn suuret kaari- ja kattoikkunat antavat valoa suurempaan asiakastilaan, läntiseen asiakastilaan luonnonvalo tulee pääasiassa länsisivun kaari-ikkunoista.

Valaisimet: Myyntitiskin yläpuolella on kauppahallin kattovalaisimien tyyppiset seinäkiinnitteiset valaisimet, asiakastiloissa on sekä kojun rakenteista ripustettuja yksinkertaisia kattovalaisimia että kupumallisia seinävalaisimia.

Pannuhuone, polttoainevarasto

Vanhan keskuslämmityslaajennuksen polttoainevarasto ja pannuhuone on otettu edelleenkin teknisenä tilana. Tiloissa on sekä sähkö- että ilmanvaihdon laitteistoja.

Lattia: Maalattu betoni (ruskea). Osa polttoainevaraston lattiasta on korotettu metallirunkoisella ja vaneripinnoitteisella korokelattialla, (metalliosat beige, lattiat käsittelemätön vesivaneri)

Seinät: Ulkoseinät levytetty lastulevyllä (valkoinen), väliseinät rappua betonia (valkoinen).

Katto: Lastulevytys (valkoinen).

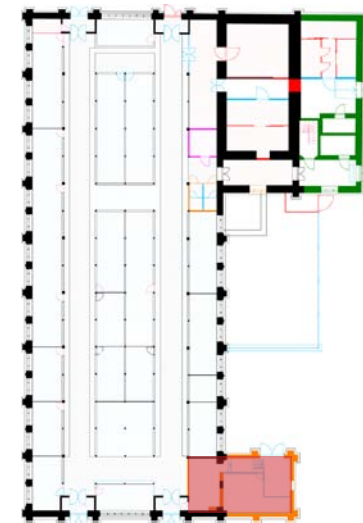
Ovet: Pannuhuoneessa metalliset palo-ovet (keltainen ja valkoinen), ulko-ovi sisältä levytetty puurakenteinen pystypaneeli (levytys vihreä, paneelit siniharmaat).

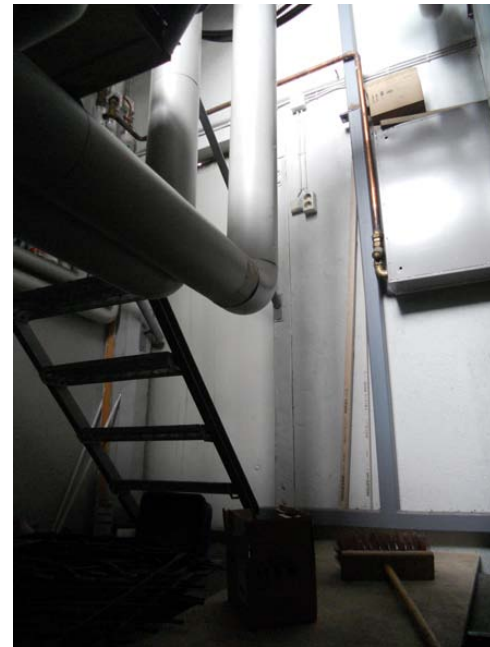
Ikkunat: Vanhaan pannuhuoneeseen avautuu kaksi kaari-ikkunaa, joista toinen on otettu ilmanvaihtokäyttöön, osa toisesta ikkunasta on osittain vanhan keskuslämmityspiipun muurin peittämä.

Valaisimet: Loisteputkivalaisimet (valkoinen).

Tekniset laitteet: Sähkökeskus, LVI-laitteistoja, osa suojattu metallisin häkkiseinin (beige).

Muuta: Lastulevytetyssä sisäkatossa selkeitä kosteusvaurioita. Ilmansuodattimien portaiden alla säilössä mahdollisesti alkuperäiset tuulikaapin ovien metalliristikot.

Henkilökunnan sosiaalitilat

Tiloissa huomio kiinnittyy kappaholvikattoon, muuten tilat ovat koruttomat ja ahtaan oloiset.

Lattia: Hitsattu muovimatto (harmaa).

Seinät: Rapattu ja maalattu kiviseinä (valkoinen), wc-tiloissa lavuaarien tausta kaakeloitu (keltainen), suihkutiloissa kaakelointi (vaalean harmaa).

Katto: Kappaholvi, rapattu ja maalattu (valkoinen).

Ovet: Käytävän ovet ovat yksinkertaisia laakaovia (harmaa), painikkeet niklattuja. Wc-tiloissa on 7-peilinen ovi sähköpääkeskuksen (harmaa) uppoasennetulla lukolla ilman vedintä. Wc-kopit metallirunkoiset (alumiini), ovet pinnoitettua levyä (harmaa), käänkövetimet (niklattu)

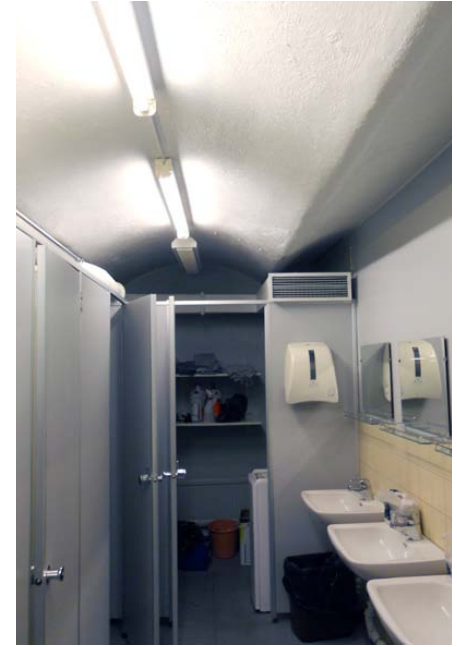
Ikkunat: Tiloissa ei ole ikkunoita.

Valaisimet: Käytävällä puolipallonmuotoiset opaalilasivalaisimet (valkoinen), wc-tiloissa ja pukuhuoneessa loisteputket (valkoinen).

Tekniikka: Tiloihin on asennettu vesikiertoiset patterit, vesikiertoiset putket pinta-asennuksina (maalaamaton). Sähköt on vedetty pintavetoina. Ilmastointiputket on vedetty katonrajaan ja jätetty näkyville. Käyttövesiputket vedetty pintaan. Miesten pukuhuoneesta pääsy sähköpääkeskukseen, jossa seinät betonia (valkoinen), kappaholvikatto (valkoinen) ja lattia hitsattua muovimattoa (harmaa).

Muuta: Pukuhuoneessa hätäpoistumistie, joka johtaa suoraan ulkoseinän tikkaille.

Keittiö ja toimistotilat

Toimistotilat ja sinne johtavat käytävät ovat hämärät ja ahtaan oloiset.

Lattia: Hitsattu muovimatto (harmaa), yksinkertaiset puiset lattia-
listat (harmaa).

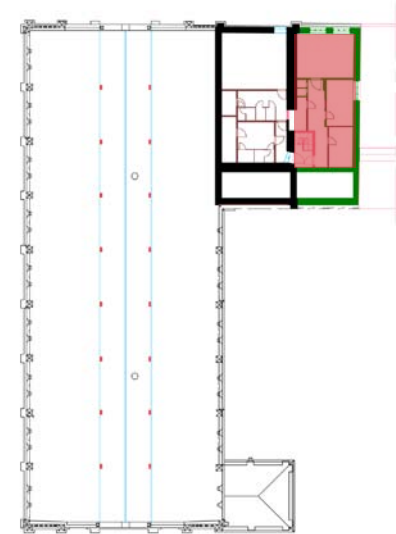
Seinät: Toimistojen, keittiön ja käytävien seinät on levytetty lastulevyllä (valkoinen), kantavat seinät maalattua betonia (valkoinen).

Katto: Käytävässä maalattu helmiponttipanelointi (valkoinen), toimistoissa avoponttipanelointi (valkoinen), panelointeja reunustavat 50-luvun tyylliset kattolistat. Keittiön katto on levytetty lastulevyllä (valkoinen). Eteläisen toimiston katossa panelointi (valkoinen).

Ovet: Käytävän ovet ovat 4-peilisiä keittiön laakaovea lukuun ottamatta (harmaa). Eteläisimmässä toimistohuoneessa 4-peilinen puuovi josta ylin peli korvattu lasilla, ovesa funkisoven painike ja pyöreä avainkilpi (niklattu messinki). Komeroiden ovet nelipeiliset, toisessa yksipeilinen yläovi, pinta-asennetut kamarilukot, yläovessa ”Leea beslag” -tyyppinen painike (valkoinen). Ovien verholistat ovat yksinkertaiset (harmaa).

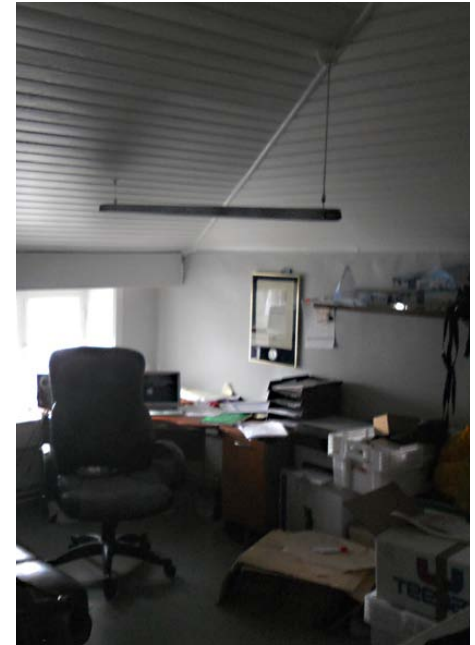
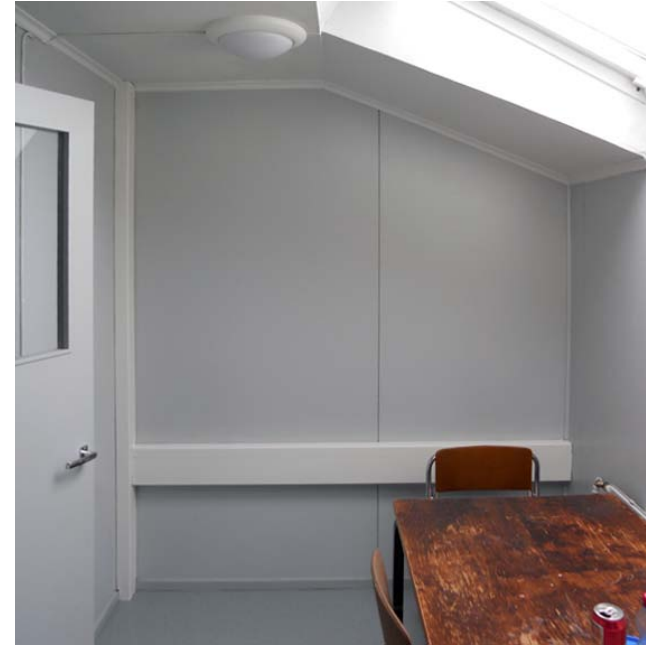
Ikkunat: Toimistohuoneiden ikkunat (eteläisessä kaksi ja läntisessä yksi) ovat sisään-ulos avautuvat puuikkunat, kaksipokaiset ja yksilaisiset (valkoinen). Ikkuna-aukossa on kolme ruutua, heloitus on alkuperäinen. Keittiöön on tehty puurunkoinen kattoikkuna (valkoinen) lämpölasielementillä.

Valaisimet: Keittiön katossa on kaksi muovista plafondi-valaisinta (valkoinen), käytävällä kolme seinäasennettua plafondi-valaisinta, toimistoissa loisteputkivalaisimet (valkoinen).

Tekniikka: Sähköt ovat pintavetoja, sulakekaappi käytävällä. Toimisto- ja keittiötilojen ilmanvaihtoputket on vedetty pintaan. Tietoliikennekaapeloinnit on koteloitu seinille asennettuihin muovikouruihin.

Muuta: Käytävän pohjoisseinällä on yläpohjan tarkastusluukku. Keittiön kattoikkunan puuosissa on selkeitä kosteusvaurioita.

Sisäkattorakenteet

Kauppahallin myymätilan tunnelmaa määrittää hyvin pitkälle sisäkaton korkeus, kantavien kattorakenteiden selkeä näkyvyys, sekä runsas luonnonvalo jota saadaan sivulaivojen yläpuolelle nousevasta koko rakennuksen mittaisen klerestorion ikkunoista.

Kattorakenteet: Rauta-puurakenteiset ranskassa 1840-luvulla patentoidun Poloneau-tyypin riippuansakset (musta ja sammalen vihreä).

Sisäkatto: Avoponttipanelointi, maali (valkoinen).

Kattoikkunat: Keskiläivan ylimmän ikkunallisen osan, eli klerestorion ikkunat ovat kaksipokaisia, 12-ruutuisia puukarmisia kitti-ikkunoita (valkoinen). Kuusi ikkunaa/savunpoistoluukkua varustettu avausmekanismeilla (nk. terveysikkuna) tuuletuksen aikaansaamiseksi. Savunpoistoluukkujen käytävätasolle yltävillä naruilla varustetut avausmekanismit maalattua metallia (valkoinen).

Julkisivut

Kivijalka: Lohkopintainen graniitti (harmaa).

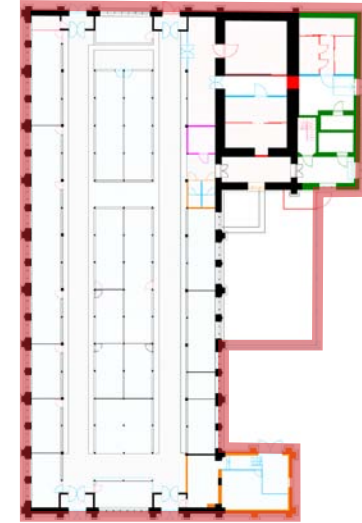
Seinät: Puhtaaksimuurattu punatiili makkarasaumoin, tasaiseksi rapatuin koristekentät (harmaa) seiniä tukevien tiilestä muurattujen romaanisten tukipilareiden välissä. Tukipilareiden päätteenä vesikaton yläpuolelle nousevat kattokruunut (valkoinen). Vesikaton alareunaa koristaa pelkistetty, kaksiosainen rapattu koronalista-karniisi (valkoinen). Ikkunoiden alapuolelle on muurattu ja pellitetty vesipenkki, jota mukaillaan vähäeleisesti laajennusosassa käännettyllä limitysvarvilla. Laajennusosan huolto-oven yläpuolelle muurattu suorakaari. Päätyjulkisivun seinissä on käytetty koristeina muna-sauvanauhaa, kansallisromantiikan tyyllisiä ruusureliefejä (fleuron), tammenlehväaiheista reliefikenttää, yläikkunaa reunustavien konsoloiden kannattamia pilastereita, sekä sivulaivojen harjalla muurisakaroita.

Vesikatto: Konesaumattu peltikatto, päälaihan katon harjan koko pituudella takorautainen harjakoriste (musta). Päätyjulkisivuissa katonharjan päätteinä harjasakat (akroterion), joiden koristeaiheena on kansallisromanttinen ruusureliefi (valkoinen). Sivulaivojen vesikaton räystästä koristavat rosetein koristetut antefiksit (valkoinen). Vedenpoistojärjestelmät pyöreää peltiä (musta).

Ovet: Pääsisäänkäynneissä putkivetimillä varustetut kolmepeiliset kaaripeilipariovat (siniharmaa), ovien yksilasiset kamaikkunat koristeltu viuhkaikkunoita mukailevin takorautaristikoin (siniharmaa, musta). Huoltosisäänkäyntien ovet viisipeiliset pariovat (siniharmaa) metallisin putkivetimin (messinki). Ovilla potkusuojat ruostumattomasta teräksestä (kirkas).

Ikkunat: Päätyjulkisivun ylin ikkuna on kuusiruutuinen kaari-ikkuna, jonka kaari ja pellitetty vesipenkki on koristeltu alareunastaan vuorolimityksin. Kaaressa korostettu lakikivi (valkoinen). Suuren,

28-ruutuisen kaari-ikkunan pielet on koristeltu vuorolimitysmuurauksella, lakikivellä ja sivukivillä (valkoinen). Kaari-ikkunan reunakenttä on jaettu viisiruutuiseksi. Pitkien julkisivujen ikkunat kuusiruutuista, puurunkoisia kitattuja leveä suippokaari-tyyppisiä ikkunoita (siniharmaa). Ikkunoita kehystävän muurauksen suippokaaria koristaa seinäpinnasta esiin työntyvä, vaaleaksi rapattu lakikivi, sekä kaariosastaan hammaslistaa jäljittelevä vuorolimitys. Ikkunoiden ruutujaottelu noudattaa yksinkertaistettua ruutusauvastoa. Ikkunoissa on kaksinkertaiset kitatut puupokat, itäisivulla lasissa heijastava kalvo, eteläisivulla sälekaihtimet. Keskilaihan ylimmän ikkunallisen osan, eli klerestorion ikkunat ovat 12-ruutuiset, vinoruutuista, puurunkoisia kitti-ikkunat, joista 6 on avattavia (siniharmaa).

Valaisimet: Pitkille julkisivuille asennettu ylös ja alas suunnatut kaksiosaiset metalliset valaisimet (musta). Päätyjulkisivujen ovien yläpuolella lasiset, pillerin muotoiset opaalivalaisimet (valkoinen). Huolto-ovien yläpuolella metalliset kirkaskupuiset valaisimet (harmaa). Huoltokäytävän eteläpuolella seinään kiinnitetty katuvalaisimen metallinen varsivalaisin (sinkitty metalli, opaalilasi).

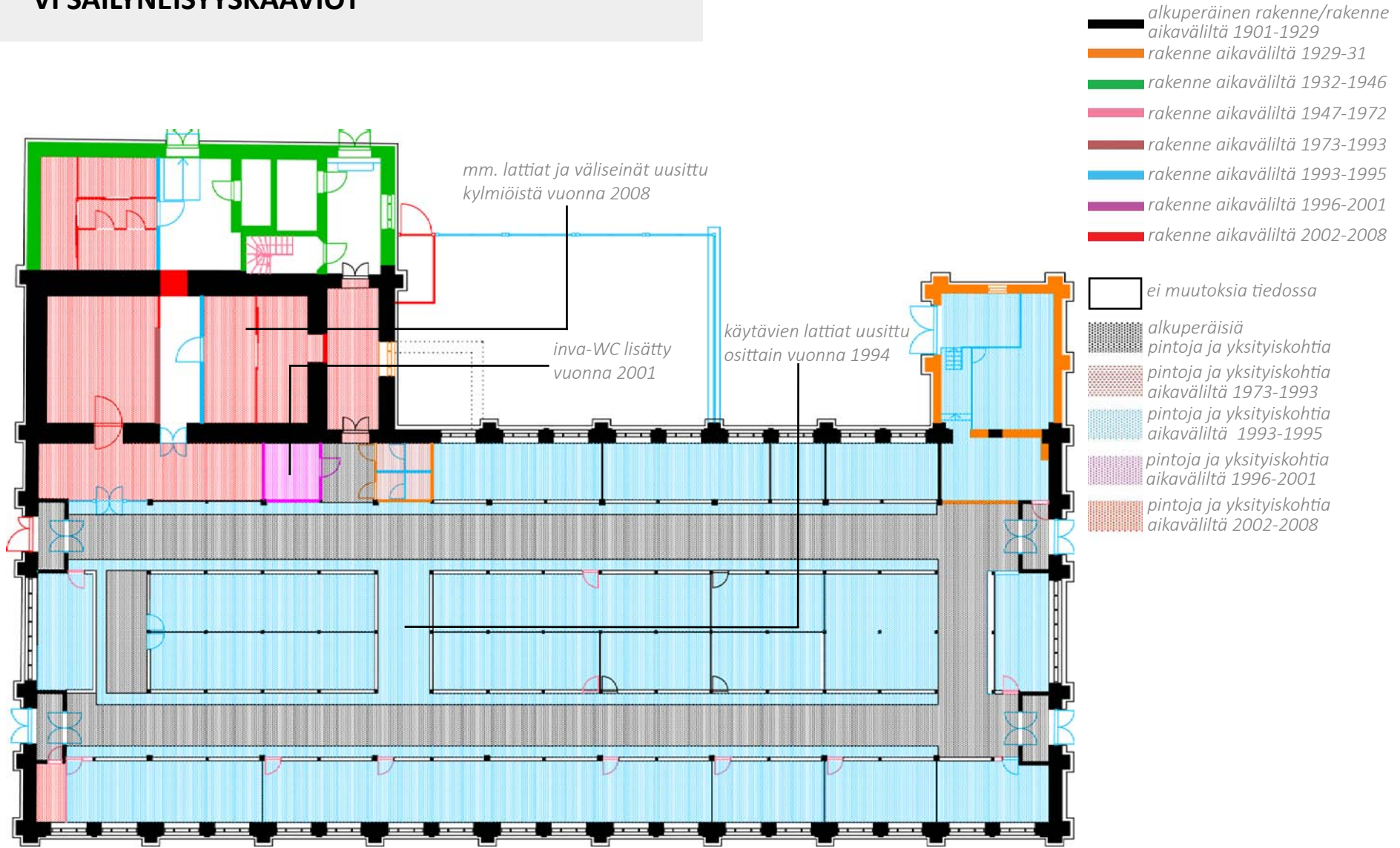
Pihakalusteet: Julkisivuihin kiinnitetty sylinterinmallisia roska-astioita (ruskea), Rantakadun puolelle asennettu maahan kiinteät metalliset pyörätelineet (musta).

Istutukset: Rantakadun puolelle istutettu säännöllinen puurivistö.

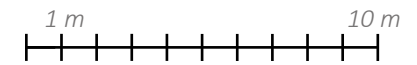
Muuta: Eteläjulkisivuun puhkaistu aukko hätäpoistumistielle sosiaalitaloista, metallinen oviluukku (valkoinen).

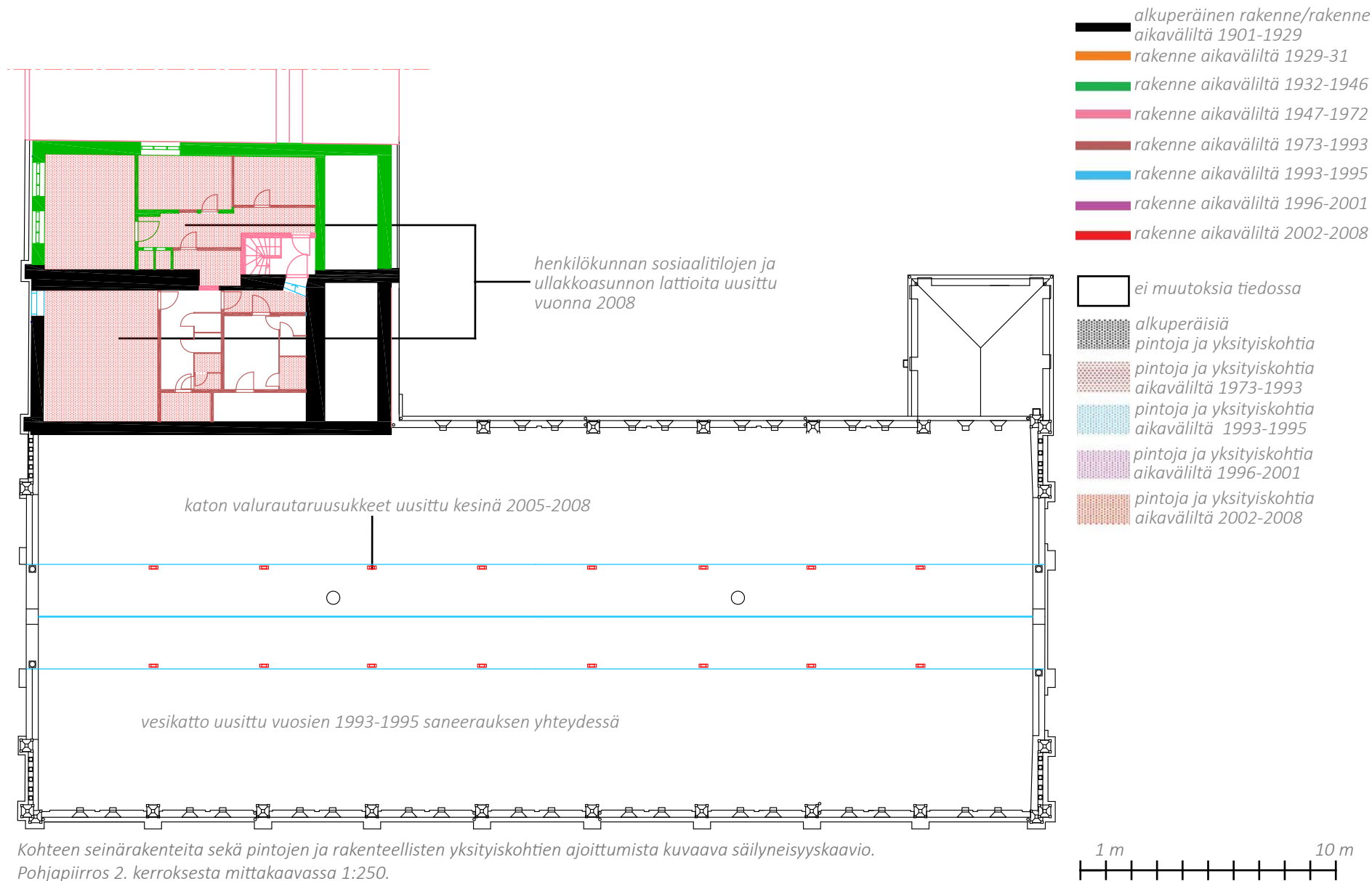

VI SÄILYNEISYYSKAAVIOT

Kohteen rakenteita sekä pintojen ja yksityiskohtien ajoittumista kuvaava säilyneisyyskaavio. Pohjapiirros 1. kerroksesta mittakaavassa 1:250.

Kohteen seinärakenteita sekä pintojen ja rakenteellisten yksityiskohtien ajoittumista kuvaava säilyneisyyskaavio.
Pohjapiirros 2. kerroksesta mittakaavassa 1:250.

VII YHTEENVETO

Oulun kauppahalli oli kolmas uuden rakennustyyppin rakennus Suomessa Turun ja Helsingin kauppahallien jälkeen. Aikalaisarvioiden mukaan Ouluun saatiin erittäin komea ja samalla hyvin tarkoituksenmukainen kauppahalli vuonna 1901. Karl Lindahlin ja Valter Thomén ehdotus sai toisen palkinnon, koska se vastasi raadin mukaan parhaiten esitettyjä vaatimuksia. Ehdotus oli palkintolautakunnan pöytäkirjaan mukaan tarkoituksenmukainen, halpa ja kaikki puolin selvä. Punatiilinen uusgotiikan ja jugendin tyyliin yhdistelevä halli oli valoisampi kuin kauppahallit yleensä ja se sai kiitosta valmistuttuaan.¹ Oulun kauppahallissa on nähtävissä vaikutteita Gustaf Nyströmin Turkuun (1893) ja Helsinkiin (1899) suunnittelemissa kauppahalleissa, joissa basilikamuoto, päätyjulkisivujen kaaret sekä koristemuodot ovat tyyppillisiä.² Oulun kauppahalli sai erityisesti kiitosta rakennuksen päädyistä kaarimuotoiseen ja sementtikoristeiseen.³ Rakennus on edelleen saman omistajan hallinnassa ja alkuperäisessä käytössään.

Julkisivut on toteutettu suunniteltua vaatimattomammin. Suunniteltuja koristedetaljeja on karsittu julkisivuista, ikkunoista, ovista sekä muurauksista. Kalliiden suurten ikkunalasien kokoa on pienennetty jakamalla ruutujakoa tiheimmäksi. Vaatimattomammasta toteutuksestaan huolimatta on kauppahalli edelleenkin tunnistettavissa alkuperäisen suunnitelman mukaiseksi.

¹ Hovi-Wasastjerna, 2015, s. 129

² Hovi-Wasastjerna, 2009, s. 98

³ Hovi-Wasastjerna, 2009, s. 101

Kauppahallia on laajennettu läntisen julkisivun puolelta useaan otteeseen. Näistä ensimmäinen oli 1929-30 tehty keskuslämmityssiipi polttoainevarastoihin ja kattilahuoneineen sekä katon harjan tasolle nousevine savupiippuineen. Punatiilinen laajennus noudatteli kauppahallin seinien ja perustusten jyrkeviä rakenteita, koristeaiheita sekä vaaleiksi rapattuja koristekenttiä. Punatiilinen, peltikattoinen polttoainevarasto on edelleenkin selkeästi osa kauppahallia, vaikka savupiippu onkin myöhemmin purettu. Jääkellaria laajennettiin kylmäsäilytyksen parantamiseksi 1930-luvulla ja vuonna 1946 rakennettiin kylmäsäilytystilojen yläpuolelle talonmiehen asunto. Näissä laajennuksissa materiaalit noudattelevat edelleenkin alkuperäistä, mutta julkisivut on koristeltu vaatimattomammin. Tähänastiset laajennukset ovat pysyneet selkeänä osana kauppahallia, vaikkakin ne ovatkin toteutukseltaan vaatimattomampia kuin itse rakennus. Länsisivulle on rakennettu 90-luvun remontissa betoniperustaisen ja tiilimuuratun muurin sekä teräsrakenteisen säleaidan rajaama jäteastioiden alue. Vaatimaton aitaus erottuu yllättävän voimakkaasti kauppahallista ja aiemmista laajennuksista modernin rakennustavan ja värityksen vuoksi.

Oulun kauppahalli on säilyttänyt selkeästi tunnistettavat ulkoasunsa ja identiteettinsä vuosien saatossa tehdyistä laajennuksista, korjauksista ja muutoksista huolimatta. Korjauksissa on pyritty säilyttämään ja palauttamaan alkuperäisiä koristeaiheita, materiaaleja, sekä värisävyjä. Modernimmat materiaalit ja tekniikka jäävät piiloon päällisin puolin katsottuna, mutta lähemmässä tarkastelussa ne nousevat esiin väistämättä. Kauppahalli alkaa olla julkisivujen osalta korjausten tarpeessa, erityisesti huomio kiinnittyy huono-

kuntoisiin ulkoikkunoihin sekä paikoitellen pahoin vaurioituneisiin muuraussaumoihin.

Rakennuksen tilallinen luonne on säilynyt vuosien saatossa ennallaan. Tilallinen perusratkaisu syntyy basilikatyyppisestä tilaratkaisusta, jossa päälaivaa reunustavat matalammat sivulaivat. Myyntikojut ovat luonteeltaan tiloja tilassa, ja näiden väliin syntyvät kaksi rakennuksen pituussuuntaista pääkäytävää sekä niitä yhdistävät poikkikäytävät rakennuksen molemmissa päädyissä ja keski-osassa luovat rakennuksen selkeän toiminnallisen konseptin, joka on säilynyt lähes ennallaan. Alkuperäisessä pohjapiirroksessa ei keskiosan poikkikäytävää ole esitetty. Torin puoleisen päädyn kahviotila yhdistää tilallisesti pääkäytävät toisiinsa ja muodostaa näin myös tilallisesti voimakkaamman painopisteen rakennuksen koillisosaan. Tämä tukee koko torialueen kaupunkirakennetta ja nostaa rakennuksen arkkitehtuuriltaan samanarvoisista päädyistä torin puoleisen päädyn nykyisellään selkeämmäksi pääsisäänkäynniksi. Alkuperäisessä pohjapiirroksesta tätä ei ole havaittavissa. Rakennukseen ajan saatossa tehdyt laajennukset tai muutokset sisätiloissa eivät kuitenkaan ole ratkaisevasti muuttaneet alkuperäistä tilallista konseptia, jonka ytimen muodostaa siis rakennuksen pituussuuntaisten akselien korostaminen.

Oulun kauppahalli on valmistunut vuonna 1901 ja se on ainoa tämän rakennustyyppin edustaja Pohjois-Pohjanmaalla. Kauppahalli on osa arvokasta Rantakadun rakennusten ja ranta-aittojen ympäristökokonaisuutta⁴ sekä valtakunnallisesti merkittävää Oulun

⁴ Kioski-tietokanta, Kauppahalli

rantakorttelien julkista kaupunkitilaa.⁵ Ulkoasultaan kauppahalli on tunnistettavissa runsain koristeaihein varustelluksi punatiligoitiikan edustajaksi. Rakennuksen valoisa sisätilat saavat runsaasti luonnonvaloa tälle rakennustyyppille leimaa-antavista suurista kaarevista päätyikkunoista, päälaivan klerestorioikkunoista sekä pitkien julkisivujen suippokärkisistä kaari-ikkunoista. Näkyvät kattokannattajat toimivat myös luonnonvaloa siivilöivinä ja hajottavina elementteinä. Rakennuksen ovissa, niiden yläpuolisissa ikkunoissa, myyntikojuissa sekä katonkannattajissa on käytetty runsaasti koristeellisesti taottuja yksityiskohtia, joka antaa viitteen tulevasta kansallisromanttisesta tyylistä. Tulevaan tyyliin viittaavat myös hienovaraiset puurakenteiden koristekaiverrukset rakennuksen tukirakenteissa ja myymäläkojuissa.

Rotuaarin kävelykadulta saavuttaessa antaa kauppahalli välittömästi Rantakadun varrelta avautuvalla torille merkityksen kaupankäynnin ja ihmisten kohtaamispaikkana. Vilkaan torialueen eteläreunassa nouseva punatiilinen kauppahalli on selkeästi tunnistettavissa alueen arvokkaimmaksi kaupankäynnin paikaksi ja se erottuukin hirsistä aitoista ja kausien mukaan liikkuvista myyntikojuista edukseen. Kauppahalli toimii elintarvikekaupan lisäksi myös kaupunkilaisten kohtaamispaikkana ja sillä onkin tärkeä paikka osana oululaista identiteettiä. Kaupungissa vieraileville matkalaisille esitellään mielellään kauppahallia, kauppatoria, suola-aittoja sekä Toripolliisia tärkeänä osana Oulua ja oululaisuutta.

⁵ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, rky.fi

VIII LÄHTEET

Kokoelmat ja arkistot

Arkkitehtuurimuseon kokoelmat.

Kansalliskirjaston digitoidut aineistot. <https://digi.kansalliskirjasto.fi>

Museoviraston kuvakokoelmat, Historian kuvakokoelma. <https://www.kuvakokoelmat.fi/>

Museoviraston kuvakokoelmat, Journalistinen kuvakokoelma. <https://www.kuvakokoelmat.fi/>

Museoviraston kuvakokoelmat, Kansantieteen kuvakokoelma. <https://www.kuvakokoelmat.fi/>

Oulun kaupunginarkisto.

Oulun maakunta-arkisto.

Oulun kaupungin tilakeskus.

Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat.

Aikakauslehdet

Jaatinen, Marjatta; Jaatinen Martti. Oulun monumentaalikeskus. Arkkitehti 3-4/1967, s. 30-34.

Malmberg, J. (2009) Oulun monumentaalikeskus. Arkkitehti 2/2009, s. 88-89.

Sanomalehdet

Harju A. (2007) Vanhukselle uudet kattokruunut. Kaleva, 17.5.2007.

Kukkonen L. (1981) Tunnelma on kauppahallin valtti. Kaleva, 7.5.1981.

Niemitalo M. (1987) Kauppahalli kaipaa pikkuliikkeitä. Kaleva, 21.3.1987.

Putkonen L. (1994) Oulun kauppahallin kunnostus alkaa syksyllä. Kaleva, 11.4.1994.

Salmela M. (1987) Lohta, poronlihaa ja sielunhoitoa. Helsingin Sanomat, 7.3.1987.

Sankala K. (2001) Kasakat ajoivat lihakauppiaat halliin. Kaleva, 28.4.2001.

Seppänen A. (1985) Kauppahallihan se siinä! Kaleva, 21.6.1985.

Suomen teollisuuslehti. 6/1899.

Suomen teollisuuslehti. 10/1899.

Taulavuori R. (1995) Hallikauppaa Oulussa kohta 95 vuotta. Kaleva, 26.5.1995.

Taulavuori R. (1995) Halli aukeaa entistä valoisampana. Kaleva, 27.5.1995.

Vuollo P. (1995) Oulun Toripolliisi vahtii kauppahallin kasvojen pesua. Kaleva, 3.1.1995

Kauppahallia remonteerataan. Oulu-lehti, 16.4.1972.

Kauppahallille suunnitelmia. Kaleva, 9.7.1989.

Kaiku. 10.6.1923. Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Kaiku. 12.10.1929. Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

Kaleva. 31.3.1900.

Kaleva. 10.4.1900.

Kaleva. 28.12.1900.

Kaleva. 22.4.1901.

Kaleva. 26.4.1901.

Kaleva. 4.5.1901.

Kaleva. 22.08.1900, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Kaleva. 23.05.1902, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Kaleva. 27.05.1910, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Louhi. 18.5.1900, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Louhi. 21.5.1901, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Pohjan Voima. 16.9.1928, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Uusi Pohjan Kansa. 3.7.1923, Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy. Oulun torinrannan kaavoitushistoriaselvitys. 17.4.2012

Asp, Gustaf. Huonerakenteiden oppi. (1904) Turun Suomalainen Kirjapaino ja Sanomalehti Oy, Turku.

Flinck E ; Mäkelä T. (2001) Oulun kauppahalli 100 v., Painotalo Suomenmaa

Gyllenberg Petra. (2007) Tuoksuja ja tunnelmia - Kauppahallit Suomessa, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Halila A. (1953) Oulun kaupungin historia II 1721-1809. Kirjola Oy, Oulu.

Hautala K. (1976) Oulun kaupungin historia IV 1856-1918, Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu.

Jaatinen, Marjatta ; Jaatinen Martti. (1965) Oulun monumentaalikeskus. Asemakaavan muutos, 8.3.1965, Helsinki.

Baukunde des Architekten II,1. (1897) Kommissions-Verlag von Ernst Toeche, Berlin.

Hovi-Wasasjerna Päivi. Arkkitehti Karl Lindahl & levollinen asiallisuus. (2015). Bookwell Oy, Porvoo.

Hovi-Wasasjerna Päivi. Arkkitehti Valter Thomé harmoniaa etsimässä. (2009) Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Lindemann, August. Die Markthallen Berlins. 1899.

Meinilä Sakari. Uusi Torinranta. Rakennushistoriallinen selvitys siirrettävistä aitoista Archeus, Oulu. 1.9.2009.

Niskala, Kaarina ; Okkonen Ilpo. (2002) Oulun graadi, 350 vuotta asemakaavoitusta. Kirjapaino Kaleva, Oulu.

Okkonen, Ritva : Okkonen, Ilpo. (1985) Pilvilinnoja ja vesiposteja. Kulta-ajan arkkitehtuuria pohjolan valkeaan kaupunkiin. Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1903) Kunnalliskertomus vuodelta 1901, Oulun Kirjapaino-Osakeyhtiö, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1927) Kunnalliskertomus vuodelta 1924, Kirjola O.Y. kirjapaino, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1929) Kunnalliskertomus vuodelta 1926, Kirjola O/Y:N kirjapaino, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1929) Kunnalliskertomus vuodelta 1927, Kirjapaino O.Y. Kaleva, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1935) Kunnalliskertomus vuodelta 1930, Kirjapaino Oy. Kaleva, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1936) Kunnalliskertomus vuodelta 1932, Kirjapaino Oy. Kaleva, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1938) Kunnalliskertomus vuodelta 1934, Kirjapaino Oy. Kaleva, Oulu.

Oulun Kaupunki. (1941) Kunnalliskertomus vuodelta 1938, Kirjapaino Oy. Kaleva, Oulu.

Oulun kaupunki, Arkkitehtitoimisto Huusko & Teppo. (1986) Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki, kanslian offset, Oulun Kirjateollisuus Oy, Oulu.

Oulun kaupungin keskusvirasto / Suunnittelupalvelut
Aluesuojelutyöryhmä. Arvokkaita alueita Oulussa osa 1 (1999), Oulun kaupungin painatuskeskus, Oulu

Oulun kaupungin keskusvirasto, suunnittelupalvelut, aluesuojelutyöryhmä. (1999) Arvokkaita alueita Oulussa: Osa I. Oulu, Sarja A 134. ISSN 0357-8194.

Oulun kaupunkisuunnittelu, Rakennus- ja aluesuojelutyöryhmä. (2013) Oulun kulttuuriympäristöohjelma. Oulu. Sarja A205, ISSN 0357-8194

Oulun kaupungin yleiskaavoitus, Oulun kaupunkisuunnittelu. (2016) Oulun moderni ruutukaavakeskusta, modernin rakennuskannan inventointi 2016

Pevsner, Nikolaus. A history of building types. (1984), Thames and Hudson.

Rautaiset rakenteet. Rauta ja teräs suomalaisessa arkkitehtuurissa. (1998) Helsinki, Yliopistopaino.

Arkistolähteet

Ahonen R. (1981), Oulun Yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkkitehtuurin historian arkisto, Oulu.

Piirustukset

Julkisivuluonnokset, Arkkitehtuuriryhmä K. Lindahl & V. Thomé, 1899. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Julkisivu- ja leikkausohjeita, Arkkitehtuuriryhmä K. Lindahl & V. Thomé, 1899. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Kauppahallin julkisivupiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun maakunta-arkisto.

Kauppahallin leikkaukset, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun kaupungin tilakeskus.

Myyntitiskien detaljipiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Sisäänkäynnin mittapiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1900. Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan arkisto.

Pohja- ja asemapiirros, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1901, Oulun kaupungin tilakeskus.

Julkisivupiirroksset, Arkitekturbyrå K. Lindahl & V. Thomé, 1901. Oulun kaupungin tilakeskus.

Keskuslämmityslaitoksen muutospiirustukset, J. W. Miesmaa, Oulun kaupungin rakennuskonttori, 18.9.1929. Oulun maakunta-arkisto.

Höyrykeskuslämpölaitoksen laitteistosuunnitelma, Oulun Kipinä Oy, 30.9.1929. Oulun kaupungin tilakeskus.

Kauppahallin pohjapiirros, J. W. Miesmaa, 3.10.1931. Oulun maakunta-arkisto.

Talonmiehen asunnon laajennus, Matti Heikura, Oulun kaupungin rakennustoimisto, 24.10.1945. Oulun kaupungin tilakeskus.

Ulko-ovien mitta- ja detaljipiirroksset, Matti Heikura, Oulun kaupungin rakennustoimisto, 5.1.1952. Oulun kaupungin tilakeskus.

Kala- ja lihahallin muutosluonnos, P. Tala, 18.5.1967. Oulun kaupungin tilakeskus.

Kala- ja lihahallin muutosluonnos, P. Tala, 9.7.1967. Oulun kaupungin tilakeskus.

Poikkikäytävän laajennoksen detaljipiirros, Esko Tuulos, Oulun kaupungin rakennustoimisto, 13.11.1969. Oulun kaupungin tilakeskus

Ehdotus kauppahallin valomainokseksi, Oulun kaupungin rakennusvirasto, 19.5.1970. Oulun maakunta-arkisto.

Värityssuunnitelma Kala- ja lihahalliksi, Oulun kaupungin rakennusvirasto, Tuulos, 12.5.1972. Oulun maakunta-arkisto.

Kala- ja lihahallin valokylltisuunnitelmat, Esko Tuulos, 7.9.1972. Oulun kaupungin tilakeskus.

Muutospiirustukset Kala- ja lihahalliksi, Oulun kaupungin rakennusvirasto, Esko Tuulos, 1972, täydennetty 8.4.1975. Oulun kaupungin tilakeskus.

Muuntamon laajennuksen piirroksset vuosilta 1955-56, Oulun kaupunginarkisto.

Muutos liha- ja kalahalliksi, pohjapiirros, Oulun kaupungin rakennusvirasto, Tuulos, 15.2.1972, Oulun kaupunginarkisto.

Muutos liha- ja kalahalliksi, asemapiirros, Oulun kaupungin rakennusvirasto, Tuulos, 20.4.1972, Oulun kaupunginarkisto.

Muutos vahtimestarin asunnossa, Oulun kaupungin rakennusvirasto, Tuulos, 17.2.1975. Oulun kaupunginarkisto.

Peruskorjauksen pohjapiirros, Kari Parkkinen, Oulun kaupungin tekninen palvelukeskus, 15.11.1994. Oulun kaupungin tilakeskus.

Haastattelut

Arkkitehti Kari Parkkisen haastattelu, 8.11.2017

Internet

<http://www.oulunkauppahalli.fi/>

<http://www.oulunliikekeskus.fi/yhteys>

Wikimedia Commons, <http://lib.aalto.fi/en/materials/images/>

Tietokannat

Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kioski-tietokanta, Kauppahalli. (katsottu 7.7.2017)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt,

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1474 (katsottu 10.11.2017)

Valokuvat

Kuvaaja Harri Ryyänen, ellei kuvatekstissä mainita toisin.

Takakannen kuva: Aurinkoinen toripäivä kauppatorilla.

